

195
217
220
223
229
233
237
239
241
245
251

293
295
297
298
302
304
308
313
316
320
323
326
329
333
336
339
343
346
349
353
356
359
363
365
372

COMMENTARII
DE REBUS
IN
SCIENTIA NATVRALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

VOLVMINIS XIV. PARS III.

LIPSIAE MDCCLXVIII.
APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH.
Venduntur etiam

Amstelodami apud I. Schreuder, Londini apud Io. Nourse, Parisiis apud
Briasson, Patavii apud I. Manfr , Holmiae apud L. Salvium.

Jour
ci
de
m
A
I.

Diari
m
R

M

rata
hern
vom
nis e
nia c
bene
scro
vret
pura
coal

I.

Journal de Medecine , Chirurgie , Pharmacie, etc. par M. A. ROUX, Docteur Regent de la Faculté de Medecine de Paris, etc. Tome XXI. à Paris, 1764. chez Vincent. 8. Alph. 1. pl. 13. Tome XXII. 1765. Alph. 1. pl. 13. tab. aen. 2.

i. e.

Diarium ad artem salutarem, chirurgiam, pharmaciam, cet. pertinens. Auctore Cl. A. ROUX, Tomus XXI et XXII.

Mense Iulio 1764 inprimis indicanda videntur. Tom.

4. *Obſervatio herniae inguinalis, gangraena curatae*, auctore Cl. DAUNOU. Vir 49 annorum XXI.
P. 48.
hernia incarcerata laboravit, cum febre, ſingultu, vomitu foecum, dolore ac tenſione inſigni abdominis et ſcroti; aptis deinde applicatis remediis, hernia octavo die reſoſita eſt et aeger per duos dies bene ſe habuit. Subito poſtea acceſſit gangraena ſcroti ac perinaei, ut pars oſſis pubis denudaretur et urethra perfoderetur. Attamen ſenſim bona ſuppuratio orta eſt, caro optima propullulavit, vulnus coaluit, et hernia intra ſpatium decem hebdomadum

dum plane est curata, vt. ad pristinos labores susci-
piendos satis aptus esset aeger.

Menſe Auguſto

- p. 112. 2. *Obſeruatio* Cl. PLANCHON *de febre lactea, ex*
metaſtaſi lactis in abdomine, ſexta hebdomade poſt par-
tum exorta. Femina, cui poſt partum nec lac afflu-
xit, nec lochia acceſſerunt, incidit in febrem len-
tam, dolores ventris et alui obſtructiones pertina-
ces. Dedit Cl. Auctor cum proſpero ſucceſſu clyſ-
mata, fomenta emollientia, potum diluentem et
lenia purgantia, tandem corticem Peruvianum cum
rhabarbaro, donec ſponte oriebatur febris lactea,
atque copioſo lacte, in mammis ſecreto, aegra
conualeſcebat.
- p. 119. 3. *Obſeruatio* Cl. RENARD *de cholera morbo,*
qui vulgo dicitur Trouſſe galant. Hoc malum, quo
affecta eſt quadragenaria, ſumtis per ſex dies di-
luentibus hauſtibus et clyſmatibus lenientibus, nar-
coticis, cardiacis, non ceſſit, aegra tandem ſumſit
paregoricum SYDENHAMI, ac euomit materiam
viridem, glutinoſam, porraceam, corporibus albis
ſebaceis reſertam, atque, adhibito purgante, conua-
luit. Vſum copioſum olei in cholera morbo plane
reiiciendum eſſe, Noſter monet.
- p. 124. 4. Cl. BONNARD *Obſeruatio variorum ſympto-*
matum, ab hernia, cum incarceratione inteſtini ilei
coniuncta, excitatorum. Aeger 28 ann. hernia incar-
cerata, ſingultu, vomitu foecum et gangraena, ab in-
guine dextro vsque ad ſcrotum apparente, afflictuſ eſt.
Suscepit Cl. Auctor operationem difficillimam et
vidit ilei partem liuidam incarcerationam, quam, di-
latato annulo abdomináli, repoſuit, vt ibi circulus
humorum denuo reſtitueretur. Haec autem pars
affecta ſexto die ſponte dirupta eſt, ac deinceps
foeces per viginti dies e vulnere emanarunt, donec
tandem

tandem per anum eiiciebantur. Sed paulo post ex diaeta neglecta oriebantur tormina permagna, quibus intestinum denuo dilaceratum est, vt fœces inde effluerent; attamen potiones oleosae clysmataque colicam mitigabant, intestinum post sex dies rursus coaluit, vulnus cicatrice clausum et aeger intra 45 dies plane sanatus est.

5. *Epistola Cl. ROZE fflens duas obseruationes;* p. 134.

1) *de puella quadrienni, per 30 iam menses menstrua-*
ta; 2) de monachali, cui menstrua in 72do aetatis anno
redierunt. Obs. 1. Puella 4½ ann. iam per 30 men-
ses patitur menstrua, quae, si minus ordinatim acce-
dunt, furunculos faciei fluxusque catarrhales ocu-
lorum, euacuantibus lenibus ac vesicatoriis cessan-
tes, ei excitant. Praecedit plerumque languor ac
tristitia, effluit deinde sanguis per quinque dies, sen-
sim magis purpurascens, redit postea hilaritas.

Obs. 2. In monachali cessauit fluxus menstruus p. 139.
anno aetatis 50mo, rediit 72do et omni mense
consueto more accessit, vsque ad 79num, in quo
morta est. Eiecit autem aegra hinc illinc portio-
nes polyposae e vagina, et accedentibus mens-
truis, multa vteri et abdominis incommoda passa est.

6. Cl. MARTIN *obseruationes de cancro oculi ac* p. 140.
morbo peculiari. Obs. 1. Puella quinquennis la-
borauit tumore oculi sinistri enorme, ex orbita pro-
pendente, qui humore seroso et sanguinolento sca-
tebat, aegra tamen prius, quam extirpatus est, pe-
riit. Hunc separauit Cl. Auctor in cadaueris disse-
ctione, pondere 20 vncias aequantem, quo inciso,
exiit sanguis ater et aliqua puris copia; bulbus
oculi, eius muscoli et pinguedo, cum tumore ipso
vnum corpus constituebant durum, inaequale, in
centro album, renitens, quod intra sex menses or-
bitam distenderat.

- p. 143. Obs. 2. Tricenarii palpebra superior sinistra et bulbus oculi erat inflammatus, cornea et sclerotica ex parte desquamata, ex parte ulcerata, coniunctiva reflexa ex orbita prominebat et aeger a morbi incremento periit. Dissecto cadauere, visa est sub inuolucro musculi temporalis substantia filamentosa, gypsea et similis aderat extravasatio sub periosteio orbitae, cuius ossa tenuia, apophysis pterygoidea magnaeque pars baseos cranii vel destructa, vel cariota erat. Cerebrum iusto mollius, ventriculi fero repleti, et inter duram matrem fossamque mediam cranii apparuit substantia similis ei, quae sub crotaphite latebat. Quod quidem malum forte a percussione capitis ortum esse putatur.
- p. 148. 7. *Epistola eiusdem, sistens observationem de vulnere colli.* Viro 26 ann. cultro horizontaliter dissecta est cartilago thyroidea musculique pharyngis, ut vix sexta eius pars intacta relinqueretur. Vulneratus, per 4 dies in sylua sine auxilio relictus, tandem a chirurgo, futura nodosa applicata, in nosocomium deductus est. Cl. Auctor soluit futuram, vulnus vino tepido cum melle depurauit, idque fascia, quae caput deorsum premebat, et puluillis, vino tepido cum melle, deinde balsamo ARCAEI imbutis, ligauit, donec tandem coaluit. Attamen, cum aeger imprudens cibos dueros comedisset, hoc vulnus de nouo quidem ruptum, sed paulo post rursus cicatrice clausum est, saluo aegrot.
- p. 151. 8. *Observatio de vulnere faciei, cum corpore peregrino relicto,* auctore Cl. LE ROI. Viro 27 ann. ita vulneratum est os malae, ut cutis pars ibi iuxta palatum molle, ad linguae basin, relinqueretur, qua tandem ope vectis caute extracta, vulnus breui tempore coaluit.
- p. 159. 10. Cl. DESGENETS *observatio de ulcere gangraenoso vesicae.* Puer decennis, a plauistro lapsus, sibi

sibi fre
ad ang
sione
dome
rinaei
naret
fuetar
natur

I
fracta
quag
stupi
Ader
ac in
cuiu
inte
recu
tion
die
pre
pur

pe
ni
de
m
q

sibi fregit finistram tibiā ac humerum et vulnere ad angulum oculi finistri externum scrotique contusione afflictus est. Accessit ischuria, intumuit abdomen et post aliquot dies gangraena scroti ac perinaei apparuit, vt vrina ex vlcere colli vesicae emanaret; adhibitis tamen digestiuis, vrina sensim consuetam viam petiit, scroti cutis restituta, vlcus sanatum et fracturae plane coalitae sunt.

II. Cl. BAYLE *observatio vulneris capitis, cum* p. 165. *fracta ac depressa lamina interna ossis bregmatis.* Quinquagenarius ab ictu lapidis in os parietale dextrum stupidus factus, post venaessectionem refectus est. Aderat tinnitus aurium, et interdum somnolentia, ac inciso pericranio visa est ossis fractura externa, ex cuius separata diploe Cl. Auctor conclusit ad laminae internae ossis depressionem. Cum vero trepanatio recusaretur, accesserunt nono die signa extrauasionis internae cum lethargo, et aeger periit 57mo die, cuius cranio aperto, conspecta est fracta depressaque lamina ossis parietalis interna, ac serum purulentum extrauasatum.

Menſe Septembri.

3. *Observatio* Cl. SUMEIRE *de conuulsionibus* p. 224. *periodicis, cortice Peruuiano curatis.* Puella septennis, hoc malo creberrime affecta, sumſit vncias duas infusi corticis Peru. cum paucō liquore anod. min. HOFFM. et conuulsionēs cessarunt, tandemque diarrhoea copiosa critica aegram plane sanauit.

5. *Narratio anatomica, ab HARVEIO conscrip.* p. 231. *pta, quam I. BOTTUS post eius mortem operi suo (de ortu et natura sanguinis), anno 1669 adiecit.* Thomas Parr, Anglus, anno 1635 obiit aetatis anno 153tio. Facta sectione cadaueris, visum est corpus eius bene nutritum, pectus pilosum, genitalia integerrima, vt vix ante vltimos 12 annos a venere

abstinuisse diceretur, pulmones non fungosi, costis adhaerentes ac sanguine distenti, vt suffocatus perisse videretur, cor magnum in basi multa pinguedine refertum, cartilagine sterni satis flexiles, intestina optima; renes, alias validi, antea hydatides ostendebant, quarum vna ouo gallinaceo maior erat, mesenterium ac reliqua viscera bona, vt causa mortis in subito mutato vitae genere posita putaretur. Cerebrum praeterea integrum, visus abolitus, auditus acutus, memoria debilissima erat.

p. 243. 7. *Observatio morbi verminosi, cum symptomatibus minus consuetis*, a Cl. MUTEAU DE ROCQUEMONT. Foemina dolore omnium membrorum, et congestione in lingua et maxilla laborans, sine febre, post venae sectionem incidit in conuulsiones, quae tamen repetita et sumto emetico, eiecit bilem porraceam cum vermibus longis plurimis, sensimque conualuit.

p. 245. 8. *Observatio anatomica* Cl. PIETSCH, *de musculo bicipite brachii, peculiaris structurae*. Quinque capitibus instructus erat, quorum 1um tendine largo apophysi coracoideae scapulae adhaesit, 2um eius collo, iuxta cauitatem glenoideam, 3^{ium} mediae parti lateris interni humeri, 4um constituebat fasciculus fibrarum carnosarum calami crassitie, 1° primo capite descendens sub eius coniunctione cum capite secundo; cui accessit fasciculus alius tenuior, ab insertionem capitis tertii productus et 5um caput sistens.

p. 248. 9. Cl. MONBALON *observatio vulneris sclopetorum, cum fractura scapulae et claviculae, ac pulmonum laesione*. Nauta vulneratus est sclopeti globo plumbeo, qui, perfodiens mediam partem scapulae sinistrae, ad mediam partem claviculae sinistrae egrediebatur. Cl. Auctor e vulnere dilatato eduxit quatuor partes fractas scapulae et duas claviculae, id

que

que linteo carpto deligauit, et ob sputum cruentum venam saepe secavit potumque adstringentem dedit, ac escharam vulneris setaceo perforauit. Sputauit quidem aeger pus, sumto tamen purgante, suppuratio vulnorum bene successit, quae tandem coaluerunt, adeoque pulmo sensim consolidatus ac aeger intra tres menses plane restitutus est.

11. *Observatio de enterocoele cum gangraena et destructione partis intestini, curata a Cl. DESLANDES LEGER.* Vir 35 ann. subito sensit tumorem inguinis cum doloribus colicis ac vomitu, per sex dies continuatis, postea accessit febris vehemens, ac in tumoris media parte sphacelus, eoque aperto, pus cum foecibus effluxit et intestini pars, longitudine quatuor digitorum, gangraena erat destructa atque disrupta. Attamen, applicatis puluillis, spiritu terebinthinae imbutis, sensim secessit corrupta pars ac vulnus tandem plane coaluit.

12. *Cl. PIETSCH observatio de crusta tenaci (limonneuse) in ventriculo nata vomituque reiecta.* Miles 25 ann. sumtis granis tribus tartari emetici, euomuit crustam tenacem, digiti crassitie, fundo ventriculi similem, colore baseos conuexae atro-viridi, concavae cinereo, qua reiecta, aeger conualuit.

Menfe Octobri.

6. *Observatio Cl. LEAUTAUD de retentione urinae, et plurimis calculis renum, vesiculae felleae ac vesicae in cadauere repertis.* Sexagenarius a creberrimo diaetae neglectu incidit in retentionem urinae ac dolores nephriticos. Omnibus frustra tentatis, Cl. Auctor cathetere vesicam euacuauit et vidit, multos ibi latere calculos, tandemque aeger periit. In cuius cadauere reperiiebantur 36 calculi renum, 10 vesiculae

Bb 5

culae felleae, ac sex in vesica haerentes, et vnus ex his $3\frac{1}{2}$ vnciam pondere habuit.

- p. 352. 7. *De praestantia aquae mercurialis prae cauterio actuali in carie, quae contextum cellulosum maxillae inferioris penetrat; a Cl. JOURDAIN.* Cauterium actuale semper laedit partes vicinas, aqua vero mercurialis satis mitigata destruit cariem sine incommodo, cum penetret substantiam spongiosam, leniat suppurationem, separet partes cariosas. Id declaratur obseruatione, de carie maxillae inferioris cum destructa substantia, qua puella 14 ann. laborauit, vbi cauterium summam suppurationem, aqua vero mercurialis plenariam curationem effecit.

Menſe Nouembri.

- p. 440. 4. *Obſeruatio eiusdem, de eroſione in fiſtulam mutata.* Vir in ligamento membranoso linguae habuit maculam rubram cum margine calloſo, ex vlcere vitriolo veneris ſaepe tacto, exortam, vnde poſtea prodiit parua excreſcentia, quae interdum reſecta, denuo propullulabat. Hanc fiſtulam, quae laryngem penetrabat, Cl. Auctor turundis butyro antimonii, poſtea vero ſtyrace imbutis, tractauit, ſenſimque cicatrix formata eſt.
- p. 447. 6. *Obſeruatio Cl. MARTIN de vrinae retentione cum vteri morbo minus conſueto complicata.* Foemina 28 ann. non grauida per quatuor dies retentione vrinae afflicta eſt. Maxima aderat difficultas immittendi veficae ſpecillum rectum, attamen incuruato vrina euacuabatur. Cl. Auctor vaginam digito perſcrutans, oriſcium vteri tantopere dilatatum inuenit, vt digitum reciperet; ſub vmbilico apparuit corpus durum, renitens, verſus hypogaſtria ſe extendens. Immiſit itaque indicem ſiniſtrum verſus vteri oriſcium, et ſuper hunc ſpecillum rectum in eius cauitatem introduxit ac vidit, vterum vſque ad

ad vmbilicum extendi, eumque sine dolore moueri posse. Huic foeminae ante decem annos puerperae, tunc lochia parum fluebant, eaque post sex menses conquesta est de multis incommodis vteri. Hinc apparet, vterum tum amisisse vim se contrahendi, atque, cum humores vasorum parietum inspissati essent, tantam retinuisse magnitudinem, ac si foetum semestrem contineret.

Menſe Decembri.

3. *Obſeruation* Cl. SOUQUET *de exſtirpatione tu-* P. 526.
moris ſarcomatici vteri. Foemina 32 ann. poſt partum laborioſum diu affecta eſt fluore albo, tandemque ortus eſt tumor vaginae, quem cum chirurgus ex errore prolapſum vaginae crederet, ſaepe reponendo ac peſſariis premendo ſenſim ad pondus 3½ librarum increuit, quo ligato et exſtirpato, aegra plane conualuit.

5. *Remedium in carbunculo adhibendum*, a Cl. P. 538.
LEAUTAUD. Sumatur puluis vitrioli (forte cuprei,) et impaſtetur vitello ouorum, ac imponatur carbunculo; hinc efficitur eſchara, quae vngu. baſilic. tractetur, et vlcus deinde deligetur vngu. ex ol. oliu. axung. porc. pingui. veruec. cera, ana vnciis quatuor, fol. roriſmar. pug. j. fol. tabaci, vitello ouor. no. 2, quae in vino rubro coquantur et in formam vnguenti inſpiſſentur. Si magna inflammatio carbunculum comitatur, is foueatur cum aquae ſcabioſ. vnciis decem, ſpir. vini aquoſi vnc. j. mixta cum albumine ouor. et alumine.

6. Cl. ALLIERE, fil. *obſeruation de vulnere ſclo-* P. 541.
petorum, humero inſlicto, eiusque fractura. Cl. Auctor oſſa fracta huius pueri nouennis vix in ſitum reducere poterat et, quamquam vena crebrius ſecabatur, febris tamen et conuulſiones valde vrgebant. Attamen vulnere diu ſetaceo ac digeſtiuis tractato, tandem

dem articulatio in loco fracto formata est, quae flexionem extensionemque brachii, altero paululum brevioris, permittebat.

In Tomo XXII multae inveniuntur observationes, quarum recensionem hic negligere nolimus.

- Tom. Mense Ianuario 1765 continetur.
- XXII. 3. *Observatio* Cl. SOUQUET *de febre tertiana et*
P. 40. *ptyalismo, pertinacissimis.* Virum 26 ann. ptyalimus spontaneus per nouem annos, ac febris tertiana cum sudore colliquatiuo et vrina spissa, turbida, per decem menses maxime debilitant. Sumit itaque electuarium e cort. Peruv. rad. gentian. et flor. centaur. cum sale ammon. per mensem, ac tertio iam die febris cessauit, et quinto masticauit cort. canellae, cuius usu continuato, sensim ptyalismus superatus et aegro intra mensem sanitas est restituta.
- P. 43. 4. Cl. RENARD *observatio erysipelatis, aquam*
viridem exsudantis. Senex 88 ann. erysipelate erum, inprimis malleolorum laborauit, unde initio emanabat aqua rubra; inflammatio ac pruritus tunc valde urgebant, post fotum autem infusi flor. sambuci cum sach. Saturni mitigabantur; sed paulo post e crure dextro per tres hebdomadas aqua viridis, lintea tingens, exsudauit, donec gangraena accessit, qua apte cohibita, pus album prodiit, et vlcus intra 12 dies sanatum est. Aqua rubra e crure sinistro exsudans citius cessauit. Anno sequente adusto iterum crure dextro, id diu quidem, sed bene suppuraui.
- P. 46. 5. Cl. AYRAULT *observatio de extravasato sanguine abdominis, sub hydropis specie se manifestante.* Vir, a febre putrida conualescens, languescebat eiusque abdomen sensim ita intumescebat, vt iomo
die

die paracentesis requireretur, qua loco aquae morus sanguis eductus est, donec aeger periit. Secto cadauere, patuit, sanguinem hunc e vasis splenicis ruptis effundi, quae a lapsu, ante duos annos in latus sinistrum perpeffo, ad rupturam forte disposita erant, cum defunctus perpetuum dolorem ibi perceperit.

6. *Obferuatio de viro, qui periodicas passus est* p. 49.
haemorrhagias narium, similes catameniis foeminarum,
 a Cl. CAESTRYCK, fil. Erat 38 ann. et a 16 iam anno quolibet mense hanc euacuationem expertus est, quae mensuram vnam ac dimidiam, saepe duas, aequabat, et semper praecessit languor. Mater eius, praeter menstrua, similibus haemorrhagiis narium a 25to ad 45tum annum vsque vexata est.

7. Cl. SAVARY *descriptio diaboli marini* *) p. 51.
 Forma corporis, excepta cauda, rhomboidalis est, capite crassiori, corpore, proboscidi vituli non dissimili, cute spissa, laeui, vnctuosa, non squamata, fusca, maculata in dorso, alba in ventre. Sub maxilla inferiori sunt appendices carnosae vel cutaneae, tanquam barba similesque in ambitu corporis et caudae conspiciuntur. Longitudo a proboscide ad caudam est trium pedum et trium pollicum, latitudo dorsi sesquipedis; amplitudo oris pedis vnus, cauitas eius sesquipedis. Maxillae dentibus acutis, longitudine 7 linearum, ornatae sunt, quorum plurimi maxillae inferioris vacillant; lingua larga, cartilaginea, ad radicem dentata; oculi magni, albi; in extremitate superiore proboscidis adsunt duae setae, nouem pollices longae, calami crassitie, similesque breuiores in dorso eminent. Pinna caudae ex octo radiis cartilagineis componitur, pinnae dorsi
 ex

*) Eius iam mentio facta est in Commentar. hor. Vol. XIII. p. 669 sq.

ex vndecim, laterales ex viginti. Sub maxilla inferiori haerent pinnae, ventrales dicendae, e quinque radiis factae, cute rubicunda tectae. Ventriculus continebat canem marinum et anguillam marinam; renes erant permagni, vesica urinaria parua, hepar magnum, longum, planum. Ab **A. T. EDIO** cognominatur *Lophius ore cirroso*, eiusque figura icone hic depictaprehenditur.

Mense Februario.

- p. 156. 4. Cl. MARTIN *observatio de causa minus cognita herniae cum gangraena.* Quadragenarius, per octo iam annos hernia crurali lateris sinistri laborans, incidit in dysenteriam, qua ipecacuanha facile liberatus est. Post mensem vero sensit sub arcu musculorum abdominis tumorem atropurpureum, acuminatum, renitentem, quo emollientibus tractato, liquor foetidus exsudabat, eoque inciso, multi vermes crassi cum foecibus egrediebantur, ac tandem aeger periit. In eius cadauere visa sunt intestina sana in situ naturali, in medio autem arcu erat productio coecalis inflammata, cum ileo cohaerens, trium pollicum longitudine, in loco adhaesionis sphinctere instructa. Hinc emeticum causa rupturae huius productionis fuisse videtur.

Mense Martio.

- p. 219. 3. Cl. DUPUY DE LA PORCHERIE *observationes, quae demonstrant vim resoluentem extracti cicutae in scrophulis.* Cl. Auctor in nosocomio Roxellensi nouem aegris scrophulosis variae aetatis per sex menses extractum cicutae dedit, ac dosin a gr. j. ad drachmam vnam sensim auxit idque optimo cum successu suscepit. Ita enim sanauit 1) vlcus metacarpi foeminae 22 ann. 2) puellae 16 ann. tumorem vlcerosum musculi mastoidei sinistri et duas vlce-

ulcerosas glandulas sub mento; 3) scrophulos colli
ulcerosos puellae 14 ann. 4) sex glandulas ulcerosas
colli puellae nouennis, duoque vlcera ad clauiculam,
5) quatuor vlcera ad articulum humeri et scapulae
puellae septennis; 6) vlcus cariosum enorme pha-
langae pollicis puellae 7ennis; 7) vlcera colli et sub
mento puellae sexennis; 8) vlcera carpi anchylosi
laborantis puellae nouennis gibberosae; 9) in alia
14 ann. resoluit vlcera anguli oris, maxillae, menti,
brachii, regionis hypogastricae, inguinis, cruris
sinistri, cet.

4. Cl. RAZOUX *litterae ad Cl. ROUX, de effe. p. 236.*
Etibus singularibus speciei solani. Est *solanum scandens*,
s. *dulcamara*, vulgo vitis Iudaica dicta, cuius vis me-
dica quinque obseruationibus declaratur. *Obs. 1.*
Vicenaria exostofi dolerosa tibiae dextrae, trium pol-
licum longitudine et vnus eminentia, laborabat,
quam frictiones mercuriales peiorem reddebant ac
furunculos cruris excitabant, post vsum vero solani
cum lacte sensim haec exostosis maxima ex parte dis-
sipata est, et aegra sanata. *Obs. 2.* Quinquagenarii
vlcera crurum solani vfu curata sunt. *Obs. 3.*
Virgo 25 ann. a simili fere morbo hoc remedio libe-
rata est. *Obs. 4.* Vir 45 ann. herpete totius cor-
poris laborans, decocto solani balneisque emollien-
tibus est restitutus. *Obs. 5.* Septuagenarius, oede-
mate erysipelaceo crurum, quod sensim in vlcus
transiit, afflictus, tandem vfu externo sol. *dulcamarae*,
eiusque decocto vna cum absinthio ac cichoreo
interne sumto, conualuit. Vfus solani sic institua-
tur. Sumatur drachma semis caulis recentis huius
plantae, reiectis foliis, floribus, fructibus, secetur
in partes, et in vnciis sedecim aquae simplicis co-
quatur, vt dimidia pars remaneat, quae coletur,
cum aequali parte lactis vaccini tenuis misceatur, ac
bibatur omni hora quarta poculum, sensimque au-
geatur

geatur dosis plantae vsque ad drachmas 3 vel 4. Hoc remedium nec aluum, nec vrinam mouet, sed in ipso sanguine inopinatam vim antiscorbuticam exferit.

- p. 258. 6. *Observatio vulneris hypochondrii dextri, ense facti, quo hepatis laesio et extrauasatio in abdomine orta est*; a Cl. NOLLESON fil. Vomitus biliosus, febris acuta, singultus perpetuus ac tensio abdominis insignis vrgebant, sex autem venaesectiones, fomenta abdominis, clysmata emollientia, septimo die symptomata haec, praeter singultum, mitigabant. Incidit aeger deinde in icterum et paulo post apparuerunt symptomata extrauasationis in abdomine, tandemque in ima parte hypochondrii dextri fluctuatio sentiebatur atque, inciso hoc tumore, mensura dimidia puris foetidi effluebat, ac vulnus intra quinque hebdomadas rursus coaluit.

Menſe Aprili.

- p. 353. 3. Cl. PLANCHON *observatio de colica pictonum*. Virgo 24 ann. diu vexata est colica vehemente, paralyſi extremitatum comitata. Deinde poſt refrigerium incidit in languorem, dolores magnos regionis umbilicalis, aluique obſtructionem et catameniorum interruptionem. Paulo poſt augebantur dolores, acceſſit vomitus, conuulſiones, deliria, febris, ſudore plerumque finita, quae quidem ſymptomata apyrexia tranquilla excipiebat. Cauſſam huius morbi Cl. Auctor adſcribit bili acri, inteſtina irritanti; quapropter adhibuit venaesectionem, diluentia, temperantia, acida, mucilaginosa, clysmata, ac in ſummo dolore, oleosa, ſedantia, balnea tepida, et in vomitu dedit ſtomachica leniora, denique purgantia in parua doſi idque tam proſpere fecit, vt aegra tandem plane conualeſceret.

Menſe

Menſe Maio

2. *Obſervatio morbi hepatis, excreto calculo bilia-* p. 399.
rio, ſublato. Auſt. Cl. PLANCHON. Foemina
45 ann. poſt grauem colicam hepaticam conqueſta
eſt de ventriculi debilitate, nauſea, obſtructione
alui crebriore, anxietate, febre anomala, dolore
hepatis, ſomnolentia, ſiti inſigni. In hoc vitio
hepatis tentauit Cl. Auſtor imminuere ſanguinem
venae portae, ſanguifugis ano applicatis, et aegra
ſumſit ſerum lactis, extracta amara, martialia cum
ſtomachicis, tandemque rhabarbaro et aloe euacua-
uit primas vias, atque tum per aluum ſub maximo
dolore, vna cum muco eiecit concretionem bilio-
ſam, trium drachmarum pondere, inaequalem,
granuloſam, oualem, colore vnus lateris flauo bru-
neo, alterius albo, tactu pinguem, ſaponaceam,
qua reiecta, ſanitas ſenſim eſt reſtituta.

3. Cl. LANDEUTTE *obſervatio ſynochi, ſubito* p. 407.
in febrem heſticam degeneratae, cum oedemate vniuer-
ſali et intumeſcentia doloroſa abdominis. Miles 19
ann. a febre continua duplicata iam reſectus videba-
tur, cum ſubito oedemata faciei ac pedum orta ſunt,
ſenſimque tota cutis intumuit. Apozema ſumtum ni-
hil effecit; poſtea aegro ſuaſit Cl. Auſtor uſum la-
ctis, quo quidem febris frequentior, tuſſis ſicca,
anxia reſpiratio, maior intumeſcentia totius corpo-
ris excitata eſt, continuato tamen eius uſu, haec ſym-
ptomata ſenſim ceſſarunt et aeger conualuit.

4. *Obſervatio hydropis ſaccati, cum animaduerſio* p. 418.
nibus in paracentefi, auctore Cl. LOCANE. Foe-
mina 43 ann. conqueſta eſt de pondere in regione
pubis ac tenſo abdomine, cum oedemate pedum,
difficilique reſpiratione, poſt ſuppreſſionem menſium
exortis. Praemiſſis variis remediis ſine optato effe-
ctu, tandem paracenteſis facta eſt, qua parua copia
muci et paululum materiae ſpiſſae, melli ſimilis, ef-
fluxit,

fluxit et aegra magis debilitata est; paulo post sanguis et similis materia educta est atque aegra febre lenta periit. Secto cadauere apparuit, corpus adiposum, quo muscoli abdominales teguntur, in pus transiisse, ac, remotis his musculis, visus est sacculus membranaceus, ab osse pubis vsque ad vmbilicum eminens, visceraque et intestina fluctuabant in aqua foetida, flaua, spissa, et omentum purulentum erat. Portio coli, sacco arcte adhaerens, ab hoc plane inuoluebatur et leni vi dilacerabatur. In cauo sacculi fatis crassi, pure interius obducti, haerebat tumor, e pluribus hydatidibus irregularibus aquosis et purulentis constans, vesica tamen, vterus ac ouaria sana conspiciebantur. Margines sacculi hinc illinc cartilaginei erant, et in parte eius anteriore aderat corpus ouale, oui gallinaei magnitudine, colore albo purpureo, e corpusculis glandulis similibus factum. Figura huius tumoris cystici, in icone adiecta, clarius adumbratur.

p. 449. 5. *Litterae* Cl. RENARD de morbo nigro. In hoc tres indicationes attendendae sunt, 1) vt primae viae a sanguine extrauasato liberentur, 2) corruptio corrigatur, 3) haemorrhagia sedetur. Priores purgantibus acidis, tertia ptisana vulneraria adstringente praestatur. Cl. Auctor feliciter hac methodo vsus est in agricola sene, qui iam per tres annos hoc morbo laborabat. Dedit igitur iulapia cardiaca, clysmata roborantia, postea purgans, ac deinde infusa herbarum vulnerariarum cum alumine et aceto, iusculaue carniuum, sensimque aeger conualuit.

p. 468. 9. *Litterae* ad Cl. LE BAS ab obstetrice REFATIN. Haec adstitit foeminae 32 ann. in partu, laborioso propter infantis magnitudinem, cuius longitudo 23 pollices et pondus 18 libras aequauit, et vndecimo demum mense natus dicebatur. Hic debi-

debilissimus infans, inflato pulmonibus aere, resectus est ac mater sensim conualuit.

Mense Iunio.

2. Cl. NICOLAIS DU SAULSAY *observatio de* P. 502.

morbo nigro. Virgo 30 ann. suppressis menstruis, incidit in dysenteriam albam, dolores regionis epigastricae, alui obstructionem pertinacem; quae quidem symptomata aptis cedebant remediis, sed languor insignis, pristinam reuocans calamitatem, relictus est, tandemque aegra vomitu et aluo eiecit sanguinem nigrum, congrumatum, foetidum, simulque animi deliquia cum pulsu exili passa est. Sedato vomitu, deiectiones sanguinis magis vrgebant, attamen sensim imminutae sunt et pristina sanitas intra mensem recuperata est.

4. *Litterae* Cl. DE BERGE, *de effectibus oxy-* P. 526.

mellis colchici. Quinquagenario oedemata pedum, saepius accedentia, in imminuta urinae secretionem tantopere increuerunt, ut femora et abdomen occuparent. Hydragogis ac scilla cum pareira prava frustra tentatis, aeger sumsit per octo dies drachmam dimidiam oxymellis colchici pro dosi, attamen hinc sensit ardorem insignem urinae, tum in minori copia excretae, ac respirationis difficultatem ventrisque intumescantiam auctam, ut paracentesis requireretur, qua multum aquae educum est, ut et incisionibus hinc illinc factis.

5. *Relatio morbi singularis*, a Cl. ROUYEYRE P. 535.

D'ozon. Sexagenarius lapide ad angulum posteriore inferiorem ossis parietalis sinistri vulneratus et inde stupidus factus est, postea dolor in dies increvit, sensimque tumor durus, renitens ibi oriebatur, dolorem excitans acutum, lancinantem, et febrem cum summa debilitate. Inciso hoc tumore, vidit Cl. Auctor, eius substantiam, sarcomati similem,

sub arteriarum pulsu attolli, et concludit, os parietale cariosum esse, duramque matrem sub hoc denudatam, eiusque pulsationem cum substantia interiori tumoris communicare. Fecit deinde incisionem cruciatam, et statim vidit duram matrem pulsantem, ac vulnus, ut in trepanatione fieri solet, curauit, attamen aeger paulo post periit.

p. 552. 7. Cl. GUERIN *obseruatio peculiaris, de portione intestini integri, 14 pollicum longitudine, per anum reiecta.* Foeminae 31 ann. colica vehementi, misere dicta, cum alui obstructione pertinaci affectae, plurima clysmata, pediluua sine fructu applicata sunt. Venaesectio dolores mitigabat, atque ipecacuanha ter adhibita crebrum vomitum bilis porraceae, vermium et foecum excitabat, quem oleum oliuarum et cortex peruv. sensim infrungebat; aegra tandem aluo reiecit portionem intestini, 14 pollices longam, in omni ambitu integram, nec quidquam incommodi, praeter leuem dolorem inter sternum et umbilicum sensit. Haec portio intestini veri ac integri (ex Cl. Auctoris sententia) inflammatione suppurationeque erat secessa, ac vsus cort. peruv. consolidationem vtriusque finis intestini praestitit, quo neglecto, rediit dolor in eodem loco, ac saepius eodem remedio sopitus est. Cum vero aegra dietam non caute seruasset, sensit ibidem, cum aluum exonerabat, dolorem acutum ac, ruptis vtrisque extremitatibus intestini, misere periit, et ante mortem foetum quinquemestrem edidit. Inciso abdomine demortuae, visa est effusio foecum, et vtraque intestini ruptae extrema pars gangraenosa. Hinc concludit Cl. Auctor, partem intestini, pedis longitudine, inuaginari ac separari posse, eiusque extremitates interdum ipsius naturae auxilio vniri et consolidari.

Paralle
mal
Fra

Comp
bis

Lice
s
rectus
fulani
in vni
incun
de au
Capite
vener
ration
tione
curati
in diu
morb
dispa
re, q
ditate
limae
thod
tum
HAA
lit, C
vene
sequ
ei d

II.

Parallele des differentes methodes de traiter la
maladie venerienne, à Amsterdam, chez
Francois Changuion, 1764. 8 pl. 18.

i. e.

Comparatio variarum rationum medendi mor-
bis venereis.

Licet hicce libellus potissimum contra Cl. KEY-
SERI pillulas et vsum mercurii sublimati di-
rectus sit, praestantiamque methodi, qua Monspe-
fulani medici vtuntur, prae aliis defendat, tamen
in vniuersum varia continet, quae lectionem eius
iucundam non minus ac vtilem efficiunt, satisque
de auctoris anonymi ingenio et doctrina testantur.
Capite primo ostenditur naturam contagii et morbi p. 6.
venerei plane incognitam esse illumque morbum
ratione symptomatum pro varia aegrorum constitu-
tione aliisque caussis multum variare etc. ita, vt vna
curationis ratio in omnibus non sufficiat, sed diuersa
in diuersis methodo opus sit. Demonstrat porro,
morbo non perfecte curato, symptomata quidem
disparere, sed morbi fomitem in corpore remane-
re, qui temporis demum successu, inprimis si haere-
ditate ad alios transfertur, in alios morbos difficil-
limae curationis transit. Secundo capite de me- p. 24.
thodo agit sic dicta sudorifica, in qua guaiaci deco-
ctum inprimis adhibetur, cuius ligni vsum BOER-
HAAVIUS in carie ossium venerea mercurio praetu-
lit, Cl. vero ASTRUC ita reiecit, vt doceat cariem
veneream solis frictionibus tolli posse mercurialibus,
seque tales aegros, in quibus BOERHAAVIUS guaia-
ci decocto sine fructu vsus erat, frictionibus sa-
nasce.

nasse. Hunc vero Cl. ASTRUC Noster Auctor refellit, probans, semper antequam perfecta luis inueteratae sanatio obtinetur, necessarium esse, ut mala partialia curentur, v. c. ossa cariosa eximantur, atque cautione ista neglecta, fomiteque mali relicto, ne frictiones quidem aliquid praestare, ita ut tunc temporis minime ad methodi cuiusdam inefficaciam aliquid concludi possit. Contra guaiaci decocti usus nonnunquam insigni cum fructu mercurio praemitti potest, aut cum eo coniungi, cum in vniuersum maxima huius decocti vis sit, in saluatione, per mercurium excitata, impedienda, cum egressum mercurii per alia corporis colatoria, v. c. per cutem, insigniter promoueat. Inprimis vero medicamentum hoc insignem utilitatem in malis post mercurii usum rebellibus, et doloribus vagis venereis habet, quod, varia exempla confirment, decoctum in America, ex arboribus iunioribus paratum, luem confir-

p. 62. matam curare posse. Accedit deinde Cl. Auctor ad usum frictionum mercurialium, cui multum fauet. mercurium vero in luis venereae curatione non vi sua resolvente, quae BOERHAAVII est sententia, sed virtute alterante specifica agere ex eo Noster probat, quod illae curationes, per mercurium factae, optimae sint, et perfectae, quae sine vlla sensibili excretionem factae sunt. Nam in vniuersum saluatio non ad essentiam mercurii pertinet, aut saluae effluxus ad plenariam luis curationem requiritur, cum semper ex illa plus noxae, quam emolumentum, ad aegros redundet. Hinc Cl. Auctor inprimis eam Monspeffulanorum medicorum methodum extollit, quam per extinctionem vocant, vbi scilicet saluatio balneorum, purgantium et camphorae usu impeditur. Ea enim methodo aegroti corpus repleti potest magna et sufficiente copia mercurii, sine vlla

p. 98. noxa, vel corporis debilitatione. Quod vero ad
vsum

usum mercurii internum attinet, et medicamenta varia ex eo inprimis salium ope parata, ea Cl. Auctor omnia reiicit, cum eorum usu symptomata gravissima et saluatio producantur, quam tamen, addita camphora, impediri posse confirmat. Fumigatio p. 124. vero mercurialis in vitiis tantum particularibus v. c. si pulmones, in lue vitati sunt, locum habet. Ne p. 140. que mercurii sublimati usum, secundum methodum, ab Ill. SWIETENIO praescriptam, laudat, cum effectus deleterios ex eius mente edat, aut ut lentum venenum agat nimisque parvam mercurii copiam contineat, quam ut plenaria curatio per eius usum obtineri possit. Addit hoc medicamentum non novum esse, sed iam a WISEMANNO Chirurgo Anglo, circa medium praecedentis seculi propositum. Reiicit quoque panis venerei et clysmatum antiuener- p. 174. reorum usum, quem Parisiis nonnulli empyrici proposuerunt, tandemque ad Cl. KEYSERI pillulas p. 178 (*dragées antiveneriennes*) accedit atque inventorem huius medicamenti acerbius perstringit. Enarrantur vero omnia, quae et ante tempus, quo Rex Galliae medicamenti huius compositionem ab inventore redemit methodusque Keyseriana in nosocomia militaria totius regni introducta est, et postea facta sunt, ita ut tota huius medicamenti historia hic contineatur. Putat vero KEYSERUM acido minerali quodam mercurium primum soluere, acidi nimiam copiam dephlegmatione abstrahere, atque praecipitatum, hac ratione paratum, iterum in aceto soluere. Multa profert exempla tum malae fidei inventoris eorumque, qui KEYSERI causam defendunt, tum aegrotorum, in quibus vel saluatio vel aliae hypercatharhes harum pillularum usu excitatae sunt, vel qui tandem magnum harum pillularum numerum sine ullo fructu sumserunt.

III.

Naturgeschichte des Mineralreichs, mit besonderer Anwendung auf Thüringen herausgegeben, von D. IOH. WILH. BAUMER. Zweytes Buch. Gotha, bey J. C. Dietrich, 1764. 8. 21½ pl. tab. aen. 9.

i. e.

Historia naturalis regni mineralis, Thuringiae inprimis inseruiens. Auctore I. W. BAUMER, M. D. Vol. II.

Cum de priore volumine historiae huius naturalis et ordine, quo illa conscripta est, iam alio loco *) fusius ad lectores nostros retulerimus, paucis tantum alterum hoc indicasse sufficiat. Eodem enim ordine hic varia tantum addenda et augmenta illorum, quae in priore volumine continentur, a Cl. Auctore proponuntur, quorum vero maxima pars ex libris omnibus cognitis sumpta est, ita ut pauca tantum noua, vel melius explicata in illo inueniantur. Ad loca natalia variorum corporum regni mineralis determinanda Noster inprimis BÜSCHINGII geographia usus est, qua ex re varii errores prouenerunt, qui vitari potuissent, si Cl. Auctor fontes et inprimis scriptores historiae naturalis aliarum regionum consulere potuisset. In Thuringia, uti in aliis quoque terris, nulla petrefacta in lapidibus gypseis inueniuntur, cuius phaenomeni causa in acido vitriolico cum terra calcarea in gypso coniuncto posita p. 131. est, quod omnia corpora dissoluit. Magnesia cum nitro mixta, nullam detonationem Noster obseruare potuit, licet talem oriri ab aliis scriptoribus propositum p. 170.

*) Commentar. hor. Vol. XIII. p. 195.

fitum sit. Serpentes in lapidem mutari posse, exp. 191. variis speciminibus, in Thuringiae montibus calca-
reis repertis, probare Noster annititur. In additis
nouem tabulis aeneis sedecim figurae variorum cor-
porum mineralium, inprimis vero petrefactorum,
continentur.

IV.

A Refutation of the reflexions against inocu-
lation, published by Dr. RAST, of Lyon,
so far as they are supported by calculations
drawn from the bills of mortality in Lon-
don and his observations; With a persuasue
to that practice, deduced from the success
of the inoculating Hospital near London, by
ANTONY RELHAM, M. D. Fellow of the
College of Physicians in London. London,
printed for W. Johnston, 1764. 4. pl. 4½.

i. e.

Refutatio cogitationum super inoculatione va-
riolarum, quas Cl. RAST, Med. Lugdunens.
publicauit, quatenus illae nituntur calcu-
lis, ex indicibus mortuorum Londinensibus
extractis, atque obseruationibus eiusdem;
cum commendatione inoculationis superstru-
cta successui inoculationis in nosocomio va-
riolarum Londinensi. Auctore Cl. ANTON.
RELHAM, M. D.

Licet ex iis iam, quae Cl. CHASTELLUX contra
Cl. RASTII libellum *) monuit, appareat,
eiusdem Cl. RASTII argumenta, calculosque ex
Cc 5 indi-

*) vid. Comment. Vol. XIII. p. 53 et 56.

indicibus mortuorum Londinensibus sumptos, quibus potissimum inoculationem impugnavit, non ad eo firmo fundamento niti; id tamen magis adhuc confirmatur et extra omnem dubitationem ponitur

P. 3. hocce Cl. **RELHAM** libello. Ostenditur enim in illo primo: nullum plane contra inoculationis utilitatem argumentum ab indicibus istis sumi posse, cum in iis tantum numerus baptismatum eorum civium contineatur, qui ad Anglicanam ecclesiam pertinent, inter funera vero, ibidem enumerata, plura sint eorum, qui alios religiosos ritus profitentur. Plures e contrario Londini demortui vel ad alia loca, ut ibidem inhumentur, deferri solent, vel sepeliuntur in coemeteriis sic dictis extraparochialibus. Atque in uniuersum hi indices vel nostris quoque temporibus haud satis accurate conficiuntur, ita ut nihil

P. 5. certi ex iis colligi possit. Longe vero minor cura pristinis temporibus in hac re adhibebatur, inprimis ante initium huius seculi. Nam ab anno 1538, quo primum coeperunt, ad annum 1700 series eorum saepius interrupta est, atque in diuersis horum indicum exemplis magna haud raro quoad demortuorum numerum differentia obseruatur. Accedit quod in illa ipsa periodo temporis, quae calculis Cl. **RAST** comprehenditur, multae parochiae novae, prioribus additae et ita mortuorum numeri semper aucti sint, ut itaque nulla firma conclusio exinde formari possit.

P. 13. Denique si fides quoque istis indicibus haberi posset, causa tamen numeri mortuorum ab illo tempore, quo inoculatio primum in Angliam introducta est, i. e. ab anno 1720 aucti, non in illa ipsa inoculatione posita est, sed in abusu liquorum spirituosorum, quo non parentes tantum debilitati, sed etiam illorum progenies vitiosior redita est. Hic enim abusus circa haec tempora adeo inualuit, tantamque inter ciues stragem edidit,

ut

vt supremus Anglorum senatus circa annum 1735 legibus eum coercere necessarium iudicaret. Quod quidem consilium adeo salutare fuit, vt ab his ipsis temporibus, inprimis vero vltimis hisce annis, ratio natorum ad mortuos iterum aucta sit. Commemorantur a Cl. Auctore aliae quoque rationes, quibus etiam populi augmentum impediri putat, vt neglectus matrimonii, luxus etc. Concedit tamen, quod p. 18. quidem inoculationis aduersariis magnum et speciosum argumentum forte suppeditare posset, numerum mortuorum per inoculationem in Anglia omnino auctum esse, cum per illam contagium latius dispergatur, et morbus, qui antea epidemicus fuerat, nunc per totum annum grassetur, neque vel hyemali frigore supprimatur, ita vt, aegrotorum numero aucto, etiam mortuorum numerus necessario augeatur. Ex qua tamen ipsa re concludit, legibus inoculationem omni studio promoueri debere, donec omnes adulti eo morbo laborauerint, quo tempore mortuorum numerum mirifice imminutum fore, arbitratur. Per ipsam vero inoculationem magnum numerum eorum conseruari, quibus immediate contagium communicatur, Cl. Auctor ex indicibus eorum probat, qui in nosocomium inoculationi dictum, quod prope Londinum exstructum est, recepti sunt. Ex 7148, qui in eo variolis naturalibus laborauerant, 1796 demortui sunt, quod est vti 1 ad 4, cum multi inter aegrotos in hoc nosocomium receptos adulti sint, iique post insignia vitia diaetae saepe morbo iam conclamato ad nosocomium deferantur. Contra ex 3817 in eodem nosocomio inoculatis 13 tantum perierunt, quorum numeri ratio est vti 1 ad 293 $\frac{2}{3}$, ita vt inoculatio 547 ciuium vitas seruauerit. In fine ad RASTII obseruatio- p. 28. nes variorum morborum in inoculatis ortorum, variae adnotationes additae sunt.

V. Differ.

V.

Differtation sur la nature, la maniere d'agir, les especes et les usages des antispasmodiques proprement dits, qui a remporté le prix de l'Academie des Sciences et Belles Lettres de Dijon en 1764. Par Mr. GUILLAUME LAMBERT GODAR, Docteur en Médecine à Vervier. à Dijon, chez François des Ventes. à Paris, chez A. des Ventes, 1765. 8. pl. 10.

i. e.

Differtatio de natura, modo agendi, speciebus et usu antispasmodicorum proprie dictorum, quae praemium Academiae Scientiarum et elegantiorum literarum Divionensis an. 1764 obtinuit. Auctore Cl. GODAR etc.

p. 16. **L**ibellum hunc quatuor capita constituunt. In primo antispasmodicorum, proprie dictorum, naturam definit Cl. Auctor; in altero eorum modum agendi explicat; in tertio diuersas eorundem species distinguit; in quarto demum de usu horum remedium in morbis agit. Naturam antispasmodicorum explicaturus Noster fibrae muscularis indolem declarat, posthac autem spasmodorum notionem exhibet. Quod ad fibram muscularem attinet, eam contractilis naturae esse, hancque ab elasticitate et irritabilitate pendere et elasticitatem quidem vim mechanicam, irritabilitatem vero vim vitalem fibrae largiri, docet. Irritabilitas vel externa vel interna est. Externam irritabilitatem musculique contractionem vel a solo contactu, vel ab instrumento pun-

pungente, vel a liquore quodam excitari putat; internam vero, cum musculus ad exemplum cordis, quod intus cauum est et a sanguine ad contractionem sollicitetur, itidem in interioribus cauitatem habeat, et neruolum fluidum recipiat, ab huius stimulo excitari musculosque a solo eius contactu ad contractionem instigari, autumat. Cum porro, ex sententia Cl. Auctoris, vigor contractionis a libera communicatione, quae est inter genus neruolum et musculare, pendeat: sequitur etiam, vt interna irritabilitas exquisitissima sit, externi vero stimuli effectus vix notabiles producant, nisi eorum actio ab interno stimulo adiuuetur, hique ipsi internum stimulum excitent. Ex his coniicit, fluidum nerueum, cum fibras musculares continuo ad contractionem impellat, tonum earundem moderari, dictique fluidi influxum, plus minus aequalem, effectus earum relatiuos dirigere, et aequilibrium tensionis earum reciprocae vel conseruare, vel turbare, easdemque ad sensationes externas plus minus sensibiles reddere. Porro quoque, vel solam abundantiam fluidi neruei et celeritatem eius et acrimoniam, vel cum causis irritantibus externis coniunctam contractiones musculorum duplicatas seu auctas producere, colligit.

Ad definiendum spasmus, secundum STAHLII P. 21. et HOFFMANNI theoriam, quatuor fibrarum muscularium affectiones, nimirum tonum, atoniam, spasmus et conuulsionem attendi, iubet. Tonum tensionem fibrarum naturalem appellat, atoniam earum relaxationem esse, monet, spasmus earundem rigiditatem aliquantum auctam dicit, conuulsionem vero nominat, si tensio musculorum ad gradum valde notabilem euehatur. His praemissis, spasmus definit, qui ex eius sententia est augmentum toni fibrarum vel virium, quas ad contractionem impen-

impendunt, quae motus conuulsuos, agitationes tonicas, vel simplicem partium, quae vexantur, rigiditatem producit. Hae vires vel ab irritatione interna vel externa augentur. Si augmentum hoc a sola irritatione interna prouenit, spasmus absque materie a Nostro vocatur, sique effectus iste ab externa caussa excitatur, quae internae caussae actionem simul excitat, ita tamen, vt haec emineat, spasmus cum materie a Cl. Auctore appellatur, vterque autem spasmus verus est. Ab his spasmum spurium distinguendum esse, putat, qui, vt ostendit, est contractio, per externam irritationem producta, ita vero, vt interna seu actio neruorum et fluidi eorum illi subordinetur. Quod igitur ad naturam antispasmodicorum, proprie sic dictorum, attinet, eam ad constitutionem fibrarum organicam et ad neruorum oeconomiam se habere, Noster docet. Ostendit itaque, requiri, vt plurimorum horum remedium partes constitutivae admodum subtiles sint, atque inter has et fluidum nerueum affinitas quaedam deprehendatur, ob quam subtilissimas cerebri canaliculas penetrent, et contento fluido neruoso se misceant, eiusdemque acrimoniam leniant, et degenerationem impediant, motus sufflamment, in fibrarum parenchyma, et contextum neruorum eorundemque sensibilitatem agant, et naturalem statum restituant.

p. 25. In explicando modo agendi remediorum antispasmodicorum ad caussas irritantes, quae genus neruosum ad vibrationes tumultuosas excitant, atque ad irritabilitatem fibrarum nimis exquisitam, quae caussas illas irritantes potentiores reddit, Cl. Auctor attendit. Vt itaque res clarior euadat, mechanicam contractilitatis fibrarum vim, nimirum elasticitatem, atque vitalem eiusdem vim, scilicet irritabilitatem, de quibus in praecedenti capite iam

egit,

egit, vterius declarat, harumque affectionum mutuam relationem considerat. Ad sex autem momenta hac in re attendere iubet. Primo nimirum fibra firma atque compacta esse, et absque villo periculo rupturae magnas violentias ferre potest, quo in casu ea parum irritabilis est. Secundo fibra mollis et flexilis esse potest, quae facile cedit et parum reagit; haec itidem minus irritabilis est. Tertio fibra debilis esse potest, neque extendi se patitur, quo in casu paruae causae insignes effectus producunt, fibraeque admodum irritabiles tunc sunt, atque facile conuelluntur. Quarto fibra, licet a natura robusta sit, si nimis tenditur, vt fibra debilis se habet, et valde irritabilis tunc esse solet. Quinto fibra, antea robusta, ob praegressam tensionem, debilis esse potest, ita, vt similis sit fibrae secundi et tertii momenti: talis per relaxationem irritabilis facta est. Sexto demum fibra, quaecunque etiam sit eiusdem tela, plus minus irritabilis esse potest, prout stimulus plus minus insignis eandem afficit. Cum enim notio irritabilitatis rationem sensibilitatis vitalis inuoluat, patet, irritabilitatem fibrae eo magis insignem esse, quo magis actioni causarum irritantium eadem exposita est. Ne autem irritabilitas in statu naturali nimia sit, natura id praestitit, vt fines neruorum tenuissimo inuolucro vel humore viscoso obducerentur. Quodsi nunc inuolucra haec a causa quadam remota sunt, fibras in statu irritabilitatis nimiae se habere, liquet. Ex his colligit Cl. Auctor, actionem causae irritantis, e. g. venenorum tam fortem esse posse, vt etiam causae naturales fibras rupturae periculo exponant; vel fibras adeo denudatas esse, vt omnem causarum agentium impressionem suscipiant, vel demum vim causae agentis et sensibilitatis simul praesto esse, vt spasmus seu conuulsio producat. Vt itaque spasmus tollatur vel praeuertatur, ad quatuor indicatio-

nes attendendum esse, Noster monet, 1) vt fibra vel roboretur; 2) vel relaxetur; 3) vel nuda nimis inuoluatur; vel 4) in omnibus hisce casibus caussae irritantes destruantur, et vis impellens spirituum temperetur.

P. 39.

His praemissis in tertio capite diuerfas antispasmodicorum species explicat, et in vniuersum ad duas classes respicit, omniaque antispasmodica in spiritualia et materialia diuidit. Ad spiritualia refert animi affectus, et quemadmodum tristitia, ira etc. spasmos producant; sic animi tranquillitatem, gaudium, spem etc. antispasmodicorum vim exercere, ostendit. Hinc quoque ad antispasmodica refert exorcismum, si homines, a cacodaemone obsessi, miris spasmis excruciantur. Licet autem Cl. Auctor in explicanda animi natura ingeniosum se praebeat, et nonnulla, attentione non indigna, proferat, in pluribus tamen ei suffragari non possumus, et concedimus quidem, homines, ob mores insigniter deprauatos, interdum in mirum spasmodorum genus incidere posse, quorum leuamen, precibus in auxilium vocatis, omnino ob tranquillitatem animo conciliandam, expectandum est, sed longe facilius per medicamina curatio locum habet, caute tamen, cum multa haud raro subsit fraus, medicos hac in re versari debere, putamus.

P. 51.

Materialium antispasmodicorum sex genera constituit, eaque 1) in roborantia; 2) relaxantia; 3) inuoluentia; 4) temperantia; 5) paregorica; 6) irritantia diuidit. Roborantia, vt docet Noster, vel tonica sunt, id est, quae telam partium exterius firman, vel neruina, quorum virtus interiora penetrat. Tonica rursus sunt simplicia vel composita; illa fibras stringunt, dum in earum elasticitatem agunt; composita autem effectum constringentem edunt, dum irritabilitatem efficiunt. Ad simplicia

refert

refert aquam mediocriter frigidam, vitriolum martis, alumen, folia et cortices quercus etc. ad composita aquam valde frigidam, niuem, glaciem, corticem cascarillae etc. Ad neruina a Cl. Auctore referuntur spiritus ardentes, olea aetherea et resinae, quae per stimulantem, exsiccantem et attrahentem vim fibras roborare dicuntur.

Secundum genus antispasmodicorum relaxantia p. 58. constituunt, quorum quatuor species agnoscit Noſter. Alia nimirum relaxant, dum smegma vnguinofum et mucum naturalem rarefaciunt, vt lintea calefacta, corpori imposita, infusa aquosa calida, fomentationes etc. haec exsiccantia vocantur. Alia fibris mollitiem et extensilitatem conciliant, vt serum lactis, oleum amygdalarum dulcium, syrupus de althaea, fomentationes, balnea, embrocationes, thermae; his humectantium nomen imponitur. Alia ob principium vnctuosum admodum volatile subtilissima interstitia, quae olea crassiora et aqua neutiquam ingrediuntur, penetrant et elementa fibrae ita obducunt, vt ad eorundem frictionem, a mutuo contactu dependentem, insensibilia sint; haec fibram irritabilitate orbant, vt opium, camphora, castoreum, candelae carbo, gossypium ambustum etc. et paregorica vocantur. Alia demum relaxantia, quae causſam mechanicam distentionis tollunt, vel fibram discindunt et deplent, mechanicorum nomine insigniuntur, quorum pertinent operationes chirurgicae, venaesection, partium incisio, trepanatio etc.

Tertium genus antispasmodicorum sistunt ea re p. 62. media, quae fibram obducunt seu inuoluunt. Ad haec referuntur oleosa et mucilaginosa, quae mucum naturalem suppeditant, deinde terrae absorbentes, quae consistentiam amiſſam reparant, de-

num calces metallicaе et terrae bolares, quae vtramque vtilitatem simul praestant.

p. 65.

Quantum genus temperantia comprehendit, quae stimulos, spasmodum producentes, auferunt. Referuntur ad hoc 1) diluentia, vt aqua, quae particulas acres a se inuicem disiungit, vt fibram vi vnita aggredi nequeant. 2) Attenuantia, vt aquae minerales, mercurius dulcis, salia neutra etc. quae materias viscidas, acrimonia impraegnatas incidunt, iis dum mobilitatem et tenuitatem ad expulsionem necessariam conciliant. 3) Resoluentia, vt camphora, flores benzoës, sulphur, gummata ferulacea, salia volatilia etc. quae cum materiis concretis se coniungunt earundemque dissolutionem efficiunt. 4) Absorbentia, vt lapides cancrorum, magnesia etc. quae acidum aliasque acrimonias recipiunt sicque acrimoniam infirmant. 5) Inuoluentia, vt cremor lactis, butyrum, olea vnguinosa etc. quae spicula salina obducunt, et ita impediunt, quo minus fibram rodant et pungant. 6) Refrigerantia, vt pulpa tamarindorum, succus citri, acetum, spiritus nitri, cremor tartari, nitrum etc. quae alcalescentem humorum statum destruant, putredinem refraenant, huiusque acrimoniam temperant et substantias inflammabiles, nimis euolutas, figunt et absorbent, siquidem ab hisce caussis fibrae, tumidae factae, se inuicem fricant et exaestuunt. 7) Antizymotica, vt acida mineralia, olea aetherea, acida dulcificata, amara vegetabilia, salia amara etc. quae motus spontaneos vegetabilium fermentantium in primis viis compescunt et aerem abundantem, inde expulsum, absorbent. 8) Anthelmintica, vt olea vnguinosa, remedia foetida, mercurialia, acida, medicamenta lapidea, purgantia et vomitoria, quorum singula vermes vel suffocant,

vel

vel interficiunt, vel dilacerant, vel nidum eorum destruunt, vel vermes demum expellunt.

Quintum genus antispasmodicorum exhibet p. 70. Regorica remedia, quae in sedantia et anodyna diuiduntur. Illa in solida agunt, haec autem spirituum moleculas moderantur. De efficacia horum remediorum in solida in tractatione de relaxantibus egit, hic autem vim eorundem in fluida considerat. Remedia haec, vt iam ostendit, ex oleo vnctioso, admodum attenuato et depurato, constant, quod, ne cito dissipetur, ab inuolucris gummosis et resinosis recluditur, quibus per calorem animale emollitis, vel per succos corporis solutis, volatile istud euoluitur citoque per animale corpus distribuitur. Duplicem horum remediorum rursus agnoscit speciem. In aliis, vt in camphora, croco, moscho, castoreo etc. principium sedans minus copiosum, minus ligatum minusque vnctuosum est. Quae superficiem spirituum obducunt, neque fluiditatem eorum turbant, ideoque virtutem eorundem irritantem refraenant, neque tamen sufflaminant; haec a Nostro anodyna vocantur. In aliis, vt in opio, hyoscyamo, cynoglossio, cicuta, candela carbonae, gossypio ambusto etc. principium istud sedans copiosum magis est, eiusdemque consistentia tenacior, et glutinosa magis. Quae spiritus non solum obducunt, sed etiam iisdem se immiscent, eos glutinosos reddunt eorundemque motus sufflaminant, atque iis omnem irritantem vim adimunt, haec narcotica appellantur.

Ad sextum genus antispasmodicorum irritantia p. 73. referuntur. Rem ita declarat Noster: dicit nimirum, fluidum nerueum esse stimulum fibrarum naturalem, per quem ad contractionem sollicitentur. Quodsi nunc, pergit Cl. Auctor, pars quaedam

maiolem copiam fluidi neruei, quam antagonistae, recipiunt, aequilibrium tollitur et spasmus oritur. Fac itaque, applicentur irritantia alteri parti, similes in hac excitantur contractiones et spasmus cessat. Sic sternutatoria singultum soluunt. Verum alio quoque modo irritantia spasmum tollunt, dum in parte, spasmodice affecta, alium spasmum excitant. Sic stranguria, a potu malae indolis producta, cessat, quam primum in vrethram immittitur granum salis, quod contractionem, a priore diuersam, excitat. Simili modo tarantismus per nouas musices vibrationes productas curatur. Sic cardialgia flatulenta per elixiria, spiritus et sales volatiles tollitur. Aliam irritationis ideam dat actio fibrarum: si nimirum fibra irritata se contrahit, fibrillae, ex quibus ea constat, super se inuicem gliscunt, seque protrudunt; irritatione vero ablata, fibrillae rursus super se inuicem gliscunt seque contrahunt. Duplex igitur in quaque fibra agnoscitur vis, alia systaltica, alia diastaltica, et manifestum exemplum praebet cor, immo clarius est res, si ad actionem quorundam organorum e. g. ad penis, clitoridis, nympharum, vaginae etc. irritationem attendimus. Quartus irritationis modus in eo consistit, vt actio, priori contraria, excitetur. Hac ratione agunt antiemeticum RIVERII et salia neutra in vomitu, et ipecacuanha in diarrhoea habituali. Illa enim motus versus inferiora, haec autem versus superiora dirigunt ideoque contrario modo dum agunt, morbum tollunt. Vltimus demum irritationis modus est, si torrens spirituum per nouam causam intenditur, ita, yt hac ratione materies, fibris adhaerens vel impacta, auferatur. Sic conuulsiones frigida aqua leuat, sic vomitus vomitu curatur. Ex his colligit Cl. Auctor, remedia antispasmodica esse vel reuellentia, vel deriuantia. Reuellentia sunt, quae fluidum

nerueum

nerue
sunt,
bras
diasta
rectio
auger
inter
etrici
et inf
mor
reme
vsun
rum
passi
imm
mod
etia
ne a
fi a
con
ex r
ti a
mo
spe
qui
fuc
ed
cis
ne
ne
m
m
an
tu
r

nerueum a parte affecta remouent, deriuantia autem sunt, quae tonum partis conuulsae mutant, siue fibras antea tranquillas ad motum sollicitent, siue vim diastalticam fibrarum contractarum excitent, siue directionem motuum inuertant, siue demum motus augeant. Cuncta haecce remedia vel externa vel interna sunt; ad illa v. g. pertinent vesicatoria, electricitas, musica etc. ad interna acida, alcalia, neutra et inflammabilia corpora referuntur.

In capite quarto de usu antispasmodicorum in p. 83. morbis agit Cl. Auctor, remque eodem ordine, quo remedia considerauit, pertractat. Primo itaque usum remediorum spiritualium declarat. Si nimirum spasmi ab animi passione producuntur, aliam passionem contrariam excitandam suadet Noster, immo memorata auxilia non solum in morbis spasmodicis per animi affectus productis, iuuare, sed etiam in omnibus morbis, qui non nisi in imaginatione aegri graues sunt, multum valere putat. Hinc, si aegrotantes medico confidant, multum ab eius conuersatione et persuasione, et de concipienda spe ex remediis et peritia medici, de qua modo decen- ti aegros persuadeat medicus, expectandum esse, monet, et aegros inprimis quocunque modo respectu animi per salutis recuperandae spem tranquillos reddi, iubet, quo medicamenta meliori cum successu agere, bonumque et necessarium effectum edere queant. Quod ad exorcismum attinet, medicis ad symptomata praecipua, quae aegros a daemone obsessos esse declarent, attendendum esse, monet. Sique tunc nullum dubium superfit, exorcismum locum omnino habere, autumat: immo affirmare non dubitat Cl. Auctor, se, per viginti quatuor annos praxin medicam exercentem, vnicum tantum casum habuisse, vbi infantem, terroribus horrendis vexatum, loco quodam sacrae scripturae

recitato, plus vice simplici tranquillum factum esse, dicit.

p. 91.

Quod ad antispasmodica materialia attinet, in explicando eorum usu eundem ordinem sequitur, quam in praecedentibus iam observauit. Primo itaque de usu antispasmodicorum roborantium agit. Haec, ut docet, in genere quidem conveniunt, ubi fibra nimis laxa est, verum si causa morbi spasmodici accuratius discuritur, memorata remedia roborantia, si etiam indicantur, promiscue tamen propinari nequeunt, sed interdum tonica, interdum nervina propinanda sunt, et inter haec etiam selectus instituendus est. Alius enim est status laxitatis, ubi plethora est, alius, ubi ob laxitatem acidum vel acrimonia fermentans generatur, alius, ubi viscidum producit, alius, ubi nervi male afficiuntur. Quapropter pro diversa causarum indole variaeque roborantia, hic a Cl. Auctore commendata, deprehendimus. Simili ratione et relaxantium et reliquorum antispasmodicorum usum indicatum reperimus, de quibus autem, cum Cl. Auctorem ubique sequi nequeamus, nihil decerpere licuit.

VI.

PETRI HARDUINI Veronensis, Horti publici Patauini custodis, Animaduersionum botanicarum specimen alterum. Venetiis, 1764. ex typographia Sanfoniana, 4. pl. 4. tab. aen. 20.

Iam ante aliquot annos Cl. Auctor speciminis loco plantas quasdam in horto Patauino cultas, neque ab aliis sufficienter descriptas, accuratius determinare iconibusque illustrare studuit *); ad talem labo-

*) vid. Comment. nostr. Vol. X. Part. IV. p. 692.

laborem
plantae
rem fun
scopi,
et nuda
binavit
posse a
trium
comm
quae f
annua
drang
ma,
superi
dent v
panul
Corol
conu
bo ca
lus v
suo t
lyce
culo
haer
amn
ipse
eter
cap
stitu
tius
per
plu
pla
ter
bu
ne

laborem denuo suscipiendum excitatus fuit, nouo plantae cuiusdam genere detecto, quod in honorem summi sui Patroni, ecclesiae Torcellanae episcopi, *Corneliam* dixit. Hanc plantam, ne solam et nudam quasi describeret, cum aliis infimul combinauit, quas aut nouas esse, aut pro nouis haberi posse autumauit, ita vt praesenti specimine vigintium plantarum descriptiones iconesque nobiscum communicauerit. Sunt vero 1) *Cornelia verticillata*, quae sponte in agris patauinis proueniens, ex radice annua, caulem emittit erectum, brachiatum, quadrangularem, cui folia insunt opposita integerrima, glabra, quorum inferiora subpetiolata sunt, superiora autem sessilia. Flores in alis foliorum sedent verticillatim positi. Calyx monophyllus, campanulatus, limbo terminatur quadripartito patente. Corolla ex quatuor minimis, purpureis, saepissime conuolutis petalis constat. Filamenta quatuor tubo calycis inferuntur, germinique incumbunt. Stylus vix vllus est, stigma vero capitatum. Sequitur suo tempore capsula subrotunda, vnilocularis, calyce vestita, eoque coronata, cuius medio receptaculo numerosissima subrotunda exigua semina adhaerent. Quamuis vero haec planta aliquam cum *ammannia baccifera* LINNAEI affinitatem habere ipse autumauerit Auctor; ob dictos tamen characteres, et praecipue ob calycem quadridentatum, capsulamque vnilocularem, eam nouum genus constituere, nouoque nomine insigniri debere consultius duxit. 2) *Salvia ceratophylloides*, cui radicem perennem Noster adscripsit, cum alias biennis vtplurimum inueniatur. 3) *Valeriana supina*. Hanc plantam in altissimis Carinthiae montibus crescentem, vt nouam speciem, a congeneribus suis floribus tetrandris, caule repente, foliis radicalibus cuneiformibus, emarginatis, ciliatis distinctam describit.

4) *Panicum undulatifolium*, et 5) *Panicum oryzoides* nouas, nec ab ullo antea sufficienter determinatas species esse, fusiore sermone comprobare studeuit. Etsi enim LINNAEUS opinatur, panicum undulatifolium simillimum esse panico hirtello, a BROWNIO in Iamaica detecto; huius tamen sententiae nequaquam subscribendum esse vel ideo Auctor credit, quod hanc speciem in umbrosis et valde frigidis locis inuenit. Habet vero haec planta caulem repentem, hirsutum, foliis ouato-lanceolatis, undulatis, circa vaginas pilosissimis, obsessum, summo culmo insistit spica composita, obscure purpurea, spiculis unifloris aristatis, aristis viscosis inaequalibus praedita. *Panicum* autem *oryzoides*, cuius semina fortuito casu inter oryzam Auctor inuenit, spicam gerit compositam nutantem, spiculis secundas aristatas, rachia trigonam. 6) *Mexica Brasiliiana*, petalo exteriori solitario, amplo, vexillato, nouam generis huius speciem constituit. 7) *Sesleria coerulea*, culmo simplici, spica subcylindracea. *Sesleriae* genus SCOPOLI condidit, LINNAEUS autem plantam, hoc nomine descriptam, cynosurum caeruleum dicit. Cum vero Cl. Auctor plures, et a cynosuro diuersos characteres in hac planta se detegisse autumauerit, *sesleriae* nomen retinuit, quo planta a cynosuri genere sit distincta. 8) *Sesleria sphaerocephala*, culmo simplici, enodi, spica subrotunda inuolucrata. Quoad partes fructificationis haec planta ad idem genus referri debet, habitu tamen a *sesleria coerulea* differt. 9) *Sagina apetala*, caulibus erectis, radice annua, floribus apetalis. Ne forsan haec planta ut varietas tantum *saginae* procumbentis habeatur, 10) *Saginam procumbentem* simul iuxta positam delineari Auctor curauit. 11) *Saponaria il'yrica*, caule dichotomo, hirsuto, floribus fastigiatis, corollis patentibus, petalis

inte-

integris tripunctatis. 12) *Arenaria graminifolia*, foliis lanceolatis rigidis hirsutis; caule erecto trifloro. In hac planta interdum quatuor, interdum quinque stylos Auctor numeravit, et capsulam tunc aut quadrifariam, aut quinquefariam apice dehiscen-tem vidit. 13) *Cerastium illyricum*, nova haec sui generis species a reliquis facile internoscitur caule dichotomo piloso, ad genicula nodoso, ramosissi-
mo, capsulis ovatis, calycibus, foliisque barbatis. 14) *Anemone decapetala* foliis ternatis, foliolis trilobis, punctatis, pedunculo simplici involuocrato, flore unico decapetalo. 15) *Melissa maxima* foliis ovato oblongis serratis vtrunque acutis, basibus mucronato-glandulosis, spicis secundis, floribus oppositis. Est novum genus a LINNAEO *Perilla* dictum, olim *ocimum frutescens* appellatum. 16) *Alyssum petrasum* caulibus superne ramosis, ramis diuaticatis, flexuosis, filiculis subinflatis tetraspermis. 17) *Alyssum orientale* caulibus frutescentibus paniculatis, filiculis obcordatis compressis dispersis. Ambae hae Alyssi species, cum a nemine antea sufficienter satis fuerint descriptae, accuratius determinare iconibusque illustrare eo facilius Cl. Auctor potuit, quo certius primus fuit, cui characteres earundem disquirere data fuit occasio. 18) *Thlaspi minimum* filiculis obcordatis foliis inferioribus ovatis petiolatis, superioribus sagittato-lanceolatis amplexicaulibus. 19) *Lepidium spinosum*, foliis pinnatifidis, pinnulis sursum cristatis, superioribus longissimis, spicis subulatis. Quamvis partes fructificationis huius plantae cum reliquis lepidii speciebus accurate conveniant; peculiaris tamen eius habitus, a nullo hactenus indicatus, novam et peculiarem speciem constituit. Ob saporem nasturtinum haud ingratum, tum cruda, tum elixa ad varia acetaria adhibetur. 20) *Prenanthes chondrilloides*,

flosculis vndenis, calycibus octofidis, foliis lanceolatis integris, et dentatis. 21) *Bidens bullata*, foliis ouatis ferratis, inferioribus oppositis, superioribus ternatis, intermedio maiore. Hanc plantam Cl. Auctor sponte prouenientem in Italia reperit, cum tamen LINNAEUS eidem Americam solam patriam assignauerit. 22) *Cacalia linifolia* foliis linearibus integerrimis, caulibus vnifloris. Dicta olim fuit haec planta a PONTEDERA senecio brasiliensis linariae folio, accuratiori tamen et repetito examine instituto Noster inuenit, eam cacaliae characteres habere, ideoque huic generi adiungendam. 23) *Eupatorium alternifolium*, foliis alternis, calycibus multifloris, pappo seminis plumoso.

VII.

A. CORN. CELSI de medicina libri octo. Ex fide vetustissimorum librorum recensuit, innumeris deprauationibus, partim aliunde, partim a LINDENIO inuectis, liberauit, lectiones variantes et animaduersiones, tum aliorum probatissimorum auctorum, CAESARII, CONSTANTINI, IOS. SCALIGERI, CASAUBONI, ALMELOVENII, MORGAGNI, TRILLERI, tum suas, nec non indices copiosos aliaque adiecit CAR. CHRISTIAN KRAUSE. Lipsiae. Sumtibus Caspari Fritschii, 1766. 8. Alph. 2. pl. 6.

Cum CELSUS, iam temporis diuturnitate et librariorum negligentia male habitus, a LINDENIO praeterea saepe numero nimis mutatus esset, Cel. KRAUSIUS textus recensendi consilium cepit, sui que operis velut basim esse voluit Patauinam a.

1750 editionem, e recensione LINDENII. Praeter notabiliores editiones, quas p. 12 praefationis commemoravit, et in titulo vetustissimorum librorum nomine indicavit, usus est variis lectionibus libri octavi, ab ANT. COCCIO a. 1754 e cod. Florentino prolatis, copiosis illis quidem, sed raro utilis. Ex quo Cel. KRAUSIUS conclusit, si ne in eo quidem CELSI libro, qui omnium maxime vetustus esset, ab antiquo codice, plurium varias lectiones continente, multum adjuvari potuisset, tanto minus fructuum ab aliis codicibus in aliis libris expectandum videri. Illud etiam fatetur, se conferendis editionibus intellexisse, Florentinam ed. anni 1478 esse quovis codice praestantior, quod, nisi consultis ubique codicibus, vix defendi potest. Si qua praeterea in re a veteribus aut recentioribus CELSO opera impensa est, id omne KRAUSIUS se adhibuisse dicit. In quatuor autem generalium lectionum textum *Lindenianum* distribuit, primumque fecit earum, quae, etiam si in reliquis omnibus aliter scriberentur, ita tamen perspicuae apud LINDENIUM essent, ut mutari prorsus non deberent: sed quaedam, quamvis perspicua, ab huius ingenio esse. Hic ergo lex de deferendo LINDENIO, aut non deferendo, constituenda erat, cum una perspicuitas lectionis, ipso KRAUSIO concedente, non ubique valeat; neque enim potest perspicuitas LINDENII omnibus libris opponi; rursus debet opponi. In quo nisi editor normam certam sequatur, crisis mere arbitraria fuerit. Alterum genus est, quod lectiones, in priscis libris meliores, quam in *Lindeniana*, continet. Sunt et dubie scripta loca, ut nescias, utrum LINDENIUM, an priores sequare, in quibus KRAUSIUS, si e paucis, ab eo in praefatione positus, de omnibus concludere licet, antiqua reuocavit. Quaedam denique, in priscis libris

libris obuia, nullam habent veri speciem, ubi *LINDENIUS* vel consentit cum antiquis, vel ipsae falsae lectiones in variis libris variant, quas *KRAUSIUS* saepe ex ingenio mutauit. Itaque lectores in hac *Krausiana* recensione mox aliquid ex antiquis editionibus, mox e *Lindeniana*, siue ingenio *LINDENII* debeat, siue fluxerit e libris, mox e *KRAUSII* ingenio reperient. Neque ergo haec editio est mera repetitio textus *Lindeniani*, neque mera recensio veterum editionum, sed noua mutatio aut recensio textus *Lindeniani*. Nam qui veteres editiones recenset, aut neminem sequi debet, sed ipse textum constituere e legibus criticis, aut, quoniam nemo hic errorem praestare potest, vni editioni constanter adhaerere, et suo quasque loco notare coniecturas atque varias lectiones, adiecta crisi. Varietas lectionis singulis paginis subiecta est, permultarum tamen fons non indicatus, nisi quod eae, quae a *Lindeniana* editione recedunt, litera L signantur, quo quidem modo effectum est, vt textus *Lindenianus* etiam in hac editione reperiretur. Et quamquam in notis multarum sedes et auctoritas commemoratur, tamen de innumeris non constat, vnde ductae sint. Videamus exempli causa p. 164. e lib. 3. c. 21. Hic sexies recedit *KRAUSIUS* a *LINDENIO*, sed vtrum ingenio ductus, an libris fretus, et quibus, non adparet. Eadem pagina duas alias habet varietates, sed incertum est, vnde petita sint. Hac omni admonitione nostra nihil detractum imus labori Cel. *KRAUSII*, quem mirifice admiramur, cum paucis haec patientia in excutiendis libris antiquis contigerit; tantum dolemus, exhausto semel labori dimidium fructum demtum esse, qui, additis editionum nominibus, certo teneri potuisset, praesertim cum in notis, quotiescunque de lectione disputatum est, acute et vere iudicari

KRAU-

KRAU
fuisse,
dere d
intellig
LIND
fuisse.
singuli
stituer
est, v
piose
maret
tio, c
dubit
quam
dent
nunc
praet
uit,
acce
so,
Tun
de le
puta
l. 1.
rug
oste
libr
esse
tur
tur
not
om
m
77
tic
pe

KRAUSIUS. Quam bene igitur cum **CELSE** actum fuisset, si aequalem ei hanc operam ubique impendere doctissimus editor voluisset, et quam vere tunc intelligeretur, id quod ab initio praefationis dixerat, **LINDENIUM** in edendo **CELSE** iusto audaciorem fuisse. Sunt et aliorum scriptorum loca subiecta singulis paginis, quo modo **ALMELOVEENIUS** instituerat, sed subinde aucta: inprimis illud curatum est, ut **CELSI** ipsius similes loci et diligenter et copiose indicarentur, cum ita saepe numero confirmaretur electa ex editionibus priscis lectio, quae ratio, quod libenter fatemur, superiorem nostram dubitationem aliqua ex parte imminuit. Paginae, quamdiu **CELSI** ipsius libri impressi sunt, respondent *Almeloueenianae* editioni. In notis, de quibus nunc dicendum est, discrepare incipiunt. Nam praeter eas, quas et **ALMELOVEENIUS** edi curauit, facta est non contemnendarum obseruationum accessio ex quinque **MORGAGNI** epistolis de **CELSE**, a. 1750 in *Vulpiana* editione primum editis. Tum ipse **KRAUSIUS** plures adiecit, in quibus vel de lectione, vel de sensu subtiliter et breuiter disputatur. Sic p. 566 redditur haec ratio, cur p. 7. l. 13. *contractum* editum sit, quia *contracta* frons sit rugosa, et *laeuori* possit *contractus* opponi. P. 573 ostenditur, cum p. 31. l. 28 verba *et latus* absint a libris, quibus vsus erat **KRAUSIUS**, omissa nunc esse, etsi legantur in *Lindeniana*. Sic p. 586 docetur, abesse verbum *sciens* p. 57. l. 12 ab omnibus, tum *intellexit* pro *inclamauit* scribi, ibidemque l. 21 *notam*, non *fidem notam*: atque sic **KRAUSIUS** omnia restituit. Paucis repetita sunt p. 601, quae **MORGAGNUS** copiosius explicarat. A p. 747 ad 777 editae sunt Cel. **TRILLERI** obseruationes criticae ad **CELSUM**, quas **KRAUSIUS** ab eo acceperat, quibus cum tres tantum libri illustrentur,

iure

iure existimat KRAUSIUS, iis legendis effici posse, ut cetera, quae TRILLERUS nunc absolueret non potuerat, a lectoribus CELSI studiosis cupide expectentur. Ac plus profecto praestant hae observationes, quam promiserant: nam aequae philologicae sunt, ac criticae, cum et de sensu disputetur, et Graecorum Latinorumque loca conferantur. Mauult p. 6. l. 16 *occinuntque vel absceduntque* mutari ex *acceduntque*, cum contraria superioribus sententia tradatur. *Dolor incidit* p. 7. l. 17 forte ex *insidit* ortum est, quae saepe confusa esse in libris CELSI, TRILLERUS opinatur. Sed non est huius loci, haec vberius recensere. Loca CELSI, cum Graecis collata ab HENRICO STEPHANO, hic non repetita sunt; suasisse enim hoc MORGAGNUM; tum multa deesse, denique e locis, ubique in ipsius textus paginis indicatis, qui Graecus haec eadem dixerit, disci posse. Index omnium alimentorum et medicamentorum, quae in libris CELSI commemorantur, plane nouum est huius editionis additamentum, cuius conficiendi vtilissimum consilium grato animo agnoscent, quotquot medicae artis historiam imprimis amant. Inest et vita CELSI, a IO. RHODIO scripta, tum index librorum, quibus LINDENIUS vsus est, alius item editionum, auctior quam in ALMELOVEENII editione, denique iudicia de CELSO.

VIII.

MORTEN THRAVE BRÜNNICHII Entomologia, sistens insectorum tabulas systematicas cum introductione et iconibus. Hafniae.

M. TH. BRÜNNICH Insektaere, indeholdende Insekternes Systematiske Tavler, samt Indledning og Figurer. Kiøbenhavn, 1764. trykt hos Andr. Hartv. Godiche. 8. pl. 6. tab. aen. 1.

Cl. huius libelli Auctor insectorum descriptiones, vel ex Linnaeano systemate sumtas, vel ad specimina, quae ipse in museo conseruat, exaratas, eo consilio in tabulas systematicas redegit, ut tirones eo facilius genus insecti cuiusdam determinare illiusque differentiam ab aliis perspicere possint. Hinc huic libro, qui latina lingua conscriptus est, Danicam addidit versionem, quo et ii, qui vernaculam tantum linguam sciunt, entomologiae cognitionem sibi adquirere queant. Praemisit introductionem aliquam, in qua de insectis, eorum natura et partibus, nec non praecipuis entomologiae scriptoribus breuiter exponit. In tabulis vero systematicis ipsis ea p. 43. vsus est methodo, ut omnia insecta in ea, quae caput a thorace distinctum habent, et ea, quorum caput cum corpore vnitum est, diuideret. Priora vel hexapoda sunt, elytris instructa aut iis carentia, vel polypoda uti *Oniscus*, *Scolopendra*, *Iulus*; posteriora pedes natatorios ut *Moacculus* vel ambulatorios uti v. c. *Cancer*, *Aranea* etc. habent. Adnexa est tabula aenea, in qua praeter varia insecta, iam cognita, nouum quoque genus, *Pyckogonum* a Cl. Auctore

Auctore ob crebras articulationes dictum, depingitur, quod alii ad *Phalangii* genus retulerunt. *Neparum* quoque capita antennis instructa esse, contra Cl. SULZER demonstratur illaeque ad microscopium delineatae in figura aliqua exhibentur.

IX.

M. TH. BRÜNNICHII Ornithologia Borealis, sistens collectionem auium ex omnibus, imperio Danico subiectis, prouinciis insulisque borealibus Hafniae factam, cum descriptionibus nouarum, nominibus incolarum, locis natalium et icone. Hafniae, 1764. 8. pl. 6. tab. aen. 1.

Maxima pars auium, quae in hac ornithologia continentur, in museo auium Danicarum afferuatur, quod ad 300 species continet atque ab Ill. de FLEISCHER Hafniae instructum est, cuius quoque musei rariora in praefatione a Nostro breuiter indicantur. Addidit tamen alias aues Danicas, vel extra museum visas, vel e scriptoribus Danicis, v. c. ex Cl. PONTOPPIDANO, STROEM etc. desumptas, quas tamen omnes minoribus typis et absque numeris suis locis inseruit. Adduxit vbique faunam Suecicam vel systema Cel. LINNAEI, aut si in his libris deficiunt, aliorum auctorum nomina. Multa quoque noua in hac ornithologia contineri, ex descriptionibus saepe additis earundemque cum descriptione aliorum auctorum comparatione patet.

p. 32. Nouum est quoque *Catarrhae* genus, quod habet rostrum rectum subcylindricum, apice aduncum, cera instructum, pedes tetradactylos, postico soluto, anticis palmatis, linguam caniculatam, apice bifido, atque

atque quod *Phaëthontem* L. continet, a genere *Cattarrhactis* BRISSONII differt. Huius generis novam speciem, quam *Apphus* dicit, delineare curavit. *Colymbos* quoque tridactylos a reliquis tetradaetylis P. 28. separavit novumque *Vriæ* genus inde constituit.

X.

Instructions simples et aisées sur les Maladies de l'urethre et de la vessie, mises a la portée des personnes, qui en sont affligées, et pour l'avantage des jeunes Chirurgiens. Par GEORGE ARNAUD, ancien Membre de l'Acad. Roy. de Chirurg. de Paris, et Membre de la Société des Chirurgiens de Londres. à Amsterdam, chez Francois Changuion, 1764. 12. pl. 15.

i. e.

Simplex et facilis instructio circa morbos urethrae et vesicae, accommodata captui eorum, qui istis laborant, et vsui Chirurgorum iuniorum. Auctore GEO. ARNAUD.

Cl. Auctor, qui Londini chirurgiam facit, variisque de herniis libris innotuit, eo potissimum consilio huncce libellum publicavit, quo commendet vsum cereolorum suorum medicamentosorum, qui ratione compositionis, quam tamen arcanum habet, multum cum cereolis Cl. DARAN et GOU-LARD conveniunt. Negandum tamen non est praeter illam arcani huius remedii commendationem varia adhuc in libro hocce contineri lectu non indigna. Exponitur autem primo de partibus genitali- p. 1.
Tom. XIV. Pars III. Ee bus

bus vtriusque sexus, morbis vrethrae in vniuersum, atque callis et excrescentiis variis, quae sine morbo venereo praegresso ex laesione vrethrae a calculo aliisque caussis, per quas inflammatio in hoc canali excitatur, oriri solent. Attamen non tantum in hisce morbis cereoli Auctoris multum commendatur, sed longe magis adhuc in ea vrethrae angustia, quae post gonorrhoeam ab excrescentia in vrethra, aut scirrho glandularum vicinarum, aut aliis similibus caussis excitatur, in quibus malis omnibus vnicum auxilium in cereolorum adplicatione positum esseprehenditur, qua vel radicalis, vel si morbi vi medicamenti efficaciam superat, palliativa cura obtinetur.

- p. 54. Ipsa vero gonorrhoea a Cl. Auctore in internam acutam vel simplicem, externam et habitualement diuiditur. Ex his gonorrhoeae internae acutae sine malignae natura explicatur a Cl. Auctore, comparatione inter illam et coryzam instituta. Testium tumores, qui in hoc morbo haud raro accedunt, oriuntur ab inflammatione prostatae et vesicularum seminalium, quibus partibus tumefactis, progressus feminis ex testiculis impeditur. His propositis Cl. Auctor originem excrescentiarum carnearum explicat, quae inprimis in fine curationis gonorrhoeae oriuntur, ostenditque in eo morbi stadio summam medici curam ad haec mala impedienda requiri.
- p. 80. Sedem gonorrhoeae malignae in foeminis non in vagina, sed in glandulis vrethrae et orificii vaginae effusus Noster demonstrat, atque ex hac re ostendit, qua ratione hic morbus a fluore albo non venereo, in quo morbo ipsum collum vteri semper tumidum est, distingui possit. In gonorrhoea enim semper dolor in orificio vaginae, nunquam in ipsa vagina est illudque orificium tumidum deprehenditur, atque, si lotium emittitur, dolet. Porro in gonorrhoea humor

humor perpetuo exstillat, cum contra in fluore albo per noctem non effluat, sed in vagina ob situm corporis horizontalem in lecto, colligatur. Quodsi denique linteo carpto cavitas vaginae repletur, aliudque linteum intra labia vulvae immittitur, in priore fluoris albi, et in altero gonorrhoeae vestigia facile apprehendi possunt.

Progreditur porro ad gonorrhoeam simplicem, tandemque ad externam, in qua ex glande et praeputio materia alba viscida, vel ichor, vel tandem lymphaeque tanta in copia exsudat, ut in aegro quodam singulis diebus ad quatuor uncias profluxerint. Haec vero gonorrhoeae species, vel a coitu impuro, vel a spuritie oritur et nonnunquam habitualis fit atque tunc difficillime curatur. Ex ea diutius tolerata phimosis, pessimaque ulcera oriuntur. In universum vero in eius curatione Cl. Auctor scarificatione et unguento quodam utitur, quod cum emplastro, quo cereolos suos obducit, convenit. In foeminis sedes huius gonorrhoeae in nymphis est, eandemque curationem exigit. In habituali tandem unicum auxilium cereolorum medicamentosorum applicatio adfert.

Adiectae sunt observationes quaedam, in quarum p. 138. prima historia fistulae vrethrae pessimae notae cum tumore scroti, post gonorrhoeam, male curatam, ortae, continetur, quam sine scalpelli auxilio solo cereolorum usu sanavit, quibus carneam quandam in vrethra eminentiam, illam angustantem, destruxit, quae causa huius mali exstiterat. Tumorem vero scroti et callos cataplasmatibus et unguento supra laudato resoluit. Stranguriam ex scorbuto oriri posse secunda observatio confirmat. Tertia agit de incontinentia urinae ex scirrho prostatae, in qua cereolorum usu palliativam curationem obtinuit. De stranguria ex hyperfarcosi quarta, de grangraena

E e 2

penis

penis ex gonorrhoea externa, atque de eadem gonorrhoeae specie duae sequentes agunt, atque *Ζυρεος* in hoc morbo vsus confirmatur. Octava est de puella vndecim annorum, gonorrhoea externa affecta, nona de abscessu perinaei ex gonorrhoea, male curata, decima de polypo vrethrae post gonorrhoeam, male curatam, qui ex vrethra propendebat, et tandem cereolorum vsu destructus fuit. Vndecima et duodecima ad eundem morbum pertinent, atque in duabus sequentibus obseruationibus probatur ophthalmiam aliaque oculorum vitia post gonorrhoeam, haud recte curatam, oriri. Reliquae agunt de retentione vrinae, per cereolos curanda, de callo et angustia vrethrae ab calculo, de vaginae coalitu post partum difficilem et noxa iniectionum adstringentium ad gonorrhoeam suppressendam. Sequuntur viginti sex quaestiones circa morbos venereos curiosae magis, quam vtilis, tandemque Cl. Auctor cereolorum applicationem explicat, quos ita adfigit, ut semper in vrethra remaneant. Adnexa est explicatio vocabulorum artis, quibus Cl. Auctor vsus est, et epistola ad Cl. GOULARD, quae varias adnotationes ad opera Eius chirurgica continet.

XI.

Physikalisch-Mikroskopische Beschreibung eines besondern phosphorescirenden und faferichten Steins; mit Vergleichung der Bononiensisch leuchtenden Steine, auch einiger anderer demselben ähnlicher Mineralien und Fossilien. Von dem Verfasser der mikroskopischen Gemüths- und Augenergötzung. Nürnberg, bey A. L. Wirsing, 1764. 4. pl. 3, tab. aen. color. distinctae 6.

i. e.

Descriptio physica et ad microscopia facta lapidis cuiusdam phosphorescentis et filamentosi, eiusdemque cum Bononiensi lapide comparatio, cum descriptione aliorum similium fossilium.

CL. LEDERMÜLLER hocce libello describit pingue curauit lapidem aliquem, quem ex Palatinatu ad Rhenum a quodam Fautore accepit Is, viridescente colore praeditus, tubulis pellucidis constat, satis praeterea ponderosus est singularemque qualitatem habet, vt noctu, si leuiter tantum fricatur, luceat, nulla praeuia calcinatione, qua in re a Bononiensi lapide distinguitur, qui post calcinationem tantum phosphorescit. Illum vero lapidem neque ad *pseudogalenam* (*blende*) neque ad *fluores* (*flüsse*) pertinere, sed esse spathum tenuissimum pennarum facie, terra calcarea intermixtum, pluribus demonstratur, inprimis in epistola quadam Cl. TROMLERI, p. 7. qui fodinis Naylensibus in marchionatu Baruthino praeest, qui etiam suspicatur cuprum in eo contineri. Dolendum tamen est, hunc lapidem non che-

mice examinatum esse, cum, illo examine haud suscepto, nil de vera natura illius lapidis satis curiosi statui possit. Cum vero hic lapis filamentis constet, Cl. LEDERMÜLLER placuit hac occasione varios alios filamentosos lapides depingere. Ipse lapis, hic descriptus, in prima tabula exhibetur vna cum artefacta pictura in marmore, atque omnino dolendum est, Cl. Auctorem his nugis pretium libelli huius auxisse. Secunda tabula ad tubulariam quandam, spathum aliquod plumosum et lapidem viridescentem tabulosum alium pertinet. Tertia amianthi speciem et praeterea, vti quarta tota, minerarum ferri figuras continet. In quinta Bononiensis lapis ex MENZELIO et MARSIGLI delineatur. In sexta tandem flores vitrioli albi, in Palatinatu in fodina quadam vitrioli reperi exhibentur.

XII.

ANTONII BRUGMANNI, A. L. M. Philos. Doct. eiusdemque Facultatis in Academia Franequerana Professoris ordinarii, tentamina philosophica de materia magnetica, eiusque actione in ferrum et magnetem. Franequerae, excudit Guil. Wulon, 1765. 4 Alph. 1. pl. 7. tab. aen. 6.

Inter scripta physica, quae nostra tulit aetas, singularem meretur attentionem hic Cl. BRUGMANNI liber, qui multo et diuturno studio in phaenomena et causas magnetismi inquisuit, et hoc inprimis egit, vt illa phaenomena ad leges generales reduceret. Quem laborem quum sibi non male succedere intelligeret, propositiones generales, quas

quas inuenerat, in hunc librum conferre, ac publici iuris facere, instituit. Et sane, hoc facto, magnam gratiam ab omnibus, quibus virium magneticarum theoria cura et recta philosophandi via ac ratio nota est, iniisse nobis videtur, licet perfectam magnetismi theoriā in hoc libro non sint deprehensuri. Equidem quum primum ad experimenta magnetica Auctor animum appelleret, persuasus fere erat (vt sub finem praefationis scribit) de summa probabilitate systematis, quod ad explicanda phaenomena magnetismi motu fluidi subtilis, quod circa quemlibet magnetem ad instar vorticis simplicis gyratur, et singulari figura ac dispositione pororum ferri vel magnetis, vtitur, prout illud a summis viris EULERO et BERNOULLIIS mirifice excultum et expolitum habemus. Sed in cursu studii sui enatas sibi vidit tam graues aduersus illud systema dubitationes, vt id omnino missum facere cogeretur. Eas dubitationes exponit, vbi summorum illorum virorum hac de re meditationes strictim recenset, a pag. 83 ad pag. 102.

Ipse, licet concedat, necesse esse, vt magnetis, p. 103. et ferri in magnetem conuersi, particulae aliter, quam in omni alio corpore, dispositae sint, tamen de singulari ista structura nondum aliquid affirmare audet, quum circa hanc rem ab experientia adhuc destituatur ratio: de materia autem magnetica hoc tantum sibi certo constare ait, esse eam e duobus fluidis subtilissimis compositam, quorum alterum, copiosius collectum, ad vnā magnetis partem constituat polum magneticum borealem, alterum, ad reliquam partem accumulatum, efficiat polum australem; haec duo diuersa fluida per omne ferrum, p. 109. quod se ad ea fluida, vti spongia ad aquam, habeat, aequali copia naturaliter distributa, et sic quum inuicem permista, tum ferro intime admista, in aequi-

librio esse; quatenus vero aequilibrium inter illa tollatur et alterutrum eorum, a se inuicem et a ferro separatorum, ad vnā ferri partem in maiori copia colligatur, quam alterum ad alteram, ferro conciliari virtutem magneticam; et, vbi haec duo fluida, sic separata, rursus inuicem commisceantur intime ac ferri particulis admisceantur, magnetismum, antea in ferro excitatum, destrui. Ceterum ex elasticitate fluidorum magneticorum rationem Auctor conatur reddere, cur poli duorum magnetum cognomines se inuicem fugiant, poli autem diuersorum nominum se mutuo trahant. Interpropositiones generales, quas Auctor exhibuit, quā aliae quaedam nobis esse videntur nouae, tum in-

p. 62. primis haec: Dantur in omni lamella vel virga, siue ferrea siue chalybea, duo puncta, in quibus si sistatur affricus magnetis generosi, ab alterutro virgae extremo inchoatus, vnus duntaxat polus magnetici virgae, aut in eodem illo extremo, aut in opposito, concilietur; licet affricus, vltra citraque ista duo puncta desinens, notabilem in vtroque extremo magnetismum pariant. Subiunxit singulis propositionibus descriptionem experimentorum, ex quibus eas deduxit; etiam inter haec non pauca occurrunt noua. In fine libri reperimus constructionem et vsum duorum nouorum instrumentorum ad inclinationem acus magneticae metiendam.

XIII.

Abhandlung von der elektrischen Abstoßung; von
 ANTON HOMPECK, *von der Gesellschaft*
Jesu. Wien, gedruckt bey Johann Thomas,
Edlen von Trattner etc. 1765. 8. pl. 3.

i. e.

Tractatio de electrico repulsu. Auctore AN-
 TON. HOMPECK

In hoc libello primum expenduntur argumenta,
 quibus hi, qui repulsum electricum merum esse
 phaenomenon, et veram attractionem, ab aëre
 excitatam, autumant, hanc sententiam probare fa-
 tagunt. Tum, quia isthaec argumenta Auctori non
 satis firma esse videntur, pergit ad communis sen-
 tentiae confirmationem, docens experimenti cum
 filo duplicato, aut e machina aut ex *conductore* pen-
 dente, instituti varios casus, quos illi in suas partes
 trahunt, melius explicari posse per verum repul-
 sum, etiam tunc, quum electricitas excitata sit ne-
 gatiua. Scilicet ostendere conatur, quomodo circa
 corpus, negatiue etiam electricum, atmosphaera
 positiue electrica in aëre formari queat, et ex hu-
 ius atmosphaetae elasticitate vim vere repellentem
 deriuat. Tandem aduersam communi sententiam
 etiam experimentis quibusdam impugnat. Cete-
 rum sub finem libelli contra systema FRANKLINI
 aliquas dubitationes profert, dignas, ni fallimur,
 quae a viris, in harum rerum consideratione versatis,
 expendantur.

❖ : ❖ ❖ : ❖

XIV.

Elementa Botanicae, auctore GEORGIO CHRISTIANO OEDER, M. D. Prof. Reg. Botan. Pars prior. Hafniae, typis Fratrum Philibert, 1764. Pars posterior, ibid. apud eosd. 1766. 8 mai. Alph. I. pl. 2. tab. aen. 14.

Qui praestantissima, elegantissimis iconibus exornata, Danica flora inter principes botanicos locum sibi vindicauit OEDERUS, his etiam elementis *) rem herbariam egregie illustrauit, eamque discentibus faciliorem reddidit. Et quamquam prior huius libri pars diu euulgata erat, recensitionem differre alteramque partem expectare volumus, quo de utraque simul verba facere possemus.

Prior pars octo continet capita. Capite scilicet primo, summam scientiae, secundo lustrationem cursoriam regni vegetabilis, tertio singularum partium structurae vegetabilium terminologiam, proposuit, cap. quarto de natura characterum botanicorum, quinto de speciebus et generibus, sexto de methodorum natura generali, septimo de methodis per partitionem et de methodis per compositionem, et tandem octauo de catalogi botanici adornatione, nomenclatura, et subsidii disseruit. De primo et secundo capite nihil monebimus, ad tertium potius, et primario, respiciemus, in quo definitiones partium plantae continentur. Qua in re plerumque quidem LINNAEUM secutus est, attamen multa quoque habet, quae singularia videntur atque noua.

Radi-

*) Quae etiam forma et anno iisdem germanice edita sunt ab Auctore, titulo: *Einleitung zu der Kräuterkennniß.*

Radicum differentias dum proponit Cel. Auctor, p. 21. praeter substantiam ad spatium quoque corporis interius respexit, et *solidam, cauam, ac loculatam*, seu diaphragmatibus quasi interceptam distinxit; Folia ratione loci, *caulina, ramea* et s. p. dixit, qui- p. 26. bus vero et *axillare* addidit, et in *compositis pinna-* p. 27. *ta, abrupte, alternatim, opposite, interrupte et decursue* coniugata separauit; post folia *stipulas* et *bracteas* recensuit; de vltimis scripsit: *Singularis folii species est bractea, quae situ distinguitur, quippe proxima floribus, cauli et bractee interiectis, tum figura, ut plurimum etiam colore, quae in spica si adsunt numerosae, magnae et congestae, coenam formant; stipulae vero sunt foliorum quasi appendices, basi petioli adnatae. Petiolus folii verus est, qui folio suo inseritur vnico quasi puncto, ceterum basi folii libera, vbi ve-* p. 28. *ro folia basi eundo attenuata producuntur ad ipsum vsque locum, vbi cauli inseritur, adeo, vt difficile sit dictu, vbi folium desinat et petiolus incipiat, elongata haec basis spurium constituit petiolum. Co-* p. 29. *stae* nomen in genere dedit axi, per medium folium a basi versus apicem decurrenti, attamen petiolum quoque vniuersalem in foliis pinnatis, cui foliola adhaerent, eodem nomine, vel *rhachidem* dici posse monuit; petioli vel costae partes ramorum *venas*, et si eidem recta proterfi sunt, durique, et supra folii superficiem eminent, *neruos* adpellauit, et ad ramificationes vltiores studiosius respexit, hinc *venas radiatas, digitatas, pinnatas, acutangulas, obtusangulas, parallelas, eminentes, transparentes* et alias recensuit.

Floribus instructas esse omnes plantas, nec nisi, flore praegresso, fructus oriri posse, vnanimi fere consensu assumimus, monuit vero Cel. Auctor, dari plantas, quarum fructificatio quidem adparet, nullum autem manifestum staminum et stylo- rum vestigium,

- p. 39. gium, et, quamquam forte eaedem partes adsunt, oculorum tamen aciem fugiunt, hinc in eiusmodi plantis flores non assumfit, et *fructificationes staminibus stylisue carentes* dixit; floris enim appellationem vltim fructificationes, manifestis staminibus et stylis praeditas, extendere noluit. *Flores nudos testosque* separauit, horum autem singularem posuit ideam.
- p. 43. *Corolliformes* flores omnes appellauit testos, habeant aut simplex integumentum partium sexus, aut duplex multiplexque, constans stratis, tunicarum instar mutuo sese obuoluentibus. Hae tunicae, vbi duae sunt, natura sua diuersae, interior *corollae*, exterior *calicis* nomine distinguitur, vbi plures sunt, (oportet autem cauere, ne in errorem inducant flores pleni dicti, quippe monstrofi) videndum est, quae de corollae, quae de calicis natura participant; vbi vero duae tunicae, interiorem et exteriorem, illam corollae, hanc calicis similem adesse, sed eas conglutinatas, nec sponte sua discedentes deprehendimus, *corolla subsuta* dici posset. Itaque nec contextus, nec duratio harum tunicarum, sed solummodo situs, quid calicem, quid corollam dicere oporteat, determinabit; si vero simplex et vnica tantum tunica adest, et ex situ differentia desumi nequit, tunc, ne vagus sit et ambiguus corollae et calicis significatus, *perianthium* nominare voluit, siue corollae, siue calici contextu et duratione similior videatur. Post haec principalia monita vnius cuiusuis partis fructificationis accuratius examen instituit Cl. Auctor. In corollis polypetalis *unguem* et *laminam* vbique distinxit, monuitque illorum etiam petalorum, quae nullo sinu manifeste in duas partes separantur, basin, quadam aut duritie, aut coloris diuersitate notabilem esse. In fauce corollae monopetalae labiatae gibber aliquando prominens *palatum* dixit, et si pars quaedam corollae, circa

basin

basin producta, in prominentem oclusam cauitatem terminatur, eandem, si conica est, *calcar*, si obtusa brevisque, *sacculum* nominauit. In *orchideis* tria extrema foliola, inter se ferme similia, calicem potius efficere, reliqua vero, duo, staminigeri corporis lateribus adnata, vt et intimum bilabiatum petalis annumeranda esse, existimauit.

De partibus florum accessorijs scripsit: difficile p. 49. est, easdem alia, quam vaga, et per negationes fere concinnata definitione complecti, aut nomine congruente communi, adeoque satius est dispertire in duos ordines, et *corollae appendices* dicere eas, quae corollae adnatae sunt, *partes autem accessorias*, quae seorsim adsunt; tunc demum, si succum quandam continent et secernunt, *nectaria* commode dicuntur. In floribus compositis monopetalis *tubulosos* et in *regulares* et *irregulares*, hosque iterum in *breues* et *longos* separauit, et horum quinque classes constituit. Constat scilicet Cl. 1) ex *meris tubulosis regularibus*, et continet *compositos corymbosos*, 2) ex *meris tubulosis irregularibus breuibus*, et continet *compositos aggregatos*, 3) ex *tubulosis irregularibus longis*, et comprehendit *compositos capitatos*, 4) ex *regularibus tubulosis et ligulatis*, qui sunt flores *compositi radiati*, et 5) ex *meris ligulatis*, qui *planipetali* dicuntur, et quasi petala floris caryophyllaei referunt. In his compositis calicis quoque diuersitatem notauit, et si ad basin calycis, stricte sic dicti, squamae aliae, forma situque mutuo diuersae, ad p. 53. haerent; *calycem calyculatum* dixit. De graminum et amentaceis floribus eorumque partibus speciatim deinde egit Cl. Auctor. In graminibus foliola p. 54. duo chartacea, marginibus plicatis coniuncta, et reliquas fructificationis partes obuoluentia, *glumae* dicta, florem singularem et vnicum, *folliculi* nomine constituunt, cui flori, siue singulari, siue pluribus

bus spicatum iunctis, ad basin raro vna, plerumque duae, rarius ternae incumbunt aliae glumae, folliculi glumis similes, nulla fructificatione subiecta, *calicem floris graminei* componentes; illud autem totum, quod singuli calices cum comprehensis folliculis efficiunt, *spicula* audit. Quae spicula arcte et ex utroque latere amplectitur *calice*, qui verus appellari meretur, est enim et *calicis spuria species*, quae *inuolucrum* dici solet, constans glumis ex vno tantum, et exteriori latere spiculam obuallantibus, minus adpressis, nec concauis, figura etiam antiquis glumis diuersis.

- In staminum consideratione coalitionem praecipue notauit, et gynandria, syngenesia et f. p. adsumpsit, nouam vero vnionis speciem adduxit, scilicet, vbi concretio filamentorum et antherarum simul locum habet, vt in cucurbitaceis, huncque modum *syncretismum* adpellauit; staminum numerum ad duodenarium modo extendi debere, et vbi plures quam duodecim adsunt, ad polystemones flores pertinere existimauit. *Nux* est semen epidermide ossea tectum, et interdum praeter propriam adhaerentem cutem, alia quaedam decidua epidermis, *arillus* dicta, semen obuoluit. In capsulis dissepimenta, si adsunt, aut penitus capacitatem a pariete vsque ad centrum distinguunt *loculamentis veris*, aut in media via a pariete ad axim subsistunt, efficiuntque *loculamenta spuria*, seu inuicem inter se patentia; semina autem in capsulis contenta, aut affiguntur *valuulis*, aut *receptaculo* proprio, idque sit, vel ope filamentum, vel inconspicuo modo, vltimo casu semina *immersa* vel *nidulantia* dicuntur. Capsulas graciles longasque bialues, futuris duabus, seminibus affixis alternatim in vtraque futura, *siliquas* adpellauit Cel. Auctor, et singularem capsulae speciem memorauit nomine *conceptaculi*, quod est crusta-

crustaceus cauus fructus, in nullas valuulas determinate diffiliens, et rima tantum laterali quasi disruptus.

Verum haec exempla, ex vocabulorum definitionibus desumpta, sufficiant, ne in his nimis prolixi simus, paucissima ex aliis capitibus annotemus; omnia enim, quae in his elementis ad illustrandam perficiendamque rem herbariam a Cl. Auctor. proponuntur, enarrare haud possumus. Cap. V. de specie-
bus et generibus differens, prolixè etiam de varietatibus egit, easque ex soli, culturae, et circumstantium rerum diuersitate ut plurimum oriri, quidem affirmavit, tamen et non negavit, mixto antherarum polline, ex diuersis floribus desumpto, novas seu hybridas species, easque propagationi per semina interdum aptas, produci posse, de quibus vero prudenter monuit, inquirendum amplius esse in eiusmodi hybridarum generationem, multiplexque instituendum examen restare, antequam pro certo sententiam pronunciare liceat. Illam vero,
quam hoc tempore multi assumerunt, transmutationem, tanquam impossibilem, plane reiecit. p. 93. p. 94.

Systema botanicum condendi et adornandi duplex datur via. Dum enim botanicus ad perlustrationem totius regni vegetabilis animum appellit, aut iam propositam habet eius ideam quandam generalem, seu schema quoddam, pro arbitrio et propriis placitis effectum, quod sibi exsequendum sumit, a superioribus sectionibus ad inferiores pergendo, tumque plantarum speciebus singulis eos locos assignat, quos methodi leges praescribunt, quae est *methodus per partitionem*; aut incipit colligendo species in genera, de affinitatibus earum vnice sollicitus, pergitque coniungendo genera minora in maiora, et a sectionibus inferioribus ad superiores, quae est *methodus per compositionem*. Prior semper vim infert
natu-

- naturae, hinc methodus *artificialis*, in posteriori autem affinitates conseruantur, hinc *naturalis* adpellatur. Ast omnes laborant multis difficultatibus, id eoque verum naturae systema botanicum seu methodum naturalem nec inuentam esse, neque vnquam
- p. 106. perspectum iri *capite sexto* docuit Cl. Auctor. Certo namque certius nimis alte abscondidit naturam etiam in hac re artificium suum, quam vt diuinationibus nostris eruere possimus. Ita et porro ab ea, quae inter botanicos plurimos inualuit, consuetudine, qua methodorum fundamentum a partibus fructificationis vnice desumunt, *habitusque* excludunt, longissime recedit, et affinitatis dissimilitudinisque
- p. 109. notas, quales ob oculos natura posuit, in quacunque structurae parte sitas, experientiae et oculorum testimonio, neque praepiudicatae vlli opinioni deferre iudicium de notarum dignitate existimauit. Omnis enim praerogatiua, quam partes fructificationis merere videntur, non ideo, quod generationis organa sunt, sed saltem ob causas, a commoditate desumptas, concedi potest. Fructificationis nempe tempore pleraeque plantae omnibus partibus instructae conspiciuntur, cumque horum fructificationis organorum non levis numerus, formae autem infinitae sint, numerosas notas subministrant, easque plerumque captu faciliores, quam quae in habitu minus agnitae latent.

Verum haec et alia plura vltcrius prosequi vix licet, transeamus potius ad *partem posteriorem* in qua *Cap. 9) schemata methodorum, a variis auctoribus propositarum, et 10) schemata noua methodorum artificialium, proposuit; Cap. 11) characteres classium et familiarum naturalium recensuit, Cap. 12) breuem historiam scientiae et considerationem status eius praesentis; et 13) notitiam potissimorum librorum dedit.*

Primum

Primum aliis methodorum schematibus praemissum nouum Cel. Auctor, in quo vero non omnia plantarum genera exhibuit, sed illarum modo distributionem instituit, quae in Europa antica crescunt, et fere eadem sunt, quas LINNAEI flora Suecica continet. Singularis haec methodus, qua 418 genera disposuit, et quam neque artificialem, neque vero naturalem, sed mixtam esse, ipse Cel. Auctor affirmavit, octo constat classibus, et triginta octo familiis. En schema:

Class. I. *Cryptantherae*.

Famil. 1. filamentosae
et crustaceae.

2. fungi.

3. musci.

4. filices.

Class. II. *Monocotyledones*.

Famil. 1. gramina.

2. graminoidae,
amentaceae.

3. graminoidae corollae-
loideae.

4. tripetaloideae.

5. spathaceae clau-
atae.

6. liliaceae.

7. orchideae.

Class. III. *Amentaceae*.

Famil. 1. acerosae.

2. iuliferae.

Class. IV. *Incompletae*.

Famil. 1. inundatae.

2. oleraceae.

3. capsuliferae et
baccatae.

Tom. XIV. Pars III.

Class. V. *Calycarpae*.

fructificationibus re-
ceptaculo communi
collectis:

Famil. 1. compositae.

2. aggregatae.

3. umbiliferae.

4. stellatae.

5. baccatae.

6. fructificationes
solitariae.

Class. VI. *Calycanthemae*.

Famil. 1. rosaceae.

2. Calycanthemae L.

Class. VII. *Monopetalae*.

Famil. 1. asperifoliae.

2. verticillatae.

3. personatae.

4. regulares capsu-
ligenae.

5. bicornes L.

Class. VIII. *Polypetalae*.

Famil. 1. monopeta-
loideae.

Ff

Famil.

Famil. 2. succulentae.

3. rostratae.

4. multicapsulares.

5. papauerinae.

6. tetrapetalae cruciatae.

* Famil. 4. 5 et 6. perianthio caduco gaudent.

7. calyce persistente capsula singulari.

8. receptaculo fungoso.

9. papilionaceae.

- p. 153. Post hanc suam methodum, recensuit Auctor
236. ordines naturales LINNAEI, ADANSONII, ROYNI et HALLERI, dein methodum TOURNEFORTII, BOERHAAVII, sexualem LINNAEI, secundum corollam et sexum concinnatam LUDWIGII, atque a situ staminum petitam GLEDITSCHII, postea CAESALPINI, MORISONI, RAIL, HERMANNI, CHRISTOPHORI KNAUTII, REVINI, CHRISTIANI KNAUTII, LINNAEI-CALYCINAM, et denique WACHENDORFII hasque methodos fere omnes in classibus, ordinibus et subdivisionibus suis proposuit, genera illa 418 plantarum Europae borealis, vel Danicae indigenarum, suo ubique loco conduxit, et de quibusdam methodis monita et censuram addidit. Capite nunc sequenti, quo noua plane schemata, speciminum gratia proposita, continentur, primo methodum ab integumentis floris, 2) a corolla iuncto calyce, 3) a staminibus et stylis, 4) a fructu, 5) a receptaculo patium fructificationis, et 6) a foliis desumptam concinnatamque exhibuit atque delineauit, eo praecipue consilio, quo adpareat, ex omni fere plantae parte systematicam dispositionem desumi posse. Characteres classium familiarumque, a Cl. Auctore in systemate nouo stabilitarum, characteres, descriptiones et quasi definitiones generumque mutuum nexum expo-

exposuit capite vndecimo. Sed haec omnia breui-p. 260.
ter recensere non possumus, potiusque lectores ad
ipsum librum amandare debemus; attamen cum
vbique in his capitibus singulares, structuram planta-
rum illustrantes, obseruationes addiderit, nonnul-
las harum commemoremus. Id, quod in muscis-p. 266.

perichaetium vocari solet, basis setae foliolis obuol-
uta, videtur esse initium ramuli; et *calyptra* est
calix, sub quo reliquae fructificationes, tanquam in
valua nascens fungus, formantur, et partem essen-
tialem constituit, quae nunquam deficit plane, sed
ob capituli formam sphaericam nimis fugax aliquan-
do desideratur. In *polytricho*, aliisque muscis sty-
lum quemdam obseruauit Cl. Auctor, axis forma
medium capitulum occupantem, quem continua-
tam setam esse censuit, et qui, remoto polline, fibril-
lis tenuissimis pubescit, ac perquam similis est colu-
mellis capsularum in floribus corolloideis. Ea, quae
in muscis, aut in apice caulis ramiue stellae forma,
aut in lateribus, aut apice setae, ex foliolis compo-
sita, assumitur a nonnullis fructificatio feminea, im-
proprie talis dicitur, hancque germinationem ad
insolitos propagationis modos, aliquando et in aliis
plantis obuiis, pertinere, et *viripartum*, quasi esse,
affirmauit Auctor, addiditque coniecturam, in musci
capitulo, et si non in omni, in multis tamen, du-
plicem sexum, hermaphroditos scilicet flores adesse.

TRIGLOCHIM non debet tribui flos completus, p. 275.
sed illa sex floris foliola, cum subiecto quolibet sta-
mine, inter se non diuersa, amentacei potius floris
speciem formant. In floribus compositis recepta-p. 283.
culum commune est apex pedunculi, in discum di-
latati, pedunculum autem floris eiusmodi reuera
esse ramulum, et squamas, quibus calyx floris com-
positi constat, esse foliola ramea, a reliquis figura,
interdum ne figura quidem, sed tantum magnitudine

- p. 295. diuerſa, aſſeruit. In aſperifoliis, *pulmonaria*, *ſymphyto*, etc. item verticillatis, fructum tanquam capſulam quadrilocularem, ablatis valuis denudatam, cuius columella ſtylus fuerit, adhaerentibus ipſi ſeminibus, aut tanquam quatuor capſulas, in orbem circa ſtylum poſitas, conſiderari poſſe, exiſtimauit.
- p. 307. In *trollii*, *aquilegiae*, *aconiti*, et *delphinii* flore, quid calycem, corollam, neſtariumque dicere conueniat, diſquiſiuit, et concludit: *ſi ſepoſita praeiudicata opinione et loquendi conſuetudine machinulas illas inſolitas varie tubuloſas horum ſlorum comparemus cum petalis generum myoſuri et ranunculi, quibus unguis eſt etiam plerumque tubuloſus, tum quidem abſona non videtur eorum opinio, qui iſta, vulgo dicta neſtaria, corollae loco habent, corollam autem, quae dicitur, calycis loco.* Hinc *calthae* florem incompletum, *trollii* et *aquilegiae* florem completum regularem, ſcilicet calycem ex foliolis roſaceis, corollam ex petalis tubuloſis, *aconito* et *delphinio* florem completum irregularem, nempe duo petala irregulatia, et calyci irregulari foliola quinque diſſimilia tribuit. Hiſtoriam deinde botanices tradens Cel. Auſtor inprimis de illis egit viris, qui methodos inuenerunt, atque epochas quinque conſtituit. *Prima* ſcil. tempora antiqua ſiſtit, ab origine botanices uſque ad inſtitutionem ſcientiarum in occidente, ſiue aeuum traditionis; *ſecunda* pergit uſque ad CAESALPINUM, eſtque aeuum commentatorum, et initium nouarum deſcriptionum, adhuc ſine methodo; *tertia* ſeſe extendit uſque ad TOURNEFORTIUM, continetque aeuum methodorum artificialium cum amore ſeſtarum; *quarta* a TOURNEFORTIO ad recentiora tempora tendit, ubi praecipue generum conſtitutio eminet; *quinta* denique nouiſſima exhibet tempora, inde circiter a triginta annis, qua nuda generum LINNAEI conſtitutio, tentamina ſyſtematum naturalium et philoſophandi

in botanica ratio selectica. In indice scriptorum bo. p. 348. tanicorum praemisit Auctores, ex quibus pleniorum librorum notitiam accipere possumus, inter quos vero GRONOVIVM desideramus, dein nonnullos nominavit, ad physiologiam, culturam, et vtilitates plantarum pertinentes, tandemque libros, non quidem omnes, sed primarios, numero scilicet 227, ad ipsam plantarum historiam spectantes, ordine alphabetico recensuit, et in fine eosdem, antea enumeratos, in singulares classes disposuit; sequentem autem stabilivit distributionem: 1) *Institutiones*, 2) *systemata*, 3) *generum definitiones*, 4) *pinaces* s. *catalogi plantarum generales adiecta synonymia*, 5) *historiae plantarum generales*, et quidem a) *Patres*, b) *inventores*, c) *collectores*, 6) *florae et horti*, 7) *descriptiones singularium classium familiarumque aut singularum specierum*, 8) *itineraria*, 9) *iconographi*.

Addita est duplex appendix, cuius prior lexicon quasi paruum sistit terminorum technicorum, quorum explicationem breuem vel statim addidit, vel in elementis datam, citavit Cel. Auctor, altera vero explicationem figurarum, quarum 148 in tabulis 14 habemus, et quibus radicum, foliorum, inflorescentiae, calicis, corollae etc. variam figuram habitumque secundum naturalia exempla proposuit, explicationem exhibuit; ea vero, quae de colore plantarum addere voluit, studio omisit, definitionesque colorum ac eorum nomina, in proprio tentamine se exhibere velle promisit Cl. Auctor.

XV.

DAVID BECHERS, AA. LL. Phil. et Med. D.
*Neue Abhandlung vom Carlsbad. Erster Theil.
 Chymische und physicalische Untersuchung der
 Carlsbader warmen Quellen. Prag, gedruckt bey
 Joh. Joseph Clauser, 1766. 4. pl. 8½.*

i. e.

DAVIDIS BECHERI commentatio noua de
 thermis Carolinis. Pars prior. Disquisitio
 chemica et physica etc.

Quum in thermis Carolinis suadendis, iisque
 vtendis multum intersit, certo de ferri mate-
 ria, in iis latente, persuasum esse, et quum Cl. huius
 libelli Auctor nesciret, id iam ante aliquod annos
 nouis experimentis, suasu Cl. SPRINGSFELDI
 captis, a KLINGHAMMERO *) extra omnem du-
 bitationem positum esse, is recte nobis laudabiliter-
 que fecisse videtur, vt omni studio diligentiaque
 hanc in rem inquisuerit. Quamuis vero haec inue-
 stigatio primarius huius libri fuerit scopus, ille tamen
 attingi non potuit, quin, quum illius caussa Auctor
 experimenta faceret multa repeteretque, varia simul
 detegerentur, digna ipsi visa, quae publicarentur.
 Praeterea huic libro hoc praecipuum est, quod qui-
 dam noui et ante paucos tantummodo annos detecti
 fontes descripti sunt, qui in aliis scriptis frustra
 quaeruntur. Multis quoque in locis a Cl. SPRINGS-
 FELDIO recedit. Hac interim in parte physica tan-
 tummodo chemicaque traditur horum fontium dis-
 quisitio, eorum effectibus et vsu destinatis alteri
 parti.

*) vid. Commentar. hor. Vol. XIII. p. 449.

parti. Haec vero nouem constat sectionibus, quarum prima id continet, quod in his thermis sensus externi docent, secunda de grauitate specifica singulorum fontium; tertia de eorum acido minerali et quarta de spiritu minerali agit; quinta analysin exhibet; et sexta de terra in his aquis, septima de natura et proprietatibus salis harum thermarum exponit; octaua salem communem et alcali minerale, nona denique ferrum his thermis inesse ostendit.

In prima sectione de calore thermarum in fonte furioso (*sprudel*), vbi fons erumpit, graduum 165, vbi vero in vsum hominum hauritur, graduum 163 thermometri Fahrenheitiani obseruari, eumque omni tempore immutabilem esse, Cl. Auctor notat. Idem de fonte nouo (*Neubrunn*) dicit, praeterquam quod mercurius ad gradum 143 adscendat, in fonte vero molari (*Mühlbad*) calorem a gradu 108 ad 114, in fonte hortensi (*Gartenbrunn*) a gradu 133 ad 135, inque fonte rupestri (*Felsenbrunn*) a gradu 112 ad 117 esse, ideoque mutabilem deprehendi. Odor, vt Noster asserit, vaporis aquae communis similis est, praeter id, quod lixiuiosi quid in eo deprehendatur, Sapor fontis furiosi leniter falsus, aliquantum lixiuiosus et parum austerrus seu adstringens est. Sapor fontis molaris vero grate acefcens nihil adstringentis habet. Sapor fontis noui itidem acefcens est, minus vero, quam praecedentis, adstringentis tamen quidquam manifestat. Cum hoc conuenit fons hortensis. In fonte rupestri sapor neque acidus neque austerrus, deprehenditur, similisque videtur aquae purae, quae parum salis medii saluti continet. Omnes isti fontes, ad scaturiginem disquisiti, pellucidi sunt, breui autem fons furiosus, nouus et hortensis albescent, molaris et rupestris autem, etiam frigefacti, pelluciditatem retinent. Hausti fontes in

superficie terram albam subtilem, sub forma pulueris tenerioris, aquae adpersam sensimque cuticulam albam exhibentem praebent. Viginti quatuor horis praeterlapsis, fons furiosus, nouus et hortensis, aeri liberiori expositi, puluerem pallide flauescen-tem deponunt. In fonte molari autem et rupestri parum huius terrae detegitur.

- p. 16. Grauitatem specificam horum fontium, notat Cl. Auctor, in omnibus eandem esse, atque aquas horum fontium omnes reliquorum fontium, qui hoc loco reperiuntur, aquas, grauitate superare. Acidum minerale, vt Noster ostendit, his fontibus in-est; lignum enim resinofum, in iis diu maceratum, odorem, dum comburitur, sulphureum de se spargit, ferrum immersum breui tempore rubiginem contrahit, et immixtus sapo venetus coagulatur. Hoc acidum admodum subtile, volatile et dilutum est, cumque alcali minerali leuiter atque etiam cum ferreis particulis cohaeret. Aeri enim libero expositae aquae, acido isto euaporato, terram et ochram deponunt, quae, spiritu vitrioli adfuso, denuo sol- uuntur. Idem acidum calore dissipari ideoque vola- tile esse, ipsi fontes docent. Fons enim molaris, nouus et hortensis acidiores sunt fonte furioso, quippe qui reliquis calidior est. In fonte rupestri au- tem acidum hoc cum alcali iam in cryptis subterra- neis coniunctum esse videtur, siquidem iste maio- rem copiam salis medii praebet, quam reliqui fontes.
- p. 37. Spiritus mineralis elasticus, qui ad substantias simplices nunquam pertinet, sed ab aere elastico et pugna alcali cum acido producitur, Carolinis fontibus denegari non potest, ita tamen, vt iste vix adeo, vt in sic dictis acidulis, conspicuus sit. Causa faci- lis est: vehementissimus enim motus, quo aqua in abyssum ruit, iterumque in sublime euehitur, post- eaque

eaque calor, qui cum aqua ibidem communicatur, faciunt, ut acidum cum alcali connubium ineat, sicque causa expansionis aeris maxima de parte abigatur. Spiritum tamen adhuc inesse, experimenta probant: aquae enim horum fontium, sub antlia disquisitae, magis ebulliunt, quam communis aqua calida. Admixto vino rhenano et saccharo eodem modo, ut in acidulis, ebullitio cum spuma producit. Lagenae inclusae epistomium cum vi quadam elevant. Frigefactae vero, imprimis eae, quae saporem acescentem imprimunt, hunc spiritum amittunt, iterumque calefactae, omni sapore acido priuantur nullumque amplius spiritum ostendunt.

Chemice disquisitae horum fontium aquae ali-p. 49. quot grana alcali, cum sale cummuni commixti, dederunt. Quod ad terram pertinet, ea partim solubilis, partim non solubilis fuit. Solubilis alcalinae indolis est, et solutionem in aqua respuit, in acidis vero cum effervescentia soluitur, et a Nostro *Magnesia catholica* vocatur. Terra non solubilis a Cl. Auctore *terrae argillaceae seleniticae* nomine insignitur. Tactu enim quasi pinguis fuit, et, cum aqua commixta, in lateres formari se patitur, qui vero igne cocti rimas egerunt, ex quo selenitici quid admixtum esse, Noster colligit. Ad obtinendum sa-p. 69. lem medium novam Noster euaporandi et crystallisandi methodum excogitavit: machinam nimirum, viginti aliquot vasis euaporatoriis instructam, super fontem furiosum exstruendam curavit, ita, ut omnia haec vasa aqua fontis ebullientis tangeret. Vasa haec replentur aqua thermalis, eaque euaporationi spontaneae relinquitur. Viginti quatuor horis praeterlapsis, aqua, ex omnibus vasis collecta, vni tantum vasi committitur, et ulterius ad cuticulam usque euaporatur. Lixivium tandem, aliis vasis amplioribus commissum, in frigidum locum ad cry-

stallificationem reponitur. Cryſtalli enatae aqua com-
muni ſoluuntur, aqua denuo ad cuticulam vsque
euaporatur et cryſtallificationi committitur, iſque
labor ter repetitur: ſic autem puri ſalis, ab omni al-
cali liberati, quotannis tres centenarii obtinen-
tur. De natura huius ſalis notat, eum ad
ſales medios pertinere, ſiquidem ſyrupum violarum
non mutet, neque etiam cum vllo acido, neque cum
alcali quocunque efferueſcat, et cum ſulphure mix-
tus igneque fuſus, nullum hepar ſulphuris praebet.
Solutio calcis viuae, ope acidi nitroſi factae, huic
ſali, in aqua ſoluto, adfuſa praecipitatum album
dedit, quod aqua pura elotum ſeleniten exhibuit.
Liquor colatus, euaporatus et ad cryſtallificationem
repoſitus, cryſtallos cubicas ſeu nitrum cubicum
praebuit. Itaque acidum, huic ſali inhaerens, pro
vitriolico habendum eſſe, idemque in ſale acidula-
rum Egranarum et ſale mirabili GLAUBERI conti-
neri, ideoque hi ſales nullo modo differunt;
ſi quod etiam diſcrimen inter ſales medios
aquarum mineralium eſſet, iſtud in alcalina tan-
tummodo parte quaerendum eſſe. In aliis enim
pulum alcali, in aliis autem e. g. in ſale Sedlizenſi
terra alcalina deprehenditur. Iſte enim ſal ſo-
lutus, adfuſo oleo tartari per deliquium, praeci-
pitatum album dedit, quod bene elotum cum omni-
bus acidis efferbuit, inque iis ſolutum fuit. Salem
autem thermarum Carolinarum et reliquarum aqua-
rum idem non exhibuiſſe, Cl. Auctor obſeruauit.
Porro ſal thermarum Carolinarum, in aere libero,
in puluerem fatiſcit, ſaporem ſaluſum amaricantem
cum leni frigoris ſenſu excitat; idem etiam in ſale
Egrano et Bilinenſi et Toepleniſi et ſale mirabili
GLAUBERI obſeruatur. Hinc omnes iſtos ſales
viciffim uſurpari poſſe, nec ab hoc illoue peculia-
rem effectum expectandum eſſe, Noſter colligit.
Praeter

Praeter salem hunc medium etiam sal commu- P. 84.
nis et alcali minerale in thermis Carolinis conti-
nentur. Ex lixiuio enim, post crySTALLIFICATIO-
nem superflite et ope spiritus vini ab omni
sale mirabili liberato, inter euaporandum cry-
stalli cubicae enatae sunt, quae eandem indolem,
quam sal communis, habuerunt. Alcali autem aquis
thermalibus inesse, efferuescentia cum acido quo-
cunque et mutatus color syrupi violarum coerules
in viridem ostendunt. Obtinetur praeterea per eua-
porationem ficcus, tuncque idem praestat, quod
alcali solet; a vegetabili tamen alcali differt, quod
in aere ficcum persistet, et cum acidis coniunctum,
alios sales medios, quam alcali vegetabile, praebet.

De ferro tandem, thermis Carolinis inhaerente, P. 94.
differitur, idque ex terris ochraceis et lapidi-
bus, plerumque sub forma croci, partim autem
ceu calcem ferri exustam (*ferrum embryonatum* dicit
Noster) partim denique vt metallum perfectum ob-
tinetur. Lapis enim comminutus natusque in-
de pulvis, bene lotus aequae ac ochrae, probe lota,
(cui lotioni multum tribuitur, vt prospere experi-
mentum succedat,) cum carbonum puluere, adipe
fuillo et borace mixta, fortique igne detenta, mas-
sam dedit, cui comminutae admotus magnes ferreas
particulas attraxit. Eadem ochra, lota, cum sale
ammoniaco sublimata, flores salis ammoniaci martia-
les in alembico spiritumque alcalinum in recipiente
exhibuit. Solutio ochrae, quae fit ope spiritus ni-
tri, adfuso sanguinis lixiuio alcalino, coeruleum Be-
rolinense per praecipitationem dedit. His itaque
aliisque pluribus experimentis institutis Noster repe-
rit, in omnibus memoratorum fontium aquis conti-
neri ferrum, quantitatem autem ferri cuiuslibet fon-
tis definiri posse, negat.

XVI.

HENR. 10. NEPOM. CRANTZ, S. C. A. Ma-
iest. Confiliarii Institut. Med. et Mater. Med.
Prof. etc. Institutiones rei herbariae, iuxta
nutum naturae digestae ex habitu. Tom. I.
et II. Impens. Ioh. Paul. Krausi, Bibliop.
Viennens. 1766. 8 mai. Tom. I. alph. i.
pl. 14. praef. pl. 3 $\frac{1}{2}$. Tom. II. alph. i.
pl. 12 $\frac{1}{2}$.

Excitatum, institutionum titulo, opus non ele-
menta, vel ea continet omnia, quae ad addi-
scendam intelligendamque rem herbariam pertinere
videntur, sed modo nouam methodicam plantarum
dispositionem, generum definitiones, specierum-
que constitutionem comprehendit. Primario ita-
que ad methodi fundamentum respiciamus, et cum
Cl. Auctor in praemissa praefatione multa, ad hanc
rem spectantia, proposuerit, nonnulla repetamus.
Ex fructificationis parte vna, sit calix, corolla, sta-
men, fructusue, tolerabile et naturae consuetae con-
gruens systema deduci haud posse, sed potius in
nonnullis stirpibus huic parti magis, in aliis alteri
constantius et significantius insistere naturam affirmat
Auctor, ideoque eorum reprehendit industriam, qui
aliorum systemata explodere, nouaque sua, non lon-
gius duratura, substituere voluerunt. Etenim, col-
latis omnibus, satius fecisse asserit, **TOURNEFOR-**
TII et **RIVINI** systemata observationibus roborare
et castigare, quam stamina et pistilla tanto labo-
re, taediose eruere, vel si haec per omnia admitti
posse non videatur, ex iis systematum partibus, in
quibus aperta fronte natura aparuit, unum confici
debuisset, quid naturam regeneraret. Commune
enim

enim botanicorum votum hoc vnicum est, vegetabilia iuxta naturae ordinem arctius ordinare, vt inde quasi ipsa duce facilius determinari possint. Systema autem naturale completum nullum dari, nec detectas vniuersas vegetabilium species classibus naturalibus adhuc ordinari posse, multasque esse nondum cognitatas, cum aliis quidem concedit, inde vero artificiali opus esse, non sequi, contra sexualistas inprimis asserit Cl. Auctor, monetque commode satis ea, quae cognita sunt, secundum naturae ductum nos disponere et ordinare posse atque debere. Hoc vero expectandum nunquam erit, quamdiu vni parti, eique soli, inhaereamus. De cuius rei veritate conuictus Cl. Auctor, praemium illi constituit 50 ducatorum aureorum, qui aliquando demonstrauerit, posse ex data vna fructificationis per totum vegetabilium imperium constante parte, certissime, facillime et naturae ductu omnes vegetabilium species cognosci determinarique; in cuius quaestionis diiudicatione iudices constituit ROYENUM, HALLERUM et LUDWIGIUM. Quo itaque naturae conueniens systema inueniatur, plures plantarum partes simul attendi, et, quod primum Auctoris assertum est, et in quo corroborando quam maxime laborat, facies, siue habitus in auxilium duci debet. Hic omnis systematis solum et infallibile criterium erit atque basis. Nolumus vero nunc ea, quae Cl. Auctor partim de praestantia et necessitate habitus in condendo systemate proponit, partim contra alios, LINNAEUM inprimis, monet, prolixius repetere, methodi potius nouae, ex habitu propositae, fundamentum attendamus, et vniuersae dispositionis schema proponamus.

Vegetantia itaque, quae *inconspicue* florent, pri- p. 37.
mo loco posita sunt CRYPTANTHARUM nomine,
quorum, vt ab omnibus receptum est, *filices, musci,*
algae

algae et fungi pertinent; dein sequuntur omnia, quae *conspicuam florentiam* obtinuerunt; harum vero *conspicuae florentiae* stirpium nonnullae cum illis *inconspicuae* magnam habent affinitatem, easdemque *incompletarum classis* continet, quae in ordine est *secunda*. *Incompletas* autem eas dicit Cl. Auctor, quae vel corolla, vel staminibus, vel pistillo carent, plantas, unde etiam primario ordine vel in *apetalas*, corolla destitutas, exemplum sit *asarum*, vel *viduar*, aut stamine aut pistilla carentes, ut *urtica* et *ricinus* est, diuidit, subdiuiditque porro priores ex numero staminum, posteriores autem, dum stamen et pistillum in diuersis, vel vnius, vel duplicis stirpis floribus existunt, *mono- et diphytus* dicit. De hac vero, imo et sequentibus classibus generale monitum addit Auctor. Nonnullas scilicet *apetalorum* species *petalodes* esse, et *viduarum* non paucas *maritatas* completasque. Quibus naturae transitionibus, ubique fere obseruandis, facile systematicus botanicus confundi poterit, hinc, cum naturam recte sequi vellet Auctor, *incompletarum* plantarum, et sic in aliis, nouum in *habitus simplicis* et *affinis* siue *deliquescentis* subdiuisionem instituit. Sub *incompletis* itaque *deliquescentibus* siue *habitus affinis* plantis eas enumerat stirpes, quae quidem per se perfectis instructae sunt floribus, et hinc alteri classi inferendae, attamen cum imperfectis, siue incompletis adeo magnam habent affinitatem, ut ab his separari commode non possint, id quod *atriplicis*, *chenopodii* et *ricini* exemplis vltius illustrat; e contrario vero *incompletis* ea non adnumerari debent genera, quae vnam modo amplectuntur incompletam speciem, dum pleraeque aliae completae sint, ut *ouleriana*, *lychnis*, *phytolacca*, neque demum incompletis adnumerari debent integra incompletarum genera, licet ipsa incompleta sint, dum summa ha-

bitus necessitate completis incorporari classibus debeant. *Arum* v. g. apetalum, *vallisneria* vidua, a palmis separari non debent. *Xanthium* et *ambrosia* in compositis deliquescentibus occurrunt, *veratrum* in liliis. Hinc etiam ad euitandam omnem, in disquisitione confusionem genera saepe repetiit in diuersis classibus, in vna tamen modo describit, ita *ruppia* in incompletis nominata, in palmis describitur, vbi etiam *burmannia* definitur inter liliaceas quoque nominata. Naturalem, a TOURNEFORTIO inuentum, a ROYENO latius deductum amentaceorum ordinem, incompletis etiam inserit Cl. Auctor, ideo, quia non satis fixa sit amenti idea, et ipsae coniferae ac conglobatae aequae naturales constituunt ordines, quibus tamen vel ob paucitatem, vel difficultatem ordinationis naturalis assignata sedis non fuit, hinc hosce omnes sub mono- et diphytarum subdiuisionibus recensere voluit. Notandum adhuc, Auctori apetalas esse plures, ab aliis petaloideas dictas, idque ideo, cum vel ob summam conuenientiam separari a se inuicem non potuerint, vt iam dictum, vel vbi stamina et pistillum vno solum cinguntur propugnaculo hinc corolla dubia sit, et pro calyce haberi possit, vt in *basella*, *diria*, *daphne*. *Tertia classis*, vera habitus soboles, eas complectitur stirpes, quae in vno communi receptaculo plures colligunt flosculos, siue *compositas*; suntque iterum harum aliae in absoluto, flosculorum monopetalorum communi insidentium calici absque pedunculis, caractere fundatae, *absolutae*, *deliquescentes* aliae, quae vel in pluralitate, vel in corolla monopetala, ipsa insidentia thalamos peccant: *Absolutarum* ordines sunt 1) *semiflosculosae*, 2) *capitatae*, 3) *discoideae*, 4) *radiatae*; *deliquescentium* inter quas et aggregatae vulgo dictae habentur, vt *globularia*, *iasione*, *primus ordo ex flosculo-*

sculorum paucitate, *alter* ex insidentia et thalami diuersitate desumptus est; terminat hanc classem *Eriocaulon*, etsi nondum definitum sit, vtrum cum LINNAEO ad ensatas; an potius cum BOEHMERIO ad gramina pertineat, rectam tamen ad graminum viam sternere asserit Cl. Auctor. *Quartam* itaque *graminum classem* habitus sibi quoque vindicauit, qui in germine vnico et semine absque pericarpio proprio, etiam, vnico consistit, et *absolutus* est, aliae vero plantae, graminum faciem repraesentantes, hoc tamen caractere destitutae, *deliquescentium* iterum constituunt. Quae ad priorem spectant, gramina sunt 1) vel *monoclyna* et porro a) *mono-* b) *distyla*, vel 2) *diclyna* et porro a) *monica*, b) *polyotica*. *Deliquescentium* aliae vel *calamariae*, vel *viduae*, vel *completae* plantae. *Quinta classis palmarum* est, signa sua in spatha spadiceque manifeste ostendens, ad ROYENIACLINNAEI ductum subdivisa 1) in *flabelliformes*, 2) *pennatifolias*, 3) *bipennatifolias*, 4) *incompletas*, 5) *spatha bifida*, 6) *ringentes*, 7) *orchideas*, 8) *ensatas*. *Sexta Liliacearum classis*, cuius habitus *absolutus* in flore liliastroide cum pistillo aut trigono, aut anguloso, aut trifido, et triloculari pericarpio consistit; harum subdivisio 1) *ex corolla monopetala*, 2) *tri- aut hexapetala*, haecque a) vel *aperianthia* vel b) *calyculata* desumitur; liliaceae, quae in vna parte habitus absoluti deficiunt, s. *deliquescentes* 1) *ex pistillo*, 2) *ex pericarpio* ordinantur. *Septima classis ringentes* continet, quarum *absolutus habitus* consistit 1) in flore monopetalo, cuius irregularis limbi sectio rictum evidenti-
tius, obscuriusque exprimit, 2) in calice quocunque, praeterquam spathaceo, 3) in staminibus 2 aut 4 foecundis; vbi aliquis harum conditionum defectus est, *deliquescentem* iterum habes plantam. Quae omnes in *gymno- et angio spermas*, dein ex numero

numero staminum et segmentis calycis ulterius subdividuntur. *Papilionaceae classem octauam* sibi vindicant; ubi corolla papilionacea, filamenta in 2 corpora coalita, et legumen *habitum absolutum* faciunt, *deliquescens* vero vel in corolla vel in staminum coalitu, vel legumine deficit. Subdiuisiones ex LINNAEO sunt mutuatae. *Classis nona cruciformes* habet, quarum flores ex quatuor petalis, crucem representantibus, staminibus sex, ductus semper minoribus, compositi sunt, filiquamque aut siliculam gerentes. *Classis decima* sistit *umbelliferas*, in qui P. 47. bus florem ipsum proprie classicum esse, non concedit Cl. Auctor, sed pedunculos, ex vno centro diuisi receptaculi per radios exeuntes, hosce flores gerentes, characterem praebere, habitumque definitum, cui vero commode addere possemus alias notas, affirmat. *Absolute* itaque dicenda stirps erit, 1) umbraculo, 2) flore pentapetalo, 3) seminibus duobus sibi iunctis. Hic ARTEDI diuisiones retinet, correctas et certiores alio loco dabit Cl. Auctor. Stamina in columnam, tota longitudine floriferam et patentem, educta *classi undecimae columniferarum* nomen imponunt, quae in perianthio semper praesente, corolla aperta, basi coalita, quasi monopetala, confirmatur et ex calyce styloque subdividitur. *Classis duodecima calycifloras* sistit, ubi scilicet stamina et petala calyci inserta sunt et floris receptaculum per totum sese diffundit calycem. Sunt harum aliae 1) *apetalae*, quae sub incompletis apetalis, 2) *monopetalae*, quae sub incompletis viduis recensitae, locum vacuum reliquunt, et 3) *polypetalae*, haecque a) pericarpium nullum aut calycinum, b) baccam ficcam aut carnosam, c) drupam, d) pomum, e) pericarpium capsulare praebent. *Fruetifloras classis decima tertia* continet, quorsum pertinent illae, quae germinis infra receptaculum situm habent,

sive quibus aut calyx, aut fructus, superus est, aut, ut TOURNEFORTIUS loqui solet, ubi calyx abest in fructum. Suntque harum aliae *mono-aliae polypetalae*, iterumque vel 1) stellatae, vel 2) pericarpio nullo, 3) capsulari, 4) baccato vel 5) nacametaceo praeditae. Hac occasione monet, et recte vrget Cl. Auctor, semper et sedulo in descriptionibus plantarum annotandum esse, an superus, an inferus sit flos; situs enim eiusmodi certissimum praebet characterem. Dein de classe duodecima et decima tertia monet, earum plantas habitus absoluti vim non possidere, per consequens non posse stirpem, ex habitu absoluto alteri inferendam classi, absolute repetere, et sibi vindicare, ut evidens est in liliaceis aliisque, hinc etiam *habitu simplicem* huius modo, non absolutum, tribuit. Superfunt adhuc aliae stirpium classes, ut caryophyllaearum asperifoliarum, folliculosarum etc. Cum vero eae non satis ab omnibus sint agnitae, nec distinctissime definitae, illas, ut ordines solum, classibus sequentibus inserit Auctor; quae residuarum plantarum classes artificiales quidem sunt, id vero prae aliis artificialibus habent, ut his omnibus sint longe feliciores, et naturalibus condendis generibus mirifice faveant, ac in artificio naturam regenerent. Quo vero easdem rite definiret et separaret Cl. Auctor, *classi decimae quartae paucistamineas*, ultimae vero *decimae quintae multistamineas* tribuit. Illa continet plantas, quae stamina, ab uno ad nouemdecim inclusive possident, eademque sunt vel *mono-* vel *polypetalae*, iterumque asperifoliae primum locantur, reliquae secundum fructus differentias. Ultimae classis plantae stamina viginti et plura habent, et priores quoque subdivisiones admittunt.

Hac itaque methodo cognita fere et haecenus stabilita plantarum, genera numero 1212 disposuit

et

et ordinavit Cl. Auctor. Cuiuslibet etiam generis definitionem, breuem quidem, ast accuratam et sufficientem, a fructificationis partibus desumptam, exhibuit ac vbique species addidit. In generibus, vt ipse monuit, Linnaeanas, Ludwigianas, Boehmerianas et Gleditschianas definitiones, in speciebus potissimum LINNAEI, et ipsorum, a quibus hic mutuatus, aliquas insuper ROYENI et HALLERI descriptiones, siue potius specifica nomina, seruauit, specierumque icones plerumque indicauit. Difficile quidem erit determinare, quid Cl. Auctori proprium sit, quidque ab aliis assumserit, in primis cum in generibus et speciebus raro auctores citaue-rit. Plurima tamen Linnaeana erunt; certe species plantarum, ab illustri Viro duobus tomis 1763 editas, hic in compendio habemus, omissis synonymis pluribus, triuialibus autem nominibus, subdiuisionibus, immo et varietatibus iisdem receptis, vt docet *medicago polymorpha*, *valeriana locusta*, *mesembryanthemum* et multae aliae. Comparauimus primam cryptantharum classem cum LINNAEI cryptogamiis, et vbique species numero et nominibus conuenire cognouimus, solummodo addidit *spongiae* vndecim species Cl. Auctor, quas in prima editione specierum recensuerat, in secunda vero omiserat LINNAEUS.

Licet autem haec ita sint, nonnulla tamen in perlustratione operis deprehendimus, quorum commemoratio lectoribus non iniucunda erit. Et primum cognouimus in nominibus genericis a LINNAEO aliquando recessisse, et vel ab aliis confecta, vel, quod tamen rarissime factum fuit, noua substituisse Nostrum. Assumfit itaque nomen

Bugula Tourn. loco Aiugae Linn.

Manihot — — Jatrophae —

Gg 2

Tamnus

Tamnus	Tourn. loco	Tamus	Linn.
Harmala	— —	Peganum	—
Methonica	— —	Gloriosa	—
Ialappa	— —	Mirabilis	—
Staphylodendron	— —	Staphylea	—
Camphorata	— —	Camphorosma	—
Hypopitys	Riv. —	Monotropa	—
Sparganophoros	Vaill. —	Ethulia	—
Pterophorus	— —	Pteronia	—
Buceras	Brown —	Bucida	—
Spathe	— —	Spathelia	—
Pterota	— —	Fagara	—
Xylopicrum	— —	Xylopia	—
Pſychotrophum	— —	Pſychotria	—
Crassopetalum	— —	Rhacoma	—
Meadia	Catesb. —	Dodecatheon	—
Oosterdychia	Burm. —	Cunonia	—
Rotanga	Boehm. —	Calamus	—
Manettia	— —	Selago	—
Burckhardia	Heist. —	Callicarpa	—
Rhodia	offic. —	Rhodiola.	—

Et cur haec notata nomina potius, quam Linnaeana retinuerit, aliquando rationem addidit Cl. Auctor; de *meadia* e. g. monuit: restituo MEADIO plantam, magis forte merenti, quam plurimi alii, quibus sexuales concessere; ita et BURCKHARDII Cl. et laboriosissimi botanici, systematis etiam sexualis inuentoris nomen, omnium memoria dignum esse, hinc optime HEISTERUM et DU HAMEL, BURCKHARDIAE genus condidisse, male LINNAEUM neglexisse, censuit; et de *methonica* scripsit, hoc nomen LINNAEUS expunxit, ut adiectivum substitueret, proprias haud secutus regulas. Inter ea, quae ipse Cl. Auctor mutavit et nova condidit nomina, primo certe loco commemorari debet

klei.

kleinia. Huius enim praeclarissimi viri memoriam, LINNAEUS, *cacaliae* genere aliter stabilito, exstinxit, nec haecenus restituit, ideoque plantam, minus apto nomine *quisqualis* appellatam, *kleiniam* dieit, ut nos quoque existimamus optime; insignia enim KLEINII sunt in omnem historiam naturalem merita, et hoc studiorum suorum praemium, si quod est, iure maiori postulare. Ille posset, quam multi alii, ut antea iam de BURCKHARDO notavit Auctor; iterumque de *capparis* genere monuit, *breyiniam* expunctam, nec restitutam huic, licet minime definito generi intulisse LINNAEUM. Non solum vero *kleiniam* restituit, sed et R. P. HOCHENWART, botanicae et historiae naturalis studiosissimo sacram esse CRANTZIUS voluit plantam, quam *rhodoram* dixerat LINNAEUS. Hoc enim nomen, cum alteri datum fuerit plantae apud PLINIUM, huic generi non competere existimavit. Cum nomine autem mutato, mutatam et emendatam quoque dedit generis eiusdem definitionem. Est itaque *hochenwartiae* flos corymbosus axillaris vel terminalis, calyx pentaphyllus, corolla pentapetala longa, quorum tria in semicylindrum conuoluta, stamina decem, stylus vnus, stigmate pentagono, capsula quinque locularis, quinque valuis. Tandem, cum *patagonia* DILL. et *patagonula* LINN. mala, ut BOEHMERUS monuit, sint nomina, reiectis iisdem, genus Cl. Professori, ASCANIO, Dano inscripsit, dixitque *ascaniam*. In generum constitutione etiam aliquando a LINNAEO recessit, et vel seorsim tradita coniunxit, vel coniuncta separavit. Ita *passerinam* et *lachnaeam*, *anguriam* et *cusumerem*, *cenopodium* et *atriplicem*, *iuam* et *parthenium*, *agauen* et *aloen*, *tormenillam*, *potentillam*, et *fragariam*, *penthorum* et *sedum*, *ascyrum* et *hypericum*, *artediam* et *daucum*, *dryas* et *geum*, *euoluulum*

et conuoluulum, septas et trientalin coniunxit, ultimo ubique seruato nomine. *Melothriam* quoque ad *bryoniam* retulit, idque ideo fecit, quia sexus in aliis genera non constituat; huius tamen rei forte immemor, idem genus et nomen separatim in frutiferarum classe recensuit. *Santolinam*, *caleam*, et *athanasiam* LINN. nomine *santolinae* combinauit. *Kühnia*, in LINNAEI fil. Decad. II. rudiori icone expressa, habitu cum *eupatoriis* conuenit, et cum antherae solutae, aut coalitae, compositam plantam non faciant, eandem dixit *eupatorium stylis clauatis antherisque solutis*. Sub *cerastio* comprehendit *cerastium*, *stellariam*, *holosteam*, et *alsinen mediam* LINN. sequenti addita definitione. Habitus alsines, corolla pentapetala, petalis bipartitis, capsula unilocularis; *alsine* autem habet specialem habitum, calicem tetra-pentaphyllum, corollam tri-tetra-et pentapetalam, indiuisam, capsulam uni-tri-et quadrilocularem; quo genere coniunctim tradidit *sagittariam*, *elatinem*, *moehringiam*, *bufoniam*, *polycarpon*, *arenariam*, *spergulam*, et *alsinem mucronatam* atque *segetalem* LINN. et sic continet hoc genus 32 species, hinc inde specificis nominibus mutatis insignitas. Alia e contrario a LINNAEO coniuncta, separata denuo proposuit. *Chelidonium* a *glautio* distinxit, *trixin* BROWN. ad *inulam* primo, deinde ad *perdicium*, item *ellisiam* BROWN. ad *durantam* relata, conseruauit. *Platanocephalum* VAILL. a *cephalantho* LINN. separauit, et sub priori genere *naucleam*, quam in speciebus LINNAEUS assumerat, dein ad *cephalanthum* amandauerat, seorsum proposuit. Addidit etiam nonnulla, a LINNAEO nondum memorata genera, ut est *cladium* BROWN, *Scopola*, genus a IACUINO, conditum, et *bohadschia*, a Cl. Auctore Fasc. I. stirp. austriac. positum.

XVII.

Histoire naturelle générale et particulière, avec la description du cabinet du Roi. Tome douzième. à Paris, de l'imprimerie Royale, 1764. alph. 2. pl. 11. tab. aen. 57.

i. e.

Historiae naturae vniuersalis et particularis vna cum descriptione musei regii Tomus XII. etc.

Continuatam adhuc a Viris Cl. BUFFON et DAUBENTON deprehendimus quadrupedum historiam, atque in hocce tomo generalem naturae considerationem praemissam cernimus, in qua, quid natura sit, ostenditur. Natura nimirum, ex sententia Cl. BUFFON, vt vis viuæ et immensa se offert, quæ omnia comprehendit, omnibus quibuscunque vitam dat, ac quæ potentiae Creatoris subordinata, non nisi iussu Dei agere coepit, et adhuc, Deo adiuuante, agit. Potentia hæc omnipotentiae pars est, quæ se manifestat, et quæ causa simul et effectus, modus et substantia, consilium et opus, et ab arte humana differt, quod huius producta opera mortua sint. Effectus istius potentiae phaenomena, in vniuerso conspicua, offerunt, cuius vires perpetuo viuæ sunt, quarum aliae corpora penetrant et transferunt, aliae calefaciunt et vitam excitant. Natura itaque omnia peragere posset, si annihilare et creare ei datum esset. Sed annihilatio atque creatio Dei attributa sunt: alterare, mutare, destruere, euoluere, renouare, producere, naturæ viribus concessit Deus. Omnia ergo creata sunt, nec quidquam adhuc annihilatum est; natura inter

duos hosce limites medium tenet, nec vnquam vel hoc vel illud attingit. Natura est exterior magnificentiae diuinae thronus: homo, qui naturam contemplatur, per gradus ad internum omnipotentiae thronum accedit: ad venerandum Creatorem natus, coeli ciues, rex terrae terram colit et pulchriorem reddit; ipse praecipuum terrae ornamentum est, arte sua in apricum profert, quicquid reconditum habet tellus. At vero non nisi iure quodam acquisitionis regnat, terra potius fruitur, quam possidet eandem; eius cura terra colitur, culta seruatur, incuria eiusdem haec iura sua rursus obtinet, hominis opera delet, puluere opplet, tandem destruit. Tempora, vbi dominium suum amittit homo, per bella praeparantur ac cum deuastationibus ingruunt. Homo, qui per pacem tantum felix est, arma aduersus se ipse apprehendit perque insatiabilem auri cupiditatem excitatus atque per illimitatam pariter ambitionem excoecatus humanitati renuntiat, omnes vires aduersus se ipse impendit, seque demum destruit: sanguinolentis hisce diebus praeterlapsis vanaeque gloriae fumo dissipato, terram deuastatam, artes sepultas, nationes dispersas, gentes debilitatas, propriam fortunam destructam suamque potentiam annihilatam tristi oculo aspicit.

- P. I. Transeamus ad historiam animalium, quae in hoc tomo describuntur. Primum animal *zebra* est. Hoc omnium animalium quoad pellem elegantissimum dicitur. Figura equum, leuitate ceruum aequat, et pelle vestitur, quae lineis transuersis nigris et albis seu flauis, se inuicem accuratissime excipientibus, notata est. Hae lineae in foemella nigrae et albae, in mare nigrae et rufae sunt. Plerumque cum equo vel asino comparatur, neque tamen ad hunc, neque ad illum pertinet, sed animal

sui

fui generis est. Zebra non confundenda est cum illo animali, quod a veteribus onager dicitur, neque etiam cum asino Arabico et asino filuestri comparanda. Promontorium capitis bonae spei solum eius patrium est, ex quo in alias regiones translatum dicitur. Ferum animal est, nec cicurari potest.

Animal hoc, vt equus et asinus et mulus ad so- p. 11.
lidipeda pertinet, eiusque partes internae, inprimis ventriculus et intestina maximam conuenientiam cum partibus equi habent. Partes generationis vt in equo et asino inueniuntur.

2) *Hippopotamus* animal est, veteribus quidem p. 22.
non ignotum, sed imperfecte et male descriptum: immo inter recentiores vnum tantum Auctorem Italum, nomine ZERENGHI, accuratam descriptionem dedisse, Cl. BUFFON notat. Laudatus vir, Aegypto tunc temporis viuens, in fossa, hunc in finem facta, hippopotamum marem et foemellam cepit, quae vtraque globulis plumbeis maioribus, ex sclopeto explosis, necauit. Cutis, annotante Cl. ZERENGHI, admodum crassa et dura, rictus ingens, pedes quatuor vnguibus diuisi sunt; magnitudine equum vel etiam buffelum maximum superat. Cauda testudinis caudae similis est, sed multo crassior. Rostrum et nasum vt buffelus, sed multo maiorem, pilosque breues et paucos tantum habet; vox eius inter mugitum buffeli et hinnitum equi media est; dentes admodum magni sunt, sed non prominent, oreque clauso, obteguntur. Quoad figuram animal hoc cum buffelo et porco conuenit, exceptis dentibus incisuiis. Color obscurus et nigrescens est. Pullum vnum tantum parit. Piscibus, crocodilibus, cadaueribus, adeoque carne, attamen et oryza granisque vescitur. Dentes incisui et inprimis canini maxillae inferioris admodum longi, fortes et adeo duri sunt, vt cum chalybe scintillent.

Hippopotamus mas ab extremitate rostri ad ortum caudae vsque sedecim pedes Parisinos et nouem pollices longum est, in peripheria quindecim, altitudine autem sex pedes cum dimidio habet. Crura duos pedes et decem pollices longa sunt; caput tres pedes cum dimidio crassum est: rictus, si hiat, duos pedes et quatuor pollices aequat. Dentes maiores vltra pedem longi sunt. Etsi itaque hippopotamus, tantis armis instructus, terribile et crudele animal esse videtur, a natura tamen mansuetum est. Praeterea adeo lente in terra incedit, vt nullum animal cursu attingat: velocius tamen natat piscesque venatur. Pedes palmatos non habet, nec nisi ob corporis volumen velociter natandi facultatem habere videtur. Fundum aquae petit, diu ibi commoratur, ibidemque etiam, quasi in aere libero incedit. Magnos fluuios Africae nec vnquam mare inhabitat. Per diem in fluuiis commoratur, sub nocte autem in terram se confert, ibidemque arundine saccharifera et oryza etc. vescitur. Mas et faemella se inuicem sequuntur, nec haec nec ille alterum vnquam relinquit.

p. 70. Anatomica hippopotami descriptio ex foetu hic desumta est. Notamus ex ea, canalem intestinorum tredecim pedes cum dimidio longum fuisse, et ventriculum figuram prorsus singularem habuisse, constitit nimirum ex tribus partibus; praecipua earum, a fundo sacci maioris ad pylorum vsque exporrecta, intestini formam habuit. Huic duae appendices sub intestini coeci quasi forma adhaeserunt. Ventriculo dissecto, in parte maiore septum apparuit. Cor breue et acuminatum fuit. Lingua lata, plana inque extremitate rotunda apparuit. In ventre mammae duae, duos pollices cum dimidio, a vulua distantes, locum inuenerunt. Caput osseum adulti hippopotami, in museo regio asseruatum, a capite equi

equi et buffeli multum differt, haecque differentia inprimis a crassitie maxillarum dependet, quae ab alueolorum dentium anteriorum prouenit. Dentes in hocce capite numero triginta sex fuerunt: in quauis nimirum maxilla quatuor incisui et vtrinque caninus vnus, sexque molares. Alii auctores quadraginta quatuor numerant. Substantia dentium incisiuorum et caninorum ebore durior est, neque flauescere dicitur.

3) *Alce* seu *cervus cornibus acaulibus, palmatis* p. 79.

LINNAEI et *cervus rangifer* seu *tarandus* LINNAEI. Duo haecce animalia non nisi in regionibus borealibus reperiuntur; alce quidem ad circulum polarem et rangifer super eundem in Europa et Asia deprehenditur. Reperiuntur etiam in America, et in illis quidem regionibus, vbi frigus maius, quam in Europa saeuit. Intensissimum enim frigus non metuunt, et rangifer in Groenlandia et Lapponia inque regionibus septentrionalibus Asiae communis est. Alce autem in Norwegia inprimis, Suecia, Polonia, Lithuania, Russia, inque Sibiria et Tartaria ad regiones boreales Chinae vsque occurrit, et alce sub nomine *orignal* et rangifer sub nomine *caribou* in Canada et regionibus septentrionalibus Americae rursus deprehenduntur. Alce ceruo maior et crassior est, cruribusque longioribus insistit: collum breuius, pilos longiores et cornua multo ampliora et densiora habet. Rangifer ceruo minor, robustior est, et cruribus breuioribus et crassioribus pedibusque amplioribus incedit; pilos copiosiores et cornua longiora pluribusque ramis praedita habet. Duo haec animalia in collo pilis longis, cauda breui et auribus longioribus, quam ceruus, instructa sunt. Nunquam saliendo incedunt, sed cursus eius grauior est, et absque interrupta serie perficitur, tam subitus tamen, tamque leuis, vt viam eodem tempore,

pore, quo ceruus, absoluat, neque tamen corpus adeo defatiget. Per integrum enim aut duos dies currunt, neque gradum sistunt. Rangifer montes, alce sylvas humidas inhabitat. Vtrumque animal gregatim occurrit, et cicurari se patitur, ita tamen, ut rangifer domesticum quasi animal euadat. Ex hoc, rangifero nimirum, Lappones multam capiunt utilitatem: iis enim, ceu equis, ad trahendum, utuntur; foemellarum lac, vaccino spissius, eundem usum, quem hoc habet, pili eius vestimentis inferuiunt, et ex cute corium molle et admodum durable parant. Tempore hyberno istud animal lichene albo, quem sub niue cornubus suis effodit, vivit, aestate autem turionibus et foliis arborum lebentius, quam herbis vescitur. Lappones ditissimi greges ex quingentis rangiferis compositos habent, pauperes decem vel duodecim numerant. Si in aliud clima transferuntur, breui tempore moriuntur. Cornua quotannis deponunt. Foemellae octo menses vterum gerunt, et vnum pullum pariunt, cuius color mixtus ex rufo flauus est, qui in adulto in fuscum fere nigrum mutatur. Quilibet pullus matrem duos tresue annos sequitur, et quarto tantum incrementum absoluit, quo anno ad labores aptus redditur. Ut mollius euadat animal, castratur, quae operatio a Lapponibus dentibus perficitur. Rangiferi, ceruorum more, vermibus obnoxii sunt, qui sub hyemis finem in cute generantur, versus autumnum rursus euanescentes. Multa cum cura Lappones rangiferos domesticos pascuntur, et ad paruum gregem plures homines requiruntur, cum alias facile aufugiant, seque feris rangiferis admisceant. Lapponum diuitiae vnice in rangiferis consistunt, omnemque victum et amictum ab iis accipiunt. Si celeriter incedunt, fragor ac strepitus pedum vngularumque tantus est, ac si frangantur

ossa,

ossa,
horum
tamen
tur,
tur.
dome
nos
num
C
mult
nere
plun
et m
rim
nate
vul
de

cap
qu
stit
ab
ru
ib
ra
in
p
c
a
c
i

ossa, qualis strepitus et in alce obseruatur. Hostes horum animalium lupi et gulones sunt: nunquam tamen vnus, sed plures lupi rangiferum aggrediuntur, cum facile vel vngulis vel cornubus interimantur. Rangiferi et alces ruminant, et rangiferorum domesticorum aetas ad tredecim vel quindecim annos non excedit, cum feri trigesimum forte annum attingant.

Quod ad alcen attinet, iste ceruo et rangifero p. 109. multo maior et fortior est, colorem, vt asinus cinereum habet, et corium adeo durum, vt globum plumbeum fere eludat. Vngula ferit hocce animal et multa miliaria de die percurrit. Venantur interrim animal hoc vt ceruum, multorum canum et venatorum ope. Persecutum animal neque tamen vulneratum subito saepe in terram prosternitur, inde epilepsia laborare dicitur.

4) *Ibex*, *rupicapra* aliaeque caprae adeo cum p. 136. capris domesticis conueniunt, vt animalia haec nequaquam species diuersas, sed varietates tantum constituent, quamquam nouem plerumque vel decem ab Auctoribus enumerentur. Sic 1) *ibex* reliquarum caprarum stirps est; 2) *capricornus* non nisi *ibex* spurius est, aut potius *ibex* per clima degeneratus; 3) *caper domesticus* ab *ibice* ortum habet, qui in statu naturali non nisi *caper* ferus est; 4) *rupicapra* varietatem tantum caprae sistit, qua cum *ibex* coire debet; 5) *capra parua*, *cornubus rectis inque apice recuruis*, de qua LINNAEUS loquitur, *rupicapra* Europaea est, in America minor facta; 6) *capra parua cornubus deorsum reflexis*, cum capro Africano conuenit, et ex *rupicapra* Americana producta est; 7) *capra nana*, quae probabiliter foemina capri Africani est, varietatem tantum speciei vulgaris sistit; 8) idem de capro et capra Iudaica dicendum est; 9) *capra Aegyptiaca* (angora) eadem ratione se habet.

10) *capra*

10) *capra Indica* praecedentis varietas est. Ex his itaque colligit Cl. BUFFON decem haec animalia decem tantum varietates vnius speciei esse, a differentia climatis productas, caprasque in multas similitudines esse transfiguratas. Ibicem, capricorni sceloton, rupicapram, caprum Africanum, capram nam, caprum Iudaicum, et capram Iudaicam delineata hic deprehendimus.

P. 149. In descriptione anatomica nihil notatu dignum reperimus. Omnes enim partes partibus caprarum fere similes sunt, adeo, ut non nisi leuissima discrimina, in hoc vel illo reperiunda, differentiam horum animalium constituent. Sic in ibice caput imprimis se offert, quippe quod cornubus praegrandibus duas pedes et ultra longis instructum est. In rupicapra cornua mox supra orbitas eminent, pilique huius animalis longiores et crassiores, quam in capro domestico sunt. Caeterum in hoc et illo partes quodammodo robustiores censendae sunt. In capro Iudaico partes omnes a capro domestico parum discedunt, nisi quod animal minus sit.

P. 198. 5) *Saiga*. Animal hoc in Hungaria, Polonia, Tartaria et Sibiria meridionali obuium, a GESNERO *colus* dictus, speciem caprae sylvestris fuit, quae vero ob formam cornuum et ob defectum barbae gazellis similis est. Cornua tamen in saiga albicantia et pellucida, in gazellis vero nigra et opaca sunt. Respectu indolis potius cum gazellis quam ibice et rupicapra conuenit. Regiones enim montosas non inhabitat, et animal velocissimi cursus et altissimorum saltuum est. Iconem nullam hic reperimus.

P. 201. 6) *Gazellae*. Sub hoc nomine tredecim species seu potius varietates animalium intelliguntur, quae in vniuersum quoad corporis formam, functiones naturales, motus leuitatem nec non magnitudinem

tudinem et vigorem oculorum multum cum capreis conueniunt, ab iisdem autem differunt, quod, vt caprae cornua caua nec decidua habent, et praeterea vesicula fellea eodem modo, vt caprae instructa sunt, adeo, vt genus quasi intermedium inter capream et capram sistant, magis tamen ad has quam ad illas accedant. Characteres eorum specifici sunt annuli transuersales vna cum striis longitudinalibus in cornubus; gibbi pilosi in cruribus anterioribus; stria crassa pilorum nigrorum fuscorum aut fuluorum in lateribus et tres striae pilorum albantium, quae in facie interna aurium longitudinaliter excurrunt. Nomina earum sunt 1) *gazella communis*, quae in Syria, Mesopotamia et regionibus septentrionalibus Africae occurrit. 2) *Keuel*, in Senegalia obuium. 3) *Corine*, itidem in Senegalia reperiundum: tria haec animalia non nisi varietates vnus eiusdemque speciei sunt; 4) *Tzeiran*, in Turcia et Persia obuium; 5) *Roba* et 6) *Rob*, animalia Senegalensia, varietates alius speciei sunt; 7) *Algazel* seu *gazella Aegyptiaca* et 8) *Pasan* seu sic dictum *animal bezoardicum* varietates vnus eiusdemque speciei sunt, et gazellae bezoardicae nomen pro charactero specifico habendum non est, siquidem lapis bezoar orientalis in omnibus gazellis et capris, quae Asiae montes inhabitant, reperitur. 9) *Nauguer* seu *dama* veterum, in Senegalia obuium; tandem quatuor varietates gazellae Africanae, *Antilope* ab Anglis dictae, quae in Barbaria et Mauritania imprimis occurrit, et a veteribus *Strepficeros* vocatur. Omnia haec animalia in Asia et Africa occurrunt; et licet gazellae nomen quibusdam etiam Americae animalibus imponatur, haec tamen omnino diuersa sunt et peculiare genus constituunt. In vniuersum itaque notandum est, capras, numero decem, gazellas numero tredecim, bubalos numero quatuor, toti-

totidemque capreas et mazames, animalia ab inimicem diuersa esse. Omnes gazellae oculos nigros, magnos valdeque viuidos habent. Crura eis graciliora quam capreis sunt; pili breues, molliores magisque splendentes; crura anteriora, posterioribus breuiora; plurima eorum in dorso colorem fuluum, in ventre album habent, qui ab illo per striam nigram separatur. Cauda plus minus magna est; aures erectae, longae; pedes bisulci pedibusque ouinis similes. In gazellis reperitur lapis bezoar orientalis, cuius formatio probabiliter a climate et qualitate herbarum magis, quam a natura et specie animalis dependet, siquidem et in aliis animalibus, omnino diuersis, reperitur. Deprehenduntur in centro horum lapidum filices parui, nuclei prunorum, mirobalanorum et tamarindorum, nec non cassiae grana, frustulaque straminum et arborum turiones, ita ut ex his conicere liceat, producta haec in animalibus tantum reperiri, quae herbis foliisque vescuntur. Quod ad lapidem bezoar occidentalem attinet, in aliis et multo diuersis animalibus, nimirum *lama* et *pacos* dictis *), deprehenditur, siquidem neque caprae neque gazellae Americae regiones inhabitant. Alia autem dictorum animalium domestica sunt, alia fera: in his frequentius in illis rarius reperitur bezoar. Verum non omnes concretiones, in animalibus reperiundae, pro lapidibus bezoar habendae sunt. Sic calculi vrinarii et bilarii ab iis plane diuersi sunt, differunt etiam nonnullae concretiones in aliorum animalium, imprimis ruminantium, ventriculis reperiundae, quae in inferioribus ex pilis seu radicibus non digestis compositae exterius materia viscosa obducuntur, et *Aegrogopilae* vocantur. Veri itaque lapides bezoar, quibus

*) Vid. Commentar. nostr. Vol. XI. P. IV. p. 454

quibus laudatissimae adscribuntur virtutes, orientales sunt, et quidem illi, qui ex capris, gazellis et ouibus proueniunt, quae cacumina montium in Asia inhabitant; his inferiores sunt illi lapides bezoar, qui in capris et gazellis Africae reperiuntur. Ex his colligendum est, lapides bezoar non nisi residuum victus vegetabilis esse, nec vnquam in animalibus carniuoris reperiiri. Cum autem plantae, in montibus Asiae meridionalis crescentes, multo efficaciores multoque magis elaboratae, quam in vlla mundi regione crescant, dicti lapides reliquis efficaciores censendi sunt: cumque in America calor minor sit, et herbae minus efficaces deprehendantur, lapides bezoar occidentales multo inferiores sunt. Cum demum plantae in Europa debiliores et crassiores crescant, nunquam lapides bezoardici, sed aegagropilae, ab indigestis pilis aut radicibus productae, in animalibus reperiuntur.

Ex anatomica gazellae descriptione notamus, ca-p. 249. put huius animalis, quoad ossa multum cum caprea conuenire, in eodem aequae ac in caprea dentes triginta duos, octo nimirum incisivos in maxilla inferiore sexque molares in vtroque latere vtriusque maxillae reperiiri, duosque posteriores incisivos, vt in caprea se habere. Vertebrae dorsales numero tredecim sunt, totidemque costae, octo nimirum verae et quinque spuriae. Os sacrum ex vertebrae spurii quatuor, cauda vero ex decem componitur. Caeterum ossa gazellae parum ab ossibus capreae et capri differunt.

Kevel, animal gazella minus est, et a gazella p. 255. differt, quod maiores orbitas habet, caeterum maximam partem cum gazella conuenit.

Corine respectu cornuum et pilorum a praee p. 261. dentibus differt, siquidem pili longiores, sed eiusdem

coloris sunt, cornua autem retrorsum et deorsum reflexa reperiuntur.

p. 278. De lapidibus bezoar notat Cl. DAUBENTON, eos in ventriculis vel intestinis animalium, et ex succo quidem herbarum, quibus vescuntur, concreto et indurato formari. Hancce generationem probabilem esse, ex eo Noster coniicit; quod dentes animalium ruminantium simili materie inuestiantur. Non solum autem hosce succos, sed etiam materiem tartaream, ab istis succis tinctam, cumque iisdem mixtam, ad formandos istos lapides concurrere, autumat.

p. 294. 7) *Bubalus*, qui in Barbaria partibusque septentrionalibus Africae occurrit, magnitudine et forma ceruum, cornubus gazellam maximam et rostri longitudine, nec non ossium cranii dispositione bouem aequat. Caput huius animalis angustum et valde elongatum est, oculi prominent, frons brevis et angusta est, cornua nigra, crassa, annulis notata non decidunt, ad ortum propius ad se inuicem accedunt, inque extremitate longius distant. Cauda pedem longa et in extremitate hirta est. Pili huius animalis, vt in alce, sunt, ad radicem nimirum tenuiores, quam in parte media et extrema: id, quod duo haec animalia prae aliis peculiare habent.

p. 301. 8) *Condoma*, in promontorio capitis bonae spei obuium est. Caput huius animalis, quod vnicuique hic describitur, multum cum cerui capite conuenit, sed alia cornua caua et reflexa habet. Hocce animal a Cl. KOLBE descriptum esse videtur.

p. 305. 9) *Guib* in Senegalia deprehenditur, et magnitudine atque figura corporis, leuitate crurum, nec non capite, rostro, naso et oculis, *Nanguer* dictae, similis est. Differt autem a gazellis, quod calorem in pectore obscure fuscum et cornua laeuia, aliquantum

tum compressa habet, qua in re capris potius, quam gazellis simile est.

10) *Capra sylvestris Africana* GRIMMII, seu *Grim.* p. 307.
capra LINNAEI, cavitatem infra oculos enormi, et fasciculo piloso, sursum in summo capite erecto, ab aliis capris et gazellis se distinguit, his tamen aequae ac illis ob formam corporis et cornua similis est, et animal inter capras et tragulos intermedium quasi sistit.

11) *Traguli*, in Senegalia deprehendendi, p. 310.
omnium animalium bisulcorum minima sunt, rostro quidem, leuitate corporis, cauda breui et cruribus ceruum simulant, magnitudine vero leleporum aequant. Alia eorum parua admodum cornua, caua et annulis distincta habent. Insigniter saliant, sed celeri cursu non incedunt, hinc facile a nigris capiuntur, et baculis necantur. Caro eius saporis egregii est. Parua haec animalia non nisi regiones calidissimas inhabitare possunt. Mansueta sunt et familiaria, neque in America, neque in vlla regione temperata deprehenduntur.

12) *Mazame* et *Temamaçame* in regno Mexicano occurrunt, vixque a capreolis differunt, nec nisi varietates horum animalium sistunt.

Ex anatomica traguli descriptione notamus, hoc p. 341.
animal octo dentes incisivos, dentibus cerui similes, in maxilla inferiore habere, in superiore autem incisivis dentibus destitutum, duobusque dentibus caninis admodum longis, retrorsum reflexis, et in qualibet maxilla vtrinque quatuor molaribus instructum esse.

13) *Coudous* animal non satis cognitum est, et p. 357.
cornu tantum eiusdem in museo regio asseruatur, cui schedula affixa est, in qua haec verba leguntur:
Cornua animalis, fere instar equi, colore gryseo, una cum crine, velut equus, in anteriore parte capitis:

vocatur hic loci (Pondichery) *Coesdoes*, quod pronuntiari debet *Coudous*. Coniicit autem Cl. BUFFON, esse animal, ad buffeli genus pertinens.

p. 361. 14) *Animal moschiferum*, *moschiferus moschus* LINNAEI, in China obuium pilos rudes et longos, rostrum acuminatum et dentes caninos exertos, vt porcus, habet. Proxime itaque ad porcorum genus accedere videtur, cum autem ruminantium in modum dentibus maxillae superioris careat, tragulo potius simile est. Verum ab omnibus animalibus se distinguit bursa, prope vmbilicum reperiunda, in qua humor vnguinosus, moschus dictus, secernitur, qui et odore et consistentia a materia zibethica differt. Hic humor tempore oestri venerei inprimis secernitur, eoque tempore virtutem et odorem acquirit. Alio tempore raro bonus est. Cum autem dictus humor pruritum animali excitet, istud versus lapides seu arborum truncos se fricans eo se liberat, tuncque lapidibus adhaerens a Chinesibus colligitur, simulque sanguine coagulato vel etiam plumbo adulteratur, quo copia eiusdem augeatur. Vix itaque moschus genuinus habetur, sed, cum parua eiusdem portio insignem quantitatem alius materiae odore suo imbuat, plerumque moschus adulteratus venditur.

p. 379. 15) *Babiroussa* seu *porcus Indicus* in pluribus locis Asiae meridionalis et Africae occurrit. In museo regio caput tantum animalis asseruatur, cuius descriptio hic communicatur. Comparatur quidem hocce animal cum porco, sed nec caput, nec formam, nec fetas, nec caudam porci habet. Crura eius altiora sunt, et rostrum minus acuminatum. Corpus eiusdem breuibus et lanæ instar mollibus pilis obtegitur, caudaque flaccosa est. Agilius multo animal est; pili colorem gryseum, ruffo et aliquantum nigro mixtum, habent; auresque breues
et

et acuminatae sunt. Ab omnibus tamen animalibus per quatuor dentes caninos distinguitur, quorum duo breuiore, eodem modo, ut in porco, ex maxilla inferiore prominent, duo autem multo maiores, ex superiore maxilla prouenientes, labium superius perforant et arcuati ad oculos usque pertingunt. Licet autem animal hoc hisce armis instructum terribile videatur, apro tamen minus periculosum est. Gregatim incedit; grunnitum terribilem edit, seque dentibus inferioribus, nunquam superioribus, qui potius impedimento sunt, contra hostes defendit. Facile cicuratur: caro eius boni saporis est. Herbis et foliis vescitur, neque porcorum more hortos deuastat. Nunquam cum porcis coit. Leuiori cursu incedit, et a venatoribus canibusque fatigatum in mare se praecipitat, atque se submergendo, saepe periculo subtrahitur.

16) *Cabiai, capybara Brasiliensibus, porcus fluuiatilis* MARCGRAVII, in America occurrit. Maxima horum animalium vix porcum octodecim mensium magnitudine aequant. Caput eorum breuius est, rictus minus fissus, dentes pedesque a porcinis plane diuersi. Pedum digiti membrana inter se connectuntur, caudam nullam, neque dentes caninos exertos habet. Oculi maiores, aures breuiore sunt. Aquam saepe inhabitat, et lutrae in modum natat. Piscibus, granis, fructibus et arundine saccharifera viuit. Vox eius asininae voci potius quam grunntui similis est. Aegre incedit, et sub nocte tantum, nec longe a mare recedit. A venatoribus exagitatum aquae se submergit et alio in loco emergit. Caro eius pinguis et tenera est, sed vix boni saporis, pisces enim malae indolis sapit. A natura mite est, nec ulli animali nocet, facileque cicuratur.

Ex anatomica huius animalis descriptione notamus, coecum intestinum et hepar admodum magnum magnamque pariter vesiculam felleam, et linguam angustam in eo reperiri, tredecim vertebrae dorsales totidemque costas, septem veras sexque spurias, vertebraeque lumborum sex, vertebrae spurias quatuor in osse sacro, et septem alias ossi sacro annexas deprehendi.

p. 402. 17) *Hystrix*, quae a plerisque ut porcus spinosus consideratur, nihil nisi grunnitum cum porco communem habet. Caput enim breue est, in quo quidem maxilla duo dentes incisivi, sed nulli canini exerti, rostrum fissum, ut in lepore, aures rotundae et planae, et pedes unguibus armati. Partes generationis exterius non apparent. *Hystrix* in uniuersum considerata ob caudam breuem, mystacem longum, labiumque fissum, magis ad leporem vel castorem, quam ad porcum accedit, ab iis tamen animalibus differt omnino, et peculiarem prorsus speciem sistere videtur. Patriam agnoscit regiones calidissimas Africae et Indiae, in aliis tamen minus calidis, ut Persia, Hispania et Italia quoque uiuit, ibidemque propagatur. Animal ferox plerumque non est, et dentibus incisivis, ut castor, lignum arrodit, sicque ianuam domicilii, quo includitur, facile perforat. Radicibus et granis vescitur, sed cicurata mica panis, caseo et fructibus uiuit. Caro eius saporis aliquantum fatui est. Quod ad aculeos, cuti insertos, attinet, pennas veras sistunt, ita, ut hanc ob rationem animal inter quadrupeda et aues medium quasi esse videatur.

p. 409. *Hystrix* respectu aculeorum erinaceo similis quidem est, caeterum autem ab eo omnino differt. Aculei longissimi nouem pollices sunt partique posteriori dorso infixi. Posterior pars capitis, collum, pectus, venter, crura, paruis aculeis obteguntur.

Rostrum

Rostrum et pedes fetis obteguntur. Myſtax ex fetis, dimidium pedem longis, componitur. Inter aculeos longae ſetae ſunt. Aculeos pro lubitu erigit vel deprimit. Irritatum animal pedibus poſterioribus terram calcat, caudamque mouens aculeorum ope ſonitum excitat. Coecum inteſtinum hyſtrici magnum eſt. Vertebrae dorſales quatuordecim numerantur, totidemque coſtae, octo verae ſexque ſpuriae. Vertebrae lumborum quinque, et in oſſe ſacro vertebrae ſpuriae quatuor inque cauda decem ſunt.

18) *Coendou, Cuandu Braſilienſibus* MARCGRA. p. 418. VII, a nonnullis *hyſtrix Americanus* vocatur, licet ab hyſtrice inſigniter differat. Animal enim multo minus eſt; caput ratione corporis minus longum, et roſtrum breuius, nullumque faſciculum piloſum in capite, nec labium ſiſſum habet. Aculei quidem cuti infixi ſunt, ſed breuioreſ et tenuioreſ. Cauda longa eſt. Animal carniuorum dicitur; erinaceorum more interdum dormit, et ſub nocte incedit; arbores ſcandit, ramisque caudam circumuoluit. Caro eiſ edulis eſt. Cicurari ſe patitur, et in omnibus Americae prouinciis occurrit. Pedes eiſ poſteriores digitis quinque, anterioreſ autem quatuor inſtructi deprehenduntur. Ungueſ magni, curui et acuminati ſunt.

19) *Vrſon, hyſtrix hufſoniſ* BRISSONII, dor. p. 426. ſata LINNAEI, animal in America ſeptentrionali obuium, minime cum hyſtrice et coendou conuenit, potius ad caſtorem accedit, ideoque *caſtor ſpinofuſ* vocari poſſet. Eiſdem enim magnitudinis eſt, ſereque eandem formam, nec non in qualibet maxilla duos dentes inciſiuos, longos, forteſ et ſcindentes habet. Duplici quaſi pelle inueſtitur. Pilos enim longos et molleſ inſimulque plumas quaſi, adhuc mollioreſ habet, ſub quibus cunctis aculei latent.

Aquam fugit et sub radicibus arborum cauarum se abscondit. Multum dormit, et cortice iuniperi imprimis vescitur. Tempore aestiuo tantum, hyemali vix aquam bibit, eamque canum more lambit. Barbari carnem eius comedunt, pelleque eiusdem vtuntur.

- p. 438. 20) *Tanrec* et *Tendrac* duo parua animalia Indiae orientalis sunt, quae erinaceo quodammodo similia videntur, sed vere ab eo differunt, et peculiare species constituunt. Nunquam vt erinacei in globum se conuoluunt. *Tanrec* rostrum longius, aures magis conspicuas et aculeos minus pungentes habet, quam *Tendrac*. Hoc animalculum magnitudine rattum maiorem aequat, rostrum breuius et breuiores aures habet. *Tanrec* minoribus aculeis, sed numerosis, vt erinaceus obtectum est, illud e contrario non nisi in capite, collo et anteriore parte dorsi aculeos habet, reliquum corpus pilis rudioribus, setis quasi porcinis obtectum est. Parua haec animalia cruribus valde breuibibus instructa sunt, admodum lente incedunt, porcorum more grunniunt, aquas amant, et longiori tempore in iisdem, quam in terra commorantur, copiose propagantur, cucullas effodiunt, seque in iisdem abscondunt. Plerumque valde pingua sunt, et licet caro eorum saporis fatui sit, Indiani tamen eis delectantur.

XVIII.

Das neueste aus dem Reiche der Pflanzen, oder mikroskopische Untersuchungen und Beobachtungen der geheimen Zeugungstheile der Pflanzen in ihren Blüten, und der in denselben befindlichen Insekten; nebst einigen Versuchen von dem Keim, und einem Anhang vermischter Beobachtungen, beschrieben und mit Farben nach der Natur vorgestellt von
 WILHELM FRIEDRICH, Freyherrn VON
 GLEICHEN, genannt RUSSWORM, Herrn
 auf Greifenstein und Bonmland, Großkreuz des
 Brandenburgischen rothen Adlerordens und Hoch-
 fürstl. Brandenburg. Culmbachischen geheimden
 Rath. Herausgegeben, verlegt und mit den nö-
 thigen in Kupfer gestochenen und illuminirten Ab-
 bildungen versehen von Iohann Christoph Kel-
 ler, Maler in Nürnberg. Gedruckt bey Chri-
 stian de Launoy seel. Erben, 1764. fol.
 Alph. 1. pl. 17. tab. aen. microscopii 6. libri
 35. appendicis 10.

i. e.

*Noua regni vegetabilis, siue disquisitiones par-
 tium generationis in plantis, earumque flori-
 bus, nec non in iis reperiundorum insecto-
 rum. Insunt tentamina circa germen, acce-
 dit appendix variarum obseruationum. Au-
 ctore GUILLIELMO FRIDERICO DE GLEI-
 CHEN, L. B. nomine RUSSWORM. Edi-
 dit, figuras in aes incidit atque coloribus
 viuis pinxit Ioannes Christoph. Keller, pictor
 Norimbergensis.*

Hh 5

Etfi

Et si iam diu elegantis huius et multa cum cura singularique cum attentione scripti ab Ill. Auctore operis mentionem fecerimus *), nunc tamen de eodem referimus, quum illud expectationem etiam nostram, olim de eo susceptam, superare nunc perfectum, inueniamus. Hinc ab omni abstinemus eius commendatione, assentientes Cl. SCHMIEDERIO, qui in praemissa illi praefatione, ubi simul contra animalculorum spermaticorum naturam dubitationes factas perpendit, merita in perscrutandis minimis rebus Ill. Auctoris recenset. Vfus autem ille est microscopio, quod vniuersale vocat, quoniam et pellucidis et obscuris corporibus accurate distinguendis inseruit, vltiori tamen eius descriptione superfedemus, quod sine iconibus, in quibus et integrum et partes singulae subtiliter delineantur, mechanismus eiusdem intelligi nequeat. Monemus tantum illud ad simplicia pertinere, et interdum aequae, radiis solis luceque decenti, ac nocte, lampadis, hunc in finem constructae, ope cuncta sufficienter et accurate disquiri posse. Modus quoque, adhibendi et vtendi microscopiis vltius in introductione probatur, ex qua de magnitudine corporum per lentes aucta ratio datur ita, vt in minima diameter corporis videndi sedecies, eius superficies ducenties quinquagesies et sexies, in maxima vero diameter eiusdem corporis quadringenties, superficies tandem centies et sexagesies millies augeatur, oculo scilicet octo digitorum spatium distante adhibito.

P. II.

Nunc ipsum eo scilicet ordine percurramus opus, quo olim indicauimus. Prima sectio de generibus et floribus plantarum agit, ubi Ill. Auctor partes florum singulas describit atque definit, eorum potiss.

*) vid. Comment. nostr. Vol. X. P. III. p. 560.

potissimum in gratiam, qui botanices ignari sunt. Singularis a Nostro facta animaduersio est, in Mays spica staminifera, ad quam semina adhaesere varia, quae facta experientia suae virtutis prolificae signa per succedens incrementum felicia dederunt. Secunda sectio pistillum disquirat, quod cum tubavteri comparat, tertia stamina pertractat, quorum diversitates ab incremento, nexu et proportionem ita recenset, ut discrimina generum inde pateant. Ad p. 20. duntur his icones, *tab. I.* sistit flores *melonis*, cuius corollam monopetalam esse monet, in virili flore quinquifidam, in feminino sexfidam, utramque tamen stamina antheris fariniferis instructa habere, contra affinium plantarum fabricam. Habitat etiam in hoc flore insectulum hic delineatum. *Tab. II.* ex hermaphroditis plantis sistit *trifolii vulgaris* flores et singularem insecti physapodis speciem. *Tab. III.* vero *polypodium*, cuius capsulae vel vesiculae, in auersa foliorum parte occurrentes, annulo articulo connexae, sub membranula folii, in qua pulvis antherarum occurrit, delitescunt, atque in duo hemisphaeria dehiscentes, plura semina recondunt. Ex diphytis plantis *tab. IV.* *lupulum* proponit, quem cannabi similem iudicat Ill. Auctor.

Sequitur sectio quarta de pulvere antherarum, p. 27. seu masculo plantarum spermate. Oritur ille ex succis plantae maxime elaboratis atque subtilibus, ex quibus aquosae transpiratione dissipantur, oleosae magis condensantur, quae cum aeris purioris resorptis moleculis quasi fermentationem subeunt, quo facto optimae separatae et excussae in pulveris massam vertuntur, variae formae, qui iterum, aquae inditus, in aqua, ex NEEDHAMI observatione, subito dissilit, id, quod contra Cl. KOELREUTERUM, a quo variis in locis dissentit, Noster defendit. Affuso spiritu vini, minimis agitantur, uti ani-

- p. 35. animalcula spermatica, motibus, et ex oleo atque sale constant. In quinta sectione, quae de conceptione agit, variorum porro sententias, tum antiquiorum, tum recentiorum recenset, generationem autem plantarum ex animalium generatione elucidandam esse arbitratur Noster, simulque animalculorum spermaticorum praesentiam, ut certissimam habendam esse iudicat. Maturus nempe altherarum pulvis ex capsulis, quibus continebatur, expulsus styli papillis adhaerens, a viscido earum succo retinetur, vel in tubulos eiusdem recipitur, idem ille succus singulam moleculam ad dissiliendam disponit, quo intus contentae particulae, seu germina, exprimantur. Non enim puluerem integrum suis moleculis in tubulos recipi posse, eorum magnitudo, apte id demonstrante microscopio, vetat. Sed, quod ex vario situ styli in floribus aliisque ex causis difficultas oritur ingrediendi in tubulos, duplicem adiuuantem causam adsumit Ill. Auctor, attractionem nempe per succos ouuli et propriam illarum germinum sese mouendi facultatem. Quamprimum ingressum est in ouulum tale germen, clauditur illud, aliisque accedendi via praeccluditur. Causas porro, quare conceptus aliquando non fiat, disquirat, nec non de hybridarum plantarum formatione earumque fertilitate, in animalibus quoque non deficiente differat. Addita huic capiti tabula praeceipua momenta sistit. Pergit deinde sectione sexta ad disquisitionem germinis, seu eam partem seminis, quae virtute vegetandi instruitur: hanc plantulam seminalem botanici appellant. Praeterimus ea, quae de membranulis, cotyledonibus, nec non de delineatione seminum in floribus, gemmae inclusis, Ill. Auctor disputat, quum rei peritis ea iam cognita sint, imperiti autem ex sola descriptione sine iconibus vix intelligant. Ingressum autem

per proprios styli ductus germen in delineatum semen, in phaeolo dissecto ostendit Noster, in peculiari aliquo cauo partis posterioris reperiundum. Hoc increfcit et mutatur, radiculam ceu funiculum umbilicalem dimittit, plumulaque magnitudine sensim augetur et conspicua magis fit. Differentias varias in piso, mays et tritico multo cum studio, saepius repetitis obseruationibus, copiosisque figuris eximie illustrat. His itaque partibus perfectis, cessat ulterius incrementum plantulae, et tuta expectat, nouam ulterius vegetandi opportunitatem, etsi procrastinatam. Defenditur tamen a corruptione olei salisque partibus, quae succis eiusdem primigeniis insunt. Sed, quo eo certior reddatur Ill. Auctor, num per eundem locum in vegetatione ingrediantur succi, per quem accessit germen, instituta hunc in finem, aliqua recenset tentamina, quibus de veritate conuincatur. Neque ingressus aquae solus sufficit, sed aliqua quasi eius fermentatio, quae dissipationem humidorum producens, radiculam simul propellit, quae ob has causas ponderosior facta, sponte sua deorsum nititur et descendit, impedimenta sibi occurrentia euitat et superat; vel, si finis radicae exsiccatus fuerit, vicina parte propulsa eadem efficit. Constat enim ex minutis capillaribus vasculis, quae vicissim nouos ex terra succos haurientes plumulam protrudunt et explicant, ea quidem vi, vt aliquando, sicuti in piso, cotyledones simul ex terra prorumpant. Vasa porro plumulae deprehensa sunt, intus septulis diuisa, quo facilius admittant, quam remittant succos, quos non aquosos mere, sed terreis subtilibus principiis aliisque imbutos assumendos esse docet, vt ea propter non resoluti forte cotyledonum succi, in plantulam deducti, solum incrementum faciant, quum cotyledones per longum iam vegetantis plantae

plantae tempus vix mutati persistant, sed noui etiam nutritiis moleculis impraegnati, adducantur. Ad-
ditae tabulae quinque in quinquaginta figuris haec
momenta exhibent, disquisitu dignissima.

Breuiter nos momenta, naturam rerum attinen-
tia adduximus, nec non inuentorum nouorum, III.
Auctoris rationem reddidimus, adiecit ex tribus her-
maphroditarum, monophytarum atque diphytarum
plantarum classibus varias delineationes florum es-
rundemque partium, a se ipso, vt reliquas, delinea-
tas et pictas, quibus superiores obseruationes
animaduersionesque illustrantur et diiudicantur.
Sunt autem sequentes: in *tab. V. corylus satua fru-
ctu oblongo rubente*, cuius styli in omnibus varietati-
bus rubent. *Tab. VI. auena*, quae stylum duplicem
a parte externa per dimidiam superficiem, a parte
interna vero intègre plumosum ostendit. *Tab. VII.
beta syluestris radice crassa*, iterum singularis styli est
conditio, cuius stigma ex foliolis constat, intus ve-
siculis instructis, apice conico excauato. *Tab. VIII.
gramen dactylon esculentum, sanguinella*: duas tan-
tum eius pingit antheras, et per microscopium lu-
culenter vidit stigmatum aperturas seminisque inte-
riorem superficiem reticulatam. *Tab. IX. et X. ci-
rasa acidissima sanguineo succo*, ex quibus praecipue
declarat, papillas non esse vias recipiendo embryo-
ni aptas, sed guttulas exsudantis ex minimis cana-
liculis fluidi. *Tab. XI. malum armeniaticum maius*;
floris partes, vt priorum, in gemma disquiruntur.
Tab. XII. malus persica, eodem modo. *Tab. XIII.
onobrychis maior*, cuius vt prioris insectum inhabi-
tans simul delineatur. Sistitur *tab. XIV. malus*.
Tab. XV. pyrus satua, quae partibus floris inter se
propemodum conueniunt, et ab III. LINNAEO ad
vnum genus referuntur. Differentiam tamen de-
textit microscopium, quo consistit, fructus rudimen-
tum

tum mali, transuersim dissectum, decem vias sty-
lorum ostendisse. *Tab. XVI. triticum*, in cuius
flore plerumque habitat physapus ruber, etiam deli-
neatus. *Tab. XVII. fagus*. Stamina eius sensim
euolui vidit, antherarum puluis humectatus germi-
na explodit sese mouentia. *Tab. XVIII. lactuca*,
puluerem antherarum hirsutum exhibet. *Tab. XIX.*
zea f. mays. Antherae eius dependentes imo suo
loco aperiuntur, stylus filiformis singulus ex multis
constat tubulis, latere ramosis, ramulis apertis, in
quibus germina nataste conspexit Noster. *Tab. XX.*
secale, vbi etiam in inuolucris plerumque bifloris,
tertium pedunculatum detexit, an singularis spe-
cies? *Tab. XXI. linaria lutea vulgaris*, praeter iam
cognitas partes, reperit Ill. Auctor nectarium in ima
parte corollae, quod humectatum vesiculare appa-
ret. In corolla quoque saepissime inest physapus
variegatus, cuius etiam caput et partes eius suo mi-
croscopio visas exhibet. *Tab. XXII. cucurbita*,
quae maximos pulueris antherarum globulos habet,
superficie asperos, papillulis apertis instructos, ex
quibus germina protruduntur, ita forte factos, vt
coniicit Noster, quo in vias styli penetrantes haec
immittere queant. *Tab. XXIII. iuniperus*, cuius
masculos et femininos flores hic conspiciamus, an-
therae globosae, pisiformes folio adfixae tres sunt,
raro quatuor, in femininis floribus calyx squamo-
sus, stigmata tria, oblonga, aperta habet; petala
vero Ill. Auctor non describit. *Tab. XXIV. ruta*
muraria offic. Sollicite structura vesicularum, earum-
que annuli et dissiliendi modus, vt in polypodio,
supra descripto, contingens refertur, nec non an-
therarum, aut earundem pulueris praesentia. *Tab.*
XXV. spinachia. Notamus, hermaphroditas plan-
tas etiam obseruasse Nostrium, nec non ouula duo-
bus foliolis inclusa vidisse. *Tab. XXVI. corona folis*
paruo

paruo flore, tuberosa radice Tourn. puluerem antherarum minimum habet. *Tab. XXVII. hordeum.* Styli villosi, villos, nisi in apice, omnes intus habent, nec in medium ouulum inferuntur, sed distincti a latere progrediuntur. *Tab. XXVIII. pinus syluestris,* cuius strobili per duos fere annos crescunt, priusquam matura emittant semina. *Tab. XXIX. quercus,* masculi flores ex annosiore, feminini ex recentiore ligno proueniunt. *Tab. XXX. fragaria.* Ouula thalamo aperte incumbunt, et styli a latere inferiori inserti obseruantur.

Accedit tandem variarum obseruationum, microscopio institutarum, appendix. In praefatione III. Auctor varia contra obseruata Cl. REAUMURI monet. Absoluitur haec appendix decem tabulis: *Tab. I.* proponit *scarabaeum in mayis*; nitide expressum. *Tab. II. insectulum, quod aphides ex fugit,* REAUMUR vocat *Lion des pucerons.* *Tab. III. musca* elegantibus picta coloribus, forte ex prioris insectuli metamorphosi, vocatur *die Hofdame.* *Tab. IV. situs phaseolo increfcent,* vesiculas exhibet, quae puluerem prolificum potius, quam semina continent. Porro vermis in fungo deprehensus, antherae fungorum, lamellis sub capitulo fungi obseruandis, adhaerentes. *Tab. V. muscus, folio pyri innascens,* iam a L. DERMÜLLERO propositus, elegantius hic repetitur, simulque semina in musco reperiunda, repraesentantur. *Tab. VI. semina in foliis brassicae putridis apparentia,* ita disquisiuit, vt commune praedicium, ac si vera essent semina, excuteret, cum non solum terrae indita, non vegetent, sed etiam microscopio curatius perlustrata, structuram, terrae tuberi similem, ostendant. An forte, quum costis foliorum adhaereant, quaerit Noster, sunt concreta succi in transpiratione cohibiti et concreti? an gallorum genesis aliquid explicat. *Tab. VII. tipula,*

ex

ex vino, in acetum transeunte. Simillima his haec descripta ex pyro putrido prodiit. Describit Noster genesin ex verme et mutationes accurate. *Tab. VIII. phalangium cancroides L.* Habitat plerumque in vetustis libris, ab aliis iam descriptum hocce insectum nitidius, quoad suas partes, proponitur, nec non aliud minimum in fungo repertum insectulum. *Tab. IX. vermis plumas exedens,* cum nympha et scarabaeo inde prodeunte. *Tab. X. semen et germen coffeae.* Hoc germen in cotyledone inflexo ac intorto delitescit; praeter historica momenta, vegetationis rationem atque structuram singularem partium suppeditat Ill. Auctor, simulque spem facit, fore, ut aliis novisque tentaminibus naturae penetralia pandat, quod et optamus et auide expectamus.

XIX.

Opisanie zemli Kamtschatki sotshinennoe
STEPANOM KRASCHENINNIKOWYM,
Academii Nauk Professorom. d. i. *Beschreibung des Landes Kamtschatka, verfaßt von STEPHAN KRASCHENINNIKOW, Professor bey der Academie der Wissenschaften. II. Theile. 4. Petersburg, bey der Academie der Wissenschaften 1755 in einem Auszuge in Englischer Sprache bekannt gemacht von IACOB GRIEVE, Doctor der Arzneykunst, und mit Landkarten und Kupferbildern 1764 herausgegeben von T. IEFFERYS, Königl. Erdbeschreiber in London, nun in das Deutsche übersetzt und mit Anmerkungen erläutert von IOH. TOBIAS KÖHLER, Prof. zu Göttingen, und Mitglied der Churmaynzisch. Acad. der nützl. Wissenschaften. Lemgo, in der Meyerischen Buchhandlung, 1766. 4 mai. Alph. 1. pl. 20. tab. aen. VII.*

i. e.

Descriptio Kamtschadaliae, auctore STEPHANO KRASCHENINNIKOW. Tom. I. II. 4. Petropoli in Academia Scient. 1755 a IACOBO GRIEVE in epitome Anglici idiomatis publicata; 1764 a T. IEFFERYS cum mappis geographicis ac tabulis aeneis diuulgata, nunc vero linguam Teutonicam translata et animaduersionibus illustrata, cura IO. TOB. KOEHLERI.

Iter omnes iam constat, Imperatricem Russorum ANNAM anno 1733 decreuisse iter, a GMEIINO,

DE

DELISLE DE LA CROYERE, atque MÜLLERO cum sex sociis Russicis suscipiendum, ad disquirendas oras maris glacialis et Kamtschadaliae, posteaque ad examinandam Iaponiam, Americam, eamque et inprimis Kamtschadaliā describendam, ut scilicet prior historiam naturalem, alter observationes physicas, tertius incolas describeret. E sociorum numero erat STEPH. KRASCHENINNIKOW, quem reliqui, cum via Kamtschadaliae per mare glaciale iis vix detegenda videretur, ipsique decernerent interea varias in Sibiria instituire observationes, anno 1736 solum in Kamtschadaliā miserunt. Is igitur totam hanc provinciam peragravit, interpretibus atque custodibus satis instructus. Anno 1740 DELISLE et STELLER, duce BERINGO, ibidem appulerunt, attamen STELLER paulo post in reditu obiit. Peracto itinere tradidit Cl. KRASCHENINNIKOW Academiae relationem observationum, in Kamtschadalia factarum, quae coniunctae cum scriptis beati STELLERI relictis, hunc librum suppeditarunt, cuius impressionem curavit KRASCHENINNIKOW, eiusque finem, post illius obitum, 1755 adiecit Cl. MÜLLER. Prodiit vero hic liber Petropoli 1755 in II. voluminibus in 4to, cum tab. aen. XXV in lingua Russica, cuius epitomen in lingua Anglica dedit IAC. GRIEVE, quam edidit T. JEFFERYS *). Cl. vero KOEHLER, li 2 quam.

*) *Prodiit sub hoc titulo: The History of Kamtschatka and the Kurilski Islands, with the Countries adjacent; illustrated with Maps and Cuts. Published at Petersbourg in the Russian Language, by Order of her Imperial Majesty, and translated into English by JAMES GRIEVE, M. D. Gloucester, printed by R. Raikes for T. JEFFERYS, Geographer to his Majesty, London, 1764. 4 maj. Alph. I. pl. 14. tab. aen. VII.*

quamquam maxime reprehendit T. IEFFERTY, quod non totum publicasset opus, sed excerpta tantum exhibuisset, ipse, cum ignoraret linguam Russicam, in linguam Germanicam transtulit versionem Anglicam huius operis KRASCHENINNIKOWII, varia hinc illinc elegantiori scribendi ratione proposuit, atque nonnullas observationes adiecit, quibus haec descriptio Kamtschadaliae maximopere illustratur.

Diuiditur autem hoc opus in quatuor partes, quarum Ima tradit descriptionem geographicam Kamtschadaliae vicinarumque orarum et insularum, atque considerat Kamtschadaliam ipsam, eius vias publicas, insulas Kurilienses et Americam. Pars IIa continet historiam naturalem Kamtschadaliae, ac differit de eius solo, montibus igniuomis, theomis, metallis, mineralibus, arboribus, plantis, animalibus terrestribus, mustelis zibellinis Witimskiensibus; ac modis eas capiendi, animalibus marinis, piscibus, auibus, insectis, tandem de fluxu et refluxu maris in sinu Penschinskano et Oceano orientali. Pars IIIa describit incolas Kamtschadaliae, eorumque mores et vitae rationem. Considerat autem primo incolas in genere, proponit deinde varias coniecturas de origine ac nomine Kamtschadaliarum reliquorumque incolarum, postea conditionem incolarum Kamtschadaliae in genere disquiri, eorum domos et utensilia describit, utriusque sexus negotia examinat, eorum vestimenta, cibos, potusue diiudicat, porro, quo modo canibus ad vehendas trahas vtantur, quaque ratione bellum gerant, enarrat, postea, quasnam notiones de Deo, origine mundi, ac in genere de religione habeant, explicat, deinde de magis eorum, ceremoniis religiosis, diebus festis, amicitia, hospitalitate, nuptiis, puerperiis, morbis et remediis, cura mortuorum tractat,

tandem

tandemque gentis Koraecorum et insularum Kuri-
liensium incolarum descriptionem addit. Pars IVta
explicat, quo modo Kamtschadalia a Russis occupa-
ta sit, incipiens ab ingressu in Kamtschadaliā factō
ac primis coloniis Russorum, postea commemorans
Cosacorum seditiones et detectas insulas, inter
Kamtschadaliā et Iaponiā sitas, deinde posteros
WASILII KOLESOW et nouā viā inuentā per
finem Penschinskanum ab Ochotska ad Kamtschada-
liā, tandem magnā seditionem ibi motā, quā
tota haec regio sub potestatem est redacta. Deinde
describitur praesens conditio locorum munitorum
Kamtschadaliae, vitae genus Cosacorum, ibi degen-
tium, eorumque praeparatio spiritus ardentis, cibi,
cet. porro de commerciis, variisque viis ex Iakutsk
ad Kamtschadaliā differitur. Icones adiectae An-
glicis elegantia multum cedunt, et sistunt mappam
geographicā Kamtschadaliae insularumque Kuri-
liensium, varios portus, montes igniuomos, ha-
bitacula incolarum eorumque modum excitandi
ignem.

Partem Imā geographicā hic plane omitta-
mus, cum parum ad nos pertineat. Varia vero e
parte II da, de historia naturali Kamtschadaliae, no-
bis adnotanda visa sunt. Ripa fluminis Kamtschada-
liae multas plantas, ob radices et baccas vtilēs, pro-
ducit, magnamque ligni, ad domos nauesque con-
struendas satis apti, copiam, et fertilissima est. Re-
liqua loca ad agriculturā minus idonea videntur.
Auctumnus et hyems per octo menses, ver et aestas
per quatuor durant, arboresque, finiente demum
iunio, efflorescunt. Tres ibi adsunt montes igni-
uomi, Awatschinski, Tulbatschinski et Kamtscha-
dalis, praeter alios, qui olim ignem euomuerant.
Cl. Auctor sex thermas ibi vidit, gradu caloris valde
diuersas, quarum duae tanto strepitu prorumpunt,

- vt vox adstantium percipi nequeat, atque tam spiritum vaporem exhalant, vt intra spatium septem organorum nihil conspici possit; his fontibus superat materia nigra, atramento laponico non dissimilis, omniumque harum thermarum odor ouis putridis similis est. Hic largiter inueniuntur minerae cupri, martis, sulphur viuum, creta, tripela, ochra, terra purpurei coloris, crystalli rubrae, onyces, coralli, hyacinthi, lac lunae, bolus, ambra, &c.
- P. 96. Ad exstruendas domos et naues inprimis larix et populus alba adhibetur, pinus et populus nigra hic plane defunt. Incolae corticem recentem betulae comedunt cum ouariis piscium siccatis, vel ex eo cum betulae succo fermentato potum suauem praeparant. Cl. STELLER obseruauit, populum albam mari proximam esse maxime porosam et leuem, eiusque cineres, aeri expositos, in materiam lapideam duram, quae semper ponderosior fiat, mutari, quae fracta martis vestigia prodit. Cortex salicis cibis, alni tingendis pellibus inseruit. Baccas palli foliis annuis, et oxyacanthae fructu rubro et nigro, ac sorbi colligunt et edunt.

Praecipua nutrimenta capiunt e nucibus arboris, *Slanza* dictae, quae cedri species est, ac in scorbuto specificum remedium suppeditat. Laudant baccas lonicerae eiusque corticem, et spiritus ardentis huius acuunt. Baccas chamaemori, myrtilli, vitis idaeae, vaccinii et empetri auide colligunt. Empetri baccae et in scorbuto profunt, et colorem brunum exhibent, easque etiam cum pinguedine piscium et alumine coctas, ad tingendas viliores pelles mustellarum zibellarum castorumque adhibent. E lilio flore atro rubente praeparant halicam; radicem eius autumnus colligunt, siccant, et coctam atque cum baccis mixtam edunt, variasque eius species colunt, vel eius loco sphondylium hirsutum G. MELINI adhibent.

hibent, quod manibus obuolutis colligunt, cum succus eius pustulas et inflammationem excitet. Hinc praeeparant spiritum ardentem hoc modo: in-P. 105. fundunt fasciculos huius plantae, in vase paruo seruatos, aqua feruente, addunt baccas periclimeni et vas obturant, vt in loco calido per 24 horas fermentent, ac deinde destillantur. Spiritus ardens, ab hac planta paratus, cui non antea cuticula detracta sit, tristitiam parit. Succus huius plantae optimum specificum est contra pediculos. Chamaenerium ad opsonia incolarum pertinet, eius folia potus theiformes exhibent, medulla vero siccata inprimis laudatur. Allium, foliis radicalibus petiolatis, floribus umbellatis, et editur, et scorbuto maxime conuenit; vlmaria fructibus hispidis, chaerophyl-P. 109. lum, daucus, tradescantia fructu molli eduli, biflorta fol. ouatis oblongis acuminatis, iacobaea, praecipuos Kamtschadaliū cibos constituunt. Praeter has vero et aliae sunt plantae, adeoque variae e maris fundo educuntur, quae cibis inseruiunt.

Inter plantas medicas refertur 1) *kailun*, in locis p. 111. paludosis crescens, quae abscessus maturat, ac decocta sudorem excitat; 2) *dryas*, flor. pentapetalis, fol. pinnatis, cuius decoctum in oedemate pedum conuenit; 3) *kalmia*, f. *andrometa* fol. ouatis venosis, quam incolae in lue venerea commendant, sed forte falso; 4) *quercus marina*, quae cocta cum sphondylis hirsuto in dysenteria maxime laudatur; 5) *rubus idea marina*, partum accelerans; 6) alia planta marina, *iaschanga* dicta, in colica efficax; 7) *cicuta aquatica*, quam in doloribus dorsi ita applicant, vt aegri, in conclaue maxime calefacto sudantis, dorsum cum hac planta fricent, minime vero lumbos tangant, alias moriretur aeger; 8) *ranunculi species*, *zgata* dicta, cuius radicis succo sagittas illinunt, quarum deinde vulnera curari non possunt,

nisi virus statim efugatur; ipsae etiam balaenae eiusmodi iacula vulneratae misere pereunt.

p. 115.

Ad vestimenta et utensilia adhibent plantam albescentem altam, tritico similem, vrticam, etc. Animalia ferocia maximas constituunt diuitias Kamtschadaliae, v. c. vulpis, mustela zibellina, vulpis isatis, marmotta, rattus montanus, mustela erminea, mustela vulgaris, lupus, ceruus rangifer, capricornus domesticus et ferox. Pelles vulpium Sibiricis praeferendae sunt. Vulpes pretiosae, ut atrae coloris nucei, vel pectore coeruleo et colore fuluo, plerumque maxime astutae sunt, ac difficile capiuntur, quod vel veneno, vel decipulis, vel sagittis perficitur, inprimis hyeme, priusquam nives cadunt. Mustelae zibellinae maioris pretii aestimantur, quam Sibiricae, et copiosae quidem adsunt, ob Kamtschadaliū tamen segnitiam paucae tantum capiuntur, quamuis cara iis sit esca earum caro. Quodsi hoc animal terram perfodit, vel sub arboris radice celatur; hunc locum retibus obtinent, ut ibi irretiatur; sin arbores adscendit, arcu et sagitta necatur, et fumo e cauerna elicitur. Pelles rattorum montanorum et marmottarum minorum, copiose hic degentium, ad vestimenta adhibentur, ac inprimis magni pretii sunt pelles mustelae, gulonis, praesertim alboflavae, quarum pedes ornamentis capillorum feminis inseruiunt. Vrsi et lupi frequenter occurrunt, ac priores nunquam agrediuntur homines dormientes et foeminas, easque potius blandiuntur. Variæ methodi eos capiendi hic describuntur. Cerui rangiferi et capricorni sunt animalia his incolis vtilissima, eorumque pelles vestimenta et carnes cibos suppeditant. Capricorni duobus instructi sunt cornibus rotundis flexuosis, pondere 25-30 librarum. Rattorum triplex est genus, 1) fusci coloris, permagni, quorum vox cum

por-

porcel
qui fib
quaeru
parant
vnam
reliqu
hyber
scolop
cedri
Habit
nali t
qui t
tscha
mina
ad C
tam
retar
pler

albo
vnd
ver
don
vt t
nec
equ
pr
Ha
ue
ne
pr
ri
te
da
p
e

porcellorum grunntu conuenit, 2) domestici, 3) qui sibi ipsis victum a priori genere fraudulenter quaerunt. Priores, *Teguktshitsch* dicti, nidos sibi parant spatiosos, variis cameris refertos, quarum vnam replent lilio excoiato, alteram lilio crudo, reliquas variis radicibus, aestatis tempore ad vsum hybernium collectis et siccatis, v. c. anacampseros, scolopendrii, tragopogonis, pimpinellae, nucibus cedri; aestate baccas, hyeme plantas collectas edunt. Habitacula mutant haec animalia, et interdum vernali tempore, ad incolarum maximum terrorem, qui tunc pluuiosam tempestatem metuunt, e Kamtschadalia simul demigrant versus occidentem, flumina ipsumque mare transnataant, et medio iulio ad Ochotskam et Iudomam perueniunt, ac saepe tam frequentes, vt obuientes per aliquot horas retardent, donec transierint, mense vero octobri plerumque in Kamtschadaliā regrediuntur.

Canes, vulgaribus similes, sunt albi, nigri, exp. 128. albo et nigro mixti, grisei; piscibus nutriuntur, vnde velociores longaeuiioresque fieri dicuntur; vernali tempore libere dimittuntur, octobri tam diu domi seruantur et alligantur, donec gracilescant, vt trahis iuncti velocius currant; venatici carne monedulae nutriuntur. Praeter canes, et vaccae et p. 132.

equi adsunt. Captura mustelarum zibellarum prope flumen *Witim*, notatu digna nobis videtur. Haec animalia, quae loca habitata fugiunt, in cauernis viuunt, aestate mustelas vulgares et ermineas, sciuros, lepores deuorant, hyeme volatilia, praeterea baccas, v. c. vaccinii, sorbi, quibus pruritu afficiuntur, et frictione pilos amittunt; finiente martio, pullos 3 - 5 pariunt et per sex hebdomadas lactant. Hyeme tantum capiuntur, cum vere pilis destituuntur, ac noui vix ante hyemem crescant et iustam magnitudinem attingant. Sub nomine p. 140. bestia.

bestiarum marinarum Cl. Auctor intelligit amphibia, quorum triplex est genus, 1) quae in aqua dulci, mare, flumine viuunt, v. c. lutra, 2) quae et in aqua dulci et in salsa degunt, v. c. phoca vitulina, 3) quae nunquam in aqua dulci inueniuntur, v. c. castor marinus, felis marina, cet. Pelles lustrarum imprimis ad inuoluendas pelles mustelarum zibellinarum adhibentur, quibus optime seruantur. Phogarum vitulinarum quatuor genera adfunt, magnitudine diuersa; 1) maxima, quae bouis molem valde superat; 2) vituli annui magnitudine, cute maculata; cuius catuli candidi sunt; 3) paulo minor, cute flauescente, circulis magnis fuscis; 4) cute albida. Foetum vnum pariunt, eumque duabus mammis nutriunt; vox adultorum conatu vomendi similis est, et iuniorum vox eiulatus. Ex earum pellibus interdum scaphae praeparantur, eaeque non raro tantae magnitudinis, vt triginta homines capiant, atque ob leuitatem velocitatemque se commendant. Earum pinguedo editur, vt et caro, quae interdum fumigatur. Hippopotami rarius ad Kamtschadelliam, frequentius ad promontorium, *Tschukotskoi* dictum, capiuntur, eorumque dentes 6-20 libras aequant. Descriptionem leonis marini, vrsi marini, lutrae marinae et manati, quam Cl. STELLER iam

p. 167. alias *) accuratiorem dedit, hic plane praeterimus. Idem in oris Americae vidit animal nondum cognitum, longitudine 5 pedum, capite caniformi, auribus acutis erectis, oculis magnis, labiis barbatis, forma crassiori versus caput, graciliori versus caudam, pilis spissis, in dorso griseis, in abdomine subrubris, pinna caudae bifida inaequali, pedibus destitutum, atque simiae marinae GESNERI simile videtur.

p. 169. Ceti, hic rariores, vario modo capiuntur, vel iaculis venenatis, vel sagittis, vel piscibus *Casathi* dictis,

*) vid. Comment. hor. Vol. II. p. 509 sqq.

dictis, quibus vel necantur, vel ad littora depelluntur. Incolae cutem cetorum adhibent ad calces calceandos, carnes pinguedinemque edunt, setas barbae ad tegmina scapharum et retia facienda adhibent, e maxilla inferiore trahas et varia utensilia conficiunt, intestinis loco vasorum ligneorum utuntur, e nervis et vasis sanguiferis chordas, e vertebri sellas fabricant. Lingua et pinnae optima exhibent fercula. Lupus marinus ceto minor est ac velocior, eiusque caro et lingua ab incolis auide editur. Canis carchariae caro, quamvis dura sit, etiam ad eorum cibos pertinet, eiusque intestina et inprimis vesicam magni faciunt. Asellus, s. onos, tribus pinnis dorsi instructus, quamvis nauseosa sit eius caro, frequentem tamen escam sistit. Inter reliquos pisces salmones praecipui sunt cibus inferuientes, e quibus escam praeparant, *Enkol* dictam, quam loco panis adhibent, ut et salmonum pinguedinem loco butyri. Cum haec regio habeat penuriam frumenti pecudisque domestici: piscium tanta copia e mare huc accedit, ut fluminum progressus retardetur, eorumque inundatione facta et regressa, abundantia maxima piscium demortuorum littora obtegat, quae ab vrsis canibusque deuoratur. Hi pisces plerumque e salmonum genere sunt, et pisces rubri dicuntur. Vix ullus piscis, praeter aericam, ultra sex menses hic viuit, ac vel capitur, vel perit. Varia sunt salmonum genera, 1) *Tschawitscha*, p. 178. vulgari latius, longitudine $3\frac{1}{2}$ pedis, rostro acuto, maxilla superiori longiore, cauda aequali, dorso maculis paruis nigris referto, auribus longis, carne rubra; 2) *Narka* longitudine 21 poll. capite paruo, rostro breui, cauda furcata; squamis magnis rotundis; 3) *Keta*, priori maius, carne alba, capite plano, ore reflexo; 4) *Gorbusche* longitudine 18 poll. carne alba, capite paruo, ore acuminato gibberoso; tandem

- tandem 5) piscis albus, lineis nigris dorfi, sapore suauissimo. Hi pisces colorem mutare solent. Praeter hos vel aliae species piscium rubrorum notae sunt, quae *Goltfa*, *Muikifi*, *Kunfscha*, *Harius* dicuntur. E piscibus minoribus tres species murenarum
- p. 188. fluuiatilium edunt, praeter harengum. Kamtschadalia magnam quidem auium copiam habet, incolae vero aucupia parum curant. Ex auibus marinis frequenter hic occurrit anas artica, anas arctica cirrata, lomua HOIERI, corui marini species duae, procellaria, mergus marinus, myrtillus grandis, columba Groenlandica, coruus aquaticus maximus.
- p. 195. Ex auibus, quae ad aquas dulces habitant, offenduntur cygnus, anserum species septem, anatum undecim, quae, uti anseres, vere accedunt et hyeme demigrant, colymbi quatuor, curricula. Ex auibus syluestribus notantur aquilarum quatuor species, 1) aquila nigra, capite, cauda et pedibus albis, 2) alba, 3) maculata ex albo et nigro, 4) fusca, earumque carnes incolis cibus inseruit. Praeterea adest vultur, falco, accipiter, noctua, coruus, pica, cuculus, mullis, perdrix, tordola, alauda, hirundo, cet. Insecta hic coercentur copiosis pluuiis ac ventis, attamen vermes omnia fere ciborum genera erodunt, et culices ac cymices hic valde molesti sunt, inprimis pediculi et pulices; araneae rarissimae sunt, ranae, bufones et serpentes vix inveniuntur, lacertae vero copiosae.
- p. 205. Partem III tiam, de moribus Kamtschadaliū,
- p. 287. et IV tam, de hac peninsula, a Russis sub potestatem redacta, differentes, cum ab instituto nostro aliena sint, fusius recensere superfluum putauimus.

XX.

GOTTFRIED REYGER, Soc. Phys. Ged. Secretarii. Tentamen florae Gedanensis methodo sexuali accommodatae. Dantisci, ap. Daniel Lud. Wedel, 1764. 8. pl. 18½.

Quamuis WIGANDUS, LOESELIVS, GOTTSCHEDIVS, nonnullique alii, plantas regni Borussiae indigenas, indicare dudum iam studuerint, etiam OELHAFIVS, ciuitatis Gedanensis quondam physicus, plantas, in specie circa Dantiscum sponte prouenientes, enumerandi operam dederit: horum tamen scripta, paullo diligentius disquisita, rem non omnem exhaustisse, vel ex inde cognoscimus, quod partim hi auctores plantas alphabetico ordine proposuerunt, partim autem characteres plantarum enumeratarum minus sufficienter lustrarunt; unde saepe euenit, vt in perlegendis hisce scriptis obscura saltem nonnullarum plantarum acquiri potuerit notio. Sed cum eo tempore, quo hi scriptores de plantis regni Borussiae exposuerunt, studium botanicum nondum ad tantam, qua hodie elucet, perfectionem peruenerit: descriptiones quoque plantarum minus accuratas, genio seculi potius, quam negligentiae auctorum, attribuendas esse, vnusquisque intelliget. Merito itaque Cl. REYGERI operam probamus, qui vestigiis LINNAEI insistens, plantas circa Dantiscum sponte inueniendas, methodo sexuali enumerare, et inde non solum huius quoque regionis prouentus indicare, sed etiam, quid alii ante eum iam perficere tentarunt, plenius accuratiusque absolueret voluit. In recensendis autem definiendisque hisce plantis, ordinem a LINNAEO receptum in omnibus retinuit; synonyma pauca,

pauca, ne limites pagellarum amplificentur, speciebus subiecit, ubi tamen ipsi e re visum est, praeter Linnaeana et Bauhiniana nomina, aliorum quoque addidit; LOESELIIUM praecipue laudavit, utpote qui peculiare quaedam in Borussia sponte crescentes plantas, adiecta icone, melius illustravit. Adposuit praeterea nomina Germanica, locum et tempus florendi, et quo tota planta primo quasi intuitu statim a reliquis internoscatur, breui descriptione, accidentales quoque characteres, ex colore, magnitudine, et habitu desumptos. Nonnullas etiam inseruit plantas, quas ipse non vidit, sed ex OELHAFII, MENTZELII, BREYNIIQUE catalogis mutuavit, ubi tamen semper ad scripta horum virorum provocavit; unde factum, ut ex OELHAFIO 50 species, ex MENTZELII pugillo, unicam monorchidem, s. ophrydem LINNAEI, ex IAC. BREYNIO 8, ex IO. PHIL. BREYNIII graminibus SCHEUCHZERO missis 14, tandem ex rarissima MENTZELII centuria plantarum Gedanensium 32 species desumeret, quarum tamen nullam ipse circa Dantiscum reperiit. Has ultimas 32 species ex MENTZELIO mutuatas, in appendice, opusculo adiecta comprehendit, ubi hinc inde notas quasdam adiunxit, descriptiones a MENTZELIO datas, magis illustrantes. Summa omnium generum tum in tentamine ipso, tum in appendice descriptorum 346, specierum vero 732 est, inter quas 360 reperiuntur, quas OELHAFIUS aequae ac EICHSTADIUS, florum Gedanensis scriptores, omiserunt. Cumque Auctor plantas ad methodum sexualem disposuerit, partibus fructificationis data vocabula ad LINNAEI mentem strictim explicavit, quo in descriptione plantarum ipsa eo facilius intelligantur.

XXI.

Underrättelser om Barn - Sjukdomar och deras
Bote - Medel: tilförene styckevis utgifne uti
de små Almanachorna, nu samlade, tilökte
och förbättrade af NILS ROSEN VON RO-
SENSTEIN, Kongl. Archiater, Ridd. af
Nordst. Orden. Stockholm, på Kongl.
Vet. Acad. Koftnad, trykte hos Direct. Lars
Salvius, 1764. 8. Alph. 1. pl. 1.

i. e.

Praecepta de morbis infantum, antea perpensa
in minoris formae calendariis edita, iam vero
collecta, aucta et emendata a NICOLAO RO-
SEN A ROSENSTEIN.

Vix vlla re de patria sua melius mereri Ill. Eques
potuit, quam praeceptis hisce, quibus, loco
narratiuncularum inertium, consiliorum valetudinis
tuendae vel curandae ridiculorum, praesagiorum-
que omni sanae mentis vi cassorum, quae per tot
annos calendaria repleuerunt et adhuc, proh dolor!
multis in locis replent, calendaria Suecica ornauit.
Factum harum commentationum iam a. 1753 ini-
tium est, et adhuc hodie eodem loco singulis annis
continuantur. Quoniam vero procedente tempore
calendaria priorum annorum sese subtraxerunt, et
varia plenius dici et limatius Ill. Auctori debere visa
sunt: consilium cepit a. 1764, urgente insuper
regia academia scientiarum Suecica, vno libro, quae
seorsim antea prodierant, augmentis insignibus lo-
cupletata, complectendi. Post hoc tempus duabus
diuer-

diuersis versionibus Germanicis *) comparuit, vna Belgica **). Absit vero, vt, licet vulgi inprimis in vsum opus suum Ill. Auctor conscripserit, quod et ex dictione intellectu facillima, et in minutum quoque laudabiliter verbosa, apparet, doctiores medici nihil inde fructuum colligere possent, vt hi potius tam exquisitissimas de morbis obseruationes, quam medendi methodi momenta reperiant grauissima.

Totum vero opus viginti tribus sectionibus constat, quibus aliae quatuor addi iam possunt calendaris recentioribus insertae. Ex harum qualibet praecipua statim, vt ne titulis describendis delassamur, momenta indicabimus.

Prima

*) Harum vna prodiit sub titulo: *Des Herrn — Anweisung zur Kenntniß und Cur der Kinderkrankheiten, aus dem Schwedischen übersetzt und mit Anmerkungen erläutert von IOHANN ANDREAS MURRAY, D. Prof. fess. der Medicin auf der Academie zu Göttingen, Gotha und Göttingen, bey Iohann Christian Dietrich, 1766. 8.* Cuius noua editio emendata capiteque de hydrocephalo et variis animaduersionibus aucta iam sub prelo sudat. Notae a Cl. MURRAY subiectae inter alia compositionem variorum medicamentorum extra Sueciam ignotorum, e. gr. testamenti sic dicti HIAERNERI, guttarum hysteriarum DURIERI, pilularum antispasmodicarum et elixirii visceralis Ill. A ROSENSTEIN illustrant.

Altera Germanica versio ignoti auctoris sub nomine *Sorgfältiger Kinderarzt*, 8, Hamburgi bis impressa est.

**) Belgica ex Ill. MURRAY versione, additis eius notis, translata, inscripta est, *Handleiding tot de Kennis en Geneezing van de Ziekten de Kinderen - geschreeven door den Heere — vertaald, met Aanmerkingen en Byvoegselen vermeerderd door EDUARD SANDIFORT, Med. Doct. in's Gravenhage, by Pieter van Cleef, 8. 1768.*

Prima sectio *nutricibus* praecepta impertit necessaria indolemque probi lactis definit. Quando

p. 8.

ira excanduit, lac in mammis collectum a femina quadam exfugi iubet, non vero emulgeri, quum posterius artificium non sufficiat, vimque praeterea mammis inferat. Cephalalgiam et vomitum ex carbonum vaporibus, impositis fronti infantis linteis, aeeto rosaceo tepido immixtis, mitigat. Strabismus oculorum autem deligatione oculi, vitii expertis, per aliquot menses protracta, corrigit.

p. 12.

In *obstructione alui* tenellorum utitur Ill. Auctor electuario de manna, et si tenacior est, supposito-rio; ad regimen tamen nutricis simul attentus. Infantem vero paullo adultiorem, hoc malo affectum, iusculum ex pane, cremore lactis commixtum, mane ingerere vult, et post corporis exercitium laxanti remedio ad excretionem stimulari.

p. 17.

In *ani providentia* fouere prolapsam partem spongia, calido vino imbuta, valde salutare fuit, vel fuliginem siue pini corticem, in subtilem puluerem reductum, illi inspergere. Nec minus successit mastiches suffitus.

p. 19.

Contra *intertriginem*, nouissime ortam, farina lycopodii, prouectiorem autem, vnguentum ex vnguento pomato cerato, floribus zinci et farina lycopodii commendatur.

p. 20.

Hernia emphysematica applicato panno siue gossypio, mastiches fumo impraegnato, vel epithemate ex vino gallico et aqua calcis, vel et emplastro diasulphuris RULANDI, discutitur.

p. 21.

Coryzam infantum oleum ouorum, naso illitum, felicissime sustulit.

De *torminibus* notat Cl. Auctor, quod si infans praedolorum vehementia mammas respuit, eas tamen apprehendat, modo erecto situ ab alio ante istas teneatur. In mali huius curatione sollerter anquirat,

p. 22.

an obstructio alui simul coniuncta sit; quod si est, soluendae illi operam dat. Alio casu placentam ex oleo oliuarum, farina et vitello oui, calidam applicat. Certius vero sanat pulvis absorbens, lenioribus aromaticis mistus, ex magnesia alba, flauedine corticum aurantium conditorum, feminibus foeniculi et saccharo albo, nutrici datus; et gelatina cornu cerui, nec non emulsio, ex aquis destillatis, oleo amygdalarum, sale tartari, oui vitello et mucilagine gummi arabici, infanti propinata. Accedat vero necesse est proba nutricis diaeta. Ruricolarum vero feminis, quae nimium lacte coagulato delectantur, suadendum, vt aliquoties de die infantibus cuspidem pulueris concharum ingerant, ipsae vero sal tartari, aqua fontana solutum, vsurpent.

p. 28.

Ad praeuertendum *difficili dentitioni* impense Noster gingiuarum frictionem, digito mature institutam, commendat. Quae si neglecta fuerit, calido melle, althaeae vel violarum syrupo, oleosis aliisque huius generis emolliendae sunt. Nisi haec sufficiant, syrupum de meconio vel et guttam vnam et alteram laudani liquidi non reformidat. Difficilius vero malum nonnisi sectione vincitur.

p. 36.

Decocto foliorum salviae, addito, si placet, tantillo vini, melle commisto, *aphthae* facile praecauentur, modo nutrix linteo, circa digitum conuoluta, et hoc decocto imbuto, os probe purget. Sed exortis illis iamiam, linctum ex roob diamororum, dianucum et rosarum melle, instillatis aliquot guttis spiritus vitrioli, illinere suadet Cl. Auctor, purgato dein ore ope decocti salviae. Ad sopiendos dolores mitia anodyna permittuntur. In laudibus semperuiui maioris BOYLEO subscribit. Delapsis crustis, mucilago feminum cydoniorum ex usu est. In aphthis vero internis succum raparum assatarum, pauxillo melle rosarum commixtum, aliaque eiusdem

effica-

efficaciae legimus praecepta. Secedentibus tum per aluum crustis, rhabarbarinis locus est; et, sub indiciis dysenteriae emulsioni arabicae vel decocto miliaceo.

Eclampsiae conuulsionumque apud infantes curationem secundum caussarum seriem proponit. Sunt p. 39.

hae vero alui obstructio, tormina, ira nutricis, dentitio difficilis, scabies retrogressa, exanthemata latentia, vermes, febris intermittens paroxysmus, calculus ex vrina concretus, opiata improvide data. Quae ipsae pro sua diuersitate licet medelam mutant, varia tamen communia habent. Sic, vbi sanguinis euacuatione opus est, vena secanda, vel, quod praestat, hirudines applicandae; vbiuis quoque sub paroxysmo clysmata vtilissima, nec non balnea tepida; prout haud raro, ingruente epilepsia, lintheo, vino rhenano humectato, reuiuiscere quasi infans visus est. Non possumus hic omnia persequi, nec opus, quum multa referri ad primarium morbum commode possint.

Contra scabiem retropulsam flores sulphuris vel mixtura camphorata, vel etiam moschi aliquot grana, saccharo trita, commendantur. Calculus si torquet, externe vesicae duae semine lini contuso, croco et lacte repletae, vel et balnea ex vfu sunt; interne infusum ex maluae floribus, oleo oliuarum, oui vitello et tantillo syrupi e meconio. Opiatis male ingestis, opus est, vt infans copiam tepidae aquae, oleo vel butyro remixtae epotet, et faucium irritatione vomitus cieatur, clyisma applicetur, pedum plantae excutia fricentur et sinapisimis tegantur, caput aceto calido foueatur et ante nares sponsia aceto madida teneatur. Venaesectioni praestat vsus hirudinum, collo vel temporibus applicatarum. Quae omnia et, venenata quadam planta comesta, conueniunt.

P. 48.

P. 52.

P. 54.

- p. 59. *Diarrhoeae* 14 genera memorantur, quorum discrimen caussis diuersis nititur. Initium facit ista, quae in tenellos nutricis vitio ingruit. Hanc sequuntur alui profluvia ab ingestis vel copia vel sua natura peccantibus, a relaxatione vasorum exhalantium et resorbentium vel orificiorum glandularum intestinalium nimia, a refrigeratione, esu ciborum nimis pinguium, medicamento drastico, scabie retropulsa; diarrhoea in variolis vel morbillis vel post aphthas delapsas emergens; lenteria, fluxus coeliacus; diarrhoea purulenta. Tandem diarrhoeae colliquativae, qua phthiseos et hydropis scena claudi solet, mentio fit. Pro harum causarum discrimine melius quodammodo variat. Lienteriam, qua per octiduum grauida matrona laborabat, frustra adhibitis aliis, drachma dimidia fabae Pechurei Auctor sustulit. In hoc morbo ructus acidi bonum signum praese ferunt. Fluxus coeliacus duas species Auctor recenset, quarum altera diarrhoeae chymosae, altera chylosae nomine venit. In illa vel deficit bilis vel iners nimium est, contra quas causas remedia rachitidi aduersa, quae infra recensuimus, Ill. Auctor commendat. In chylosa autem respiciendum est, utrum mucus intestina obliniens, an obstructio glandularum mesentericarum subsit; nam quodsi, ut quidam volunt, cicatrices ex praeuia dysenteria natae, nulli auxilio locus est. Contra obstructionem glandularum, multum commodi expectat a frictione abdominis, corporis exercitio, hydromelle vel sero lactis, albumine oui, sed ex lacte vaccae parato, quae nouissime peperit, et in pascuo verno tempore sub umbrae usu et riuorum accessu pabulum cepit. Alia vero iungit Cl. Auctor signis acidi se sociantibus. Nec in diarrhoea purulenta omnino desperat. Hanc in infante, in quo tussis convulsivae effectus fuit, ptisana ex rosas, sero lactis, et melle,

melle, per longum tempus vsurpata, feliciter coer-
cuit. In alio glandibus quercinis tostis, quae al-
uum stiparunt, titubantem vitam nonnihil protraxit;
prout in alio, deglutitione pisorum tostorum conti-
nescens pro tempore alui profluuium expertus est.
Faba vero Pechurei semel diarrhoeam ex phthisi p. 92.
colliquatiuam, omnibus reliquis remediis superio-
rem, per hebdomadas binas mitigauit; quamuis
non diffiteatur, saepe etiam remedium, hoc eius
spem frustratum esse.

Fusam hancce tractationem excipit alia non mi-
nus prolixa, de *variolis*. De migratione earum p. 93.
exemplum narratur singulare, quo nempe Oerebroa

Vpsaliam, et ex hac vrbe Stockholmiam, hominum
commercio sese transtulerunt. Ita et lanceola, qua p. 96.
vena hominis, variolis affecti, aperta fuit, alii conta-

gium attulit. Variolarum emtionem in Ostrogothia p. 97.
et Westrogothia adhuc in vsu esse comperimus.

Praemissis hisce aliisque, quae naturam contagii va-
riolosi vltius extricant, ad ipsum decursum morbi
et prognosin excutiendam progreditur. Medelam
vero secundum stadiorum diuersorum seriem submi-
nistrat. Sub primo stadio, quae de conclauis, lecto, p. 114.
cibis potuque aegri, scitu necessaria sunt, determi-

nat. Febrem effrenam moderatur venae sectione, p. 120.
clysmate, rhabarbarinis ciboque et potu refrigeran-

te, remediis antiphlogisticis, mitiori conclauis ca-
lore, stragulis tenuioribus, et lecti mutatione.

Languentem autem febrem excitat calore conclauis p. 125.
insigniori, stragulis densioribus, miscela vini cum cibis

vel potu, sinapismo plantis pedum substrato. Cauere
autem aegros iubet Ill. Auctor primis tribus diebus

ab omnibus pellentibus, quorum vsus e contrario
initio quartae diei et dein per totum secundum sta-

dium insignis. Efficacissima consilia ad tuendam fa- p. 126.
ciem, oculos, nasum et collum contra variolarum

vim proponit. Quod ad oculos, suadet, ut lin-
teum, camphora frictum, ante oculos propendeat.
Ne nasus corripitur, lintea spiritu vini camphora-
to vel balsamo embryonum madida, mel et empla-
strum de ranis cum mercurio, imponit. Colli
muniendi autem causa gargarisma in usum trahi vult,
quod camphoram et liquorem anodynum minera-
lem HOFFMANNI recipit. Ita et contra reliqua

- p. 132. symptomata auxilia commoda subministrantur. Tor-
pente eruptione, secundo stadio statim Ill. Auctor
corticem Peruvianum in subsidium adhibet, exempla
Anglorum medicorum imitatus; nisi febris nimis
impetus vel lumborum dolor eruptionis languentis
causa sit. Hoc diuinum remedium tertio quoque
stadio, febre suppuratoria in malignioribus variolis
ingruente, praebeat; licet in mitioribus camphoratis,
incisioni pustularum, purgantibus, aliisque fidem
non derogat. Ptyalismum autem promouet garga-
rismis emollientibus, vel, quod praestat, lacte ca-
lido cum saccharo potato. Siccescentibus quarto
morbi stadio variolis, crustis alternatim in seculum
auenaceum saccharatum illinit et oleum, constans ex
oleo amygdalarum vel oliuarum et oleo tartari.
Totamque curationem purgante medicina, e. gr.
electuario lenituo, sexies vel septies dato, terminat.
Negat Auctor Cel. aliquem pluries variolis obnoxium
esse. Nec frigus hiemale progressum earum impe-
dire posse, a. 1743 Vpsaliae expertus est. Ante 15
annos infantem vidit, qui cicatricibus et crustis va-
riolosis distinctus, quum sub matris grauiditate
filius natu maximus variolis conflictaretur, in lucem
prodiit.

- p. 150. Peculiari capite autem *infectionem variolarum* per-
tractat, quam ad variolarum periculum auertendum
efficacissimam iudicat. Initio tamen, quid de BOER-
HAAVIE consilio antimonio istas et mercurio vino
suffo-

suffo-
riolar
mole
tiend
vel o
virtu
tes
extra
subi
decim
lis e
insit
tater
ram
mon
finit
gum
mos
stud
tagi

fuer
dit,
pur
uit.
cur
tit.
bill
et
tan
var
eo
alt
sua
ric
ne

suffocandi, methodo antiphlogistica, emtione variolarum, aethiope minerali, infuso picis liquidae, moscho vel mercurio viuo, instar amuleti gestato, sentiendum sit, diiudicat, quae a multis vel mitigare vel omnino sufflaminare contagium visa sunt. Hanc P. 157. virtutem, si quid aliud, tuentur pilulae praeferuantes Ill. Auctoris, quae ex calomelano, camphora, extracto aloë et gummi guaiaci constant. Calculum subiicit annorum, quo patet puerorum quemlibet decimum, puellarum autem nonam quamlibet variolis et morbillis in Suecia interire. De ipsa vero insitione curatius disputans, in compendio quasi aetatem, praeparationem fili, quo insitio fiat, naturam, tempus commodissimum, chirurgiam ipsam et morbi, arte excitati, indolem, adiecta curatione, definit, et vbique suas obseruationes adspersit. Argumentis vero et exemplis confirmat, nec infir- P. 171. mos ab insitionis beneficio excludendos esse, eodem P. 185. studio demonstrans, vanum de propagatione contagii per insitionem metum esse.

Morbilli a. 1713 Stockholmiae valde lethales P. 190. fuere. Redire morbillos ea tantum lege Auctor concedit, quando glandula quaedam intumuit, recondens puris particulam, quae alio tempore post sese euoluit. Ipse saltem multorum annorum praxi ne vnicum quidem exemplum reuertentis mali animaduertit. In infante quinquenni per 21 dies adeo, mor- P. 197. billis alias grassantibus, varia eorum prodroma signa et tussim grauissimam obseruauit, quae in morbillos tandem veros, sese terminarunt. Nunquam vero variolas, morbillorum simul satellitio stipatas, in vno eodemque homine inuenit, sed altero exanthemate alteri succedente. Curatio morbillorum per tria P. 199. sua stadia eorumque symptomatum multum cum variolarum cura conuenit: vomitum tamen hic magis necessarium iudicat, quam in variolis, quum in his

- plerumque sponte natura colluuiem per os euerrat.
- p. 205. In secundo stadio turbas nimias vesperi syrupo de meconio pacat. Quodsi vero tertio stadio peripneumonia vel pleuritis accederet, emplastrum verificatorium loco affecto, vel eius loco sinapismum imponere non veretur, vel 5 ad 6 hirudines applicet.
- p. 212. care. Artem etiam *morbilorum inferendorum* secundum experimenta Cl. HOME descriptam inuenimus.
- p. 213. Sequitur *vomitus*, cuius sequentes causae recensentur: repletio ventriculi ex nimis ingestis; refrigeratio; carbonum vapores; colluuiem in ventriculo collecta, quae pro ingestorum discrimine vel acidae, vel rancidae, vel putridae vel mucosae naturae est vel crudo cibo consistit; aerugo; variolae et morbilli; scabies; vermes; tussis; hernia incarcerata; terror denique et timor, quibus omnibus commoda medela opponitur. Aeruginem accusat, si cibus vel potus infantis in vase cupreo, stanno denudato, per tempus fuerit retentus, vel caro asata in orbe argenteo moram ceperit. Nec ouum, butyro frixum, insons habet, si in orbem stanno, per noctem repositum, colorem nigrum in illo creauerit.
- p. 221. Fusius describit Cel. Auctor, quid in hernia incarcerata moliendum sit, rationemque reddit, cur sub hac causa anodyna purgantibus, et pilulas suas antispasmodicas cum fennae foliis, coniungat.
- p. 227. *Tussis* pertractationi duo capita Cl. Auctor dicit, quorum alterum tussim conuulsivam comprehendit. Prius vero de *tussi stomachali, catarrhali* et
- p. 231. *titillatoria*, nec non *tussi a retrogressa scabie* agit. In stomachali linctus pectorales et consueta remedia pectori opportuna repudiat, quum ventriculum debilitent. Contra ea vomitorio fauet, subiuncto dein elixirio stomachico, vel puluere ex foliis menthae crispae

erispae et saccharo. Tussim titillatoriam, quae in
suprema larynge sedem habet, saepe zingiber suf-
flaminat melle commixtum. Scabie vero retro-P. 238.
gressa, malum creante, expellere eam floribus sul-
phuris, superbibito infuso florum vlmariae, tentat.
Quod nisi sufficiat loco, quo scabies fuit copiosissi-
ma, vesicatorium applicat, iulapiique e moscho
Lond. cochlear. minimum vel pilulas e moscho ex-
hibet. Casu obstinatori bis vel ter de die 4 ad 5
grana aethiopis antimonialis infanti praebet. Mu-P. 242.
cum, quem in *tussi conuulsua* infantes euomunt,
non pro caussa, sed pro effectu stimuli. glandulas
saliales irritantis, habet; hancque tussim valde
contagiosam existimat. Nec vnquam pluries vnum
eundemque hominem eadem corripit, tot annorum
experientia nixus affirmat; licet ipse se semel fere
deceptum fuisse narrat tussi quadam vehementiori,
sed exacerbatione alternarum dierum, quae ad cha-
racterem huius tussis pertinet, destituta. Curatio-
nis eius duplex genus Auctor ponit, alterum, quo mor-
bus in suo semine suffocaretur, quam vim com-
petere foliis rorismarini syluestris et moscho,
iam prout et extractum tabaci in alia tussi conuulsua
vtile fuisse, expertus est; alterum, quo stimulus P. 246.
vomitoriis excutiat, subiuncto dein cortice Peru-P. 250.
uiano.

Febrem intermittentem sequenti capite disquirat,
quam tantum abest, vt naturae solius vi curandam
relinqueret, vt moram facere impense dissuadeat.
Nam in infantibus nullum alium vsum inde percepit, P. 254.
quam incrementum corporis acceleratum; adeo vt
Cl. SCHULZIUS, Profess. Stockholmiensis puerum
viderit, qui intra $2\frac{1}{2}$ annum febre quartana confi-
ctatus ad vlnae longitudinem statura creuit. Vario-
lis eum profligatum fuisse semel obseruauit. Multa
vero exempla reconditae sub aliorum morborum

- P. 257. specie febris recenset. Sub frigore a potu abhorret, vtpote ventriculum grauante, turbas augente et paroxysmos protrahente. Ab acidis potibus abstinet, quum acidum, in primis apud infantes, comitem febris ista habeat. Superato paroxysmo, vomitorium vel purgans exhibet. Vomitorii autem efficaciam longe maiorem expertus est, si mox post superatum paroxysmum ingeratur. Dein mixturam ex sale absynthii, succo citri et syrupo corticum aurantium propinare solet sudorisque sedulam curam habet. Quin postea arte excitato, versus id tempus, quo nouus paroxysmus ingruere deberet, sudore, praeuerrere febre annitur. Hoc artificio niti affirmat plerasque a mulieribus factas febrium intermittentium curationes, quarum rara specimina profert, inter quas ista ranunculi flammulae herba instituta maxime vulgaris est. Subdiori autem febre hisce non fidens, ad corticem Peruvianum confugit. Optimo successu illum quondam in pultem redactum, quum ipse semitertiana laboraret, intra linteum abdomini imposuit; vnde pro infantibus, qui corticem respuunt, illius adhibendi modum commendat.
- P. 273. Ampla hic de *vermibus* legitur commentatio, in qua multa noua, quae tam ad eorum naturam peritius cognoscendam faciunt, quam curationem absoluentem, traduntur. Generatim, qui in intestinis nidulantur, hos vel ab ouis, vel iisdem forma perfecta ingestis vna cum cibo vel potu deriuat. Taeniam nominatim plerumque piscibus deglutiri existimat, verissime in iis detectam, vnde et iis in locis, vbi pisces abundant, crebrius infestat. Neque coctione perire istam, ipse sub prandio, dissecto pisce, animaduertit. Quatuor vero vermium intestinalium genera cum Ill. A LINNE assumit, ascaridem vermicularem, lumbricum, taeniam, et ascaridem lumbric.

lumbricoidem. Quanta interdum delitescat lumbricorum copia, puellae octennis exemplo patet, quam intra 9 dies a 90 lumbricis ope pilularum quarundam liberavit. In spiritu vini semel lumbricum, facto tentamine, per totum diem vivere animaduertit. Maxima longitudo, sub qua taenia prodiit, ex Ill. Auctoris obseruatione, 80 vlnas aequauit. Post longam aliquando moram tepida et frigida aqua, alternatim affusa, resuscitare quasi et necare vicissim istam valuit. Quod tam difficile autem expellatur, partim tubis, quibus singulus eius articulus instruitur, partim quadrigae tuberculorum, qua extremum tenue sese terminat et, quo ipso sese affigit, tribuit. Aliquando tamen tabescere vel in media parte vel ad marginem vidit. Fuit infans, e quo, potato spiritus frumenti tantillo, omnes recensitae species fecesserunt. Secundum repetitam Auctoris obseruationem ad finem decrescantis lunae et initium nouilunii vermes praecipue mala creant; quo ipso temporis spatio quoque remediis subministrandis in primis Ill. Auctor inuigilat. Ad leniendum praesens a vermibus incommodum lac, naturali calore adhuc imbutum, vomitoriumque generatim commendat. Lumbricos autem guttis DURIERI, quae ex gummi asae foetidae, opio, sale volat. corn. cerv. essentia cast. constant, et taeniam extracto absynthii expulit. Verum ipsa curatio longe maiorem sollertiam exposcit. Contra *ascarides* minutos, daucos crudos, vel succum betulae, siue pini proficuum censet. Suadet et frustulum lardi repetitis vicibus ano immittere, nec non clyisma ex lacte salito vel alia iniicere. Quibus tamen omnibus praestare clyisma ex aqua, mercurio viuo cocta, addito melle, asseuerat. *Lumbricorum* rosionem inter alia petroleo, abdomini illito, sedat. Ad necandos vero illos vel expellendos puluerem ex sale martis Londinensi,

- dinensi, semine fantonici, radice ialappae et melle depurato cohibet, vsum internum decocti ex mercurio viuo coniungens. Si aeger autem puluere vti detrectet, pilulas ex extracto tanaceti, seminibus fantonici, sale martis, resina ialappae et oleo tanaceti substituit. Optime vero pulueris et pilularum vsus copulatur. Allii satiui bulbum non minus efficacem reperit. Expulsis hisce, dein ad roborandum ventriculum tincturam rhei amaram Edinb. vel
- P. 308.** vinum chalybeatum Lond. propinat. *Taeniae* ingeniosam curationem proponit. Nimirum ex affusa alternatim aqua tepida et frigida, qua modo reuiuiscere, modo mori *taenia* visa est, consilium cepit, similem *taeniae* mutationem in corpore humano inducendi. Quo fine sub effectum remedii purgantis aquam frigidam copiose bibendam curat; quod ipsum creberrime ad fontes soterios ex voto successit. Eadem
- P. 308.** ratione nixus, tentaminis caussa opium cum purgante medicamine commiscere suadet, vt, sopitus opii vi vermis, purgantis efficacia expellatur. Quod consilium spigeliae virtute aliquam commendationem recipit. Praeter dicta autem superius, pilulas efficaces reperit ex extracto tanaceti, assae foetidae, semine fantonici, vitriolo martis, melle sincero. Diligens vero simul, quod de reliquis speciebus vermium etiam valet, cibi potusque delectus fiat. Vt primum *taeniae* pars ex aluo prorepat, pondus appendi iubet, vt sensim extrahatur. Allio autem tantam efficaciam adiudicat, vt *taeniam* exinde necari posse sibi persuadeat, vtque hoc confirmet, notabile exemplum commemorat.
- P. 337.** De *rachiticis* notat Cl. Auctor, quod, licet plerumque statura iis contingat breuior, duo tamen, suae curae olim commissi, ad satis proceram peruenierint, nec gibbosum dorsum habuerint. Inueteratum malum rarissime curationem admittit, quae
- vero

vero non tam medicina, quam proba diaeta absoluitur. Medicamenta in antacidis et roborantibus consistunt. Eo fine pauperioribus commendat guttas ex cineribus clauellatis, aqua fontana solutis, et pilulas ex sapone Veneto, felle bouino et radice ari, et decoctum rubiae tinctorum, vel radice herbae Britannicae subiungendum suadet. Ditiorebus autem subuenit sale tartari aqua soluto, tinctura rhabbari, pilulis ex ossa Helmontiana, felle tauri, radice ari, et sub indiciis acidi magis subacti, cortice Peruuiano. Huic substitui etiam possent aquae Spadanae ex fonte Pouhontio, vel arte sumtae, vel tinctura martis ex globulo martiato soluto, addito balneo frigido.

Scabies originem ab acaris repetit. Ex multis p. 356. vero remediis, quae contra istam expertus est, flores sulphuris plurimum efficaciae praestiterunt, quorum halitus ab insectis respuuntur. Infanti eorum grana duo ad decem bis vel ter de die dat, quibus si alius mouetur, dosin minuit. Nisi interne sumti intra 8 dies scabiem discutiunt, iuncto interno vsu, linimentum ex floribus sulphuris et cremore lactis articulis manuum et pedum mane illinit. Si nimia teneritas discriminis metum moueat, nutrice lacte calido, quantum duabus vel tribus cuspidibus cultri capi potest, florum sulphuris exhibeatur.

Ad *pediculos* profligandos sabadilli semina vesti p. 363. bus insuere, vel vnguentum ex seminibus petroseliniet butyro non salito capiti illinere suadet.

Post editionem vtilissimi, de quo hucusque egimus, libri, accessio eius in recentissimis calendariis Suecicis facta est 4 capitum: de *febre scarlatina* scilicet, *istero*, *lue venerea* et *hydrocephalo*, quorum igitur primaria argumenta ex hocce fonte indicabimus.

Febris

Febris scarlatina rarum in Suecia malum est, vtpote quum per 33 annos modo bis nempe a. 1743 Vpsaliae, et a. 1763 et 64 Stockholmiae epidemice grassatum sit. Historiam eius ex aduersariis suis a. 1741 conscriptis Ill. Auctor communicat. Vbiq; colli molestiis morbus incepit. Eclampsia autem, cuius SYDENHAMUS aliiq; mentionem faciunt, nullum affectum vidit. Sexto vel septimo die hinc inde vesiculas quasi miliares, sed omni liquido vacuas conspexit, quibus desquamatio cutis reliquae successit, in quibusdam citius, in aliis lentius. Octavo vel nono die pacata iam omnia videbantur, quibus vero indicii non fidendum erat, siquidem in diaetae immorigeris paullo post glandulae parotides et submaxillares intumuerunt; in aliis decimo octavo vel vicesimo die hydrops anasarca febre stipatus accessit, interitu in quibusdam pedissequo. Quae ad tumorem hydropicum pertinent, pleraque ex CL. PLENCIZ, siquidem ipsi rarius occurrit, Ill. Eques hausit. Semel febrem scarlatinam, absque exanthemate exortam, sibi obuiam venisse existimat. Licet vero bonum indicium vulgo reputetur, si sensim, nec ante tertium diem exanthema emergat, nihil tamen mali inde vidit, etiamsi eruptio secunda iam die eueniret. Quid de diaeta, venaesectione, emeticis, purgantibus, refrigerantibus, statuendum sit, ex superius de variolis et morbillis allatis colligitur; quibus et ad symptomata mitiganda praecepta subministrantur. Angina curatius disquiritur, quam cataplasmatibus emollientibus, gargarismatibus, iniectionibus, deglutitis baccis ribis nigris, vaporibus aceti sambucini naribus ex spongia attractis, et in diriori malo, admotis sub auribus hirudinibus, subigit. Vt commode perspiret aeger, quarto et sequentibus diebus infusum florum sambuci propinat. Tum febre superata, per tres hebdomadas retinet aegrum

aegrum in modico calore, abdomen pannis, iuniperi baccarum mastiches aliorumque eius generis fumo imbutis, perfricat, aluum laxat, et ad lotii, si retardatur, secessum accelerandum, infusum baccarum iuniperi tostarum, vel aliquot guttas essentiae squillae exhibet. Sic hydrops auertitur. Quae vero neglecta si fuerint: pauperioribus infusum baccarum iuniperi tostarum et puluerem ex nitro, radice scillae, zingibere; ditioribus autem vel eundem puluerem vel vinum scilliticum Paris. et post meridiem mixturam ex flauedine corticum aurantiorum, vino Mosellano, arcano tartari, et saccharo commendat. Deuicto tumore, victu sicco, frictione et roborantibus, viribus subuenit.

Icterus infantum rarior in Suecia est, quoniam vbique fere in vsu est, recens natis mannam tabulatam praebere. A calculis felleis, etiamsi adsint, non semper in adultis proficisci, exemplo augustissimi quondam regis Sueciae, FRIDERICI, demonstrat, in cuius vesica fellea tres maiores totque minores calculi absque vllis icteri praeuii indiciis reperti. Causas vero icteri infantilis lac, coagulum vel tormina acido creans, cibos non probe digestos, vomitum vel alui deiectionem vehementem, vermes, febrem intermittentem accusat; quae omnia bili, in duodenum effluenti, obicem ponunt. Sanguinem ipsum sensim calore flauo imbui, in matrona, cui vena secabatur, obseruauit. Obstructiones hepatis vel aliorum viscerum, ex febre intermittente ortas, refert in pauperioribus, pilulis ex sapone Veneto, extracto radicis taraxaci, melle sincero; superbibito fero lactis vel decocto ex radicibus graminis et taraxaci, et subiuncta diaeta commoda. Ditiorum autem parentum infantes, suborta hac causa, vel pilulis ex extracto cicutae, vel pilulis ex sapone alcantino, rheo, extracto marrubii albi, tartaro tartarificato

risato et melle sincero, adiuncto elixirio ex flauedine corticum aurantium, vino Mosellano etc. nuperrime dicto, sanat.

Malum venereum valde contagiosum esse Noster putat, prout Stockholmiae quondam ex nutrice, isto inquinata, in omnes, eidem domo adscriptos, promanasse obseruauit. Tineam capitis haud raro indicium labis, hereditario vitio a parentibus acquisitae, esse iudicat. Vlcus venerei a cancroso vel scorbutico discrimen sollicite definiens, experimenti ingeniosi simul meminit, quo, mercurio dulci in vlcus lardosum dubiae naturae apud infantem insperso, patuit vna cum reliquis bene multis, venereae esse. Nam lardosa pars diffuere coepit; quod pytalismum in matre excitari ansam dedit. Inunctioni mercurii vnice in curatione luis fidit, ita tamen administrandae, vt saluae profluuium non excitet, quod nimirum secure auertitur, modo inunctio parua vnguenti quantitate et per interualla fiat. Inunctionem in grauidis accelerari iubet, in quibus omnis periculi expertem inuenit. Ad curandos autem infantes lactantes inunctioni vel matrem, siuenutricem subiicit; vel quod tutius est, infantem lacte caprae, cui mercuriale vnguentum infricandum curauit, alit. Ante omnia autem corpus balneis praeparandum est, quae ipsa sub nimia debilitate etiam alternis vicibus cum inunctione vsurpentur.

Calendariis a. 1768 commentatio Ill. Auctoris de *hydrocephalo* inserta est. Rarum, vt alibi, sic et in Suecia, malum est. Interim verosimile Ill. Auctori videtur, multos infantes, qui ignoto morbo interiisse in diptychis Suecicis indicantur, initio huius mali vita decessisse. Quoad originem vero eius non absonum existimat, vitio conformationis illud tribuere. Non fert instituti nostri ratio, quae de

de vtriusque hydrocephali, et externi et interni, affinisque mali, spinæ bifidæ natura, pro consuetudine sua scite et nervose disputavit, fuscè repetere, sed in medelæ, quæ sub primordiis mali tantum locum habet, methodo modo subsistemus. Respicit Cl. Auctor in ista ad communes hydropis cuiuscunque regulas, quæ lympham collectam a capite deriuari et nouam eius accumulationem auerti iubent. Hinc teneris infantibus crebro electuarium de manna, rhabarbaro vel ialappa commistum vel aliud laxans, et si mammis adhuc inhiant, nutrici laxans præbet. His vero scillam admiscet, si ætate maior infans eo corripitur, a vomitu tamen sollicitè cauendo. In hydrocephalo autem externo cutem incidit et plagam apertam seruans epithemate, ex aqua calcis, spirituoso quodam liquido mixta, caput fouet. Probat in vtroque hydrocephali genere Ill. A SWIETEN consilium, vt nimirum, iuncta frictione, emplastro vesicatorio miti tota capillata capitis pars tegatur. Compressionem simul in auxilium adhibet, sed leuem spleniorum, aqua calcis et spiritu vini humectatorum et consueto tantum capitis velamine, firmatorum, ope.

XXII.

Diff. inaug. Paris quinti neruorum encephali disquisitione anatomica, in quantum ad ganglion sibi proprium semilunare, et ad originem nerui intercostalis pertinet. Auctore ANTONIO BALTHASAR RAYMUNDO HIRSCH, Austriaco Viennensi. Viennae, typis Kaliwodianis, 1765. 4. pl. 5. tab. aen. I.

Continetur in hac dissertatione Cel. quondam GASSERI, Professoris Anatomiae in Academia Viennensi, praemature fato ante aliquot annos e viuis erepti, observationes de ganglio semilunari nerui quinti paris in cauea ante egressum ramorum ex cranio, quas Cl. huius dissertationis Auctor, qui ex discipulis eius fuit, edidit. Reliqua enim, quae de neruo quinti paris et origine intercostalis profert, ea maxima ex parte cognita sunt, cum Cl. HIRSCH multum egregia MECKELII Ill. de hoc neruo dissertatione vsus sit. Ipsa autem haec intumescencia aut lata expansio, quam truncus quinti paris in cauea sua, ante quam in ramos diuiditur, format, ab Ill. MECKELIO cum taenia comparatur: VIEUSSENIUS tamen iam illam nomine *gangliiformis plexus* insigniuit, Cl. BERGEN vero *gangliiformem molem* appellauit. Cum vero Cel. GASSER primus ex comparatione huius intumescenciae cum aliis gangliis instituta, hanc intumescenciam omnino ganglii nomine insigniendam esse, demonstrauerit, Noster ganglio huic nouo Gasseriani nomen imponere haud dubitauit. In hac vero dissertatione primum Noster describit administrationem anatomicam, qua, laminis durae matris superius

rius discissis, neruus in cauea latens, optime in conspectum venit: deinde de hoc ipso ganglio notat, *esse illud ex transuerso situm, figuram semilunae seu P. 21.*
falcis habere; concauitatem eius originem nerui, connexitatem autem interiorum frontis partem respicere, longitudinem eius sex circiter linearum, latitudinem duarum, colorem eius rubellum et carneum, substantiamque duriusculam esse. Ostendit porro ex definitione gangliorum, a WINSLOVIO tradita, omnino hanc intumescantiam, cum plures ex illa rami nerui egrediantur, quam ingrediuntur, tumor quoque et color conueniat, ad ganglia referendam esse: *P. 23.*
 tandemque huius noui ganglii ope consensum inter os, linguam, nares, oculos, auresque gubernari, et adfectuum animi indicia in faciei partibus depingi, probare annititur.

XXIII.

IOANN. NEPOMUC. AB HUMBOURG, Argent. Phil. et Med. Doct. Sac. Caes. Reg. Maiestatum Pers. Chirurg. diss. ergo haemorrhoidi recenter tumidae sectio, non hirudo. Vindob. 1765. 8. pl. 14.

Proponit Cl. Auctor breuiter illam medendi methodum, qua ille in curatione haemorrhoidum coecarum, externe tumentium et dolentium, felici cum successu utitur. Scilicet non hirudines, ut multi facere solent, applicat, sed veterum potius consilium sequens, incisionem eo loco instituit, ubi punctum liuidum vel nigrum latentis in varicosa vena grumi sedem indicat. Hac enim ratione morbus, etsi duplex quoque sit, vena etiam interius tumente, tamen feliciter soluitur. Nam grumo inferius

rius euacuato, sanguis etiam superius haerens, vel proprio pondere, vel compressione a foecibus oriunda, expellitur. Hirudinum autem usum reiiciendum esse Cl. HUMBOURG putat, cum venam tumidam pro lubitu medentis non mordeant, floridusque sanguis per vulnus adeo angustum exire possit, grumoso successiue tantum suppuratione resolvendo. Sectione instituta, venae sanguine, eas antea distendente, nunc liberae factae, constringendae et roborandae, curaque interna causae, quae morbum produxerunt, emendandae sunt.

XXIV.

Dei Moti dell' Iride. In Lucca nella Stamperia di Iac. Giusti, 1765. 8. pl. 7½.

i. e.

De motibus iridis.

Ex dedicatione huic libello praefixa patet Auctorem illius esse Cl. FELICEM FONTANA, qui hoc ipso opusculo egregium profecto specimen doctrinae et sollertiae suae in observatione phaenomenorum naturae dedit. Diuisum est illud ab Auctore Cl. in quinque capita, quorum primo ostenditur, causam motus iridis, quo a luce valida constringitur, in debiliore vero dilatatur, positam esse non in irritatione quadam ipsius iridis, a lucis radiis profecta, sed in singulari quadam retinae adfectione, pendente ab iis radiis, qui per pupillam ad retinam transeunt. Cum Ill. HALLERUS videret iridem, acu aut alio corpore irritatam, non contrahi, conclusit, hanc membranam ita comparatam esse, ut nullo alio stimulo, quam lucis obediat, motumque eius

eius a lucis stimulo pendere, quo irritata se constringeret, iterumque, eo cessante, dilataret. Quae quidem HALLERI experimenta eo successu Cl. FONTANA repetiit, ut cognosceret, iridem non contrahi siue cornea perforata stilo irritetur, siue, cornea penitus resecta, stimulus aliquis ei adplicetur. Neque scintillarum electricarum hac in re aliqua vis est. Expertus vero est Auctor Cl. cornea ablata humoreque aqueo effuso, tamen pupillam in luce viuidiore adhuc constringi et in debiliore dilatari, licet ille motus paullo languidior tunc sit, quam antea. Interim plura experimenta, in sele instituta et in homine canequae repetita, Cl. Auctorem docuerunt, ipsam hanc contractionem iridis non effectum esse radiorum lucis in illam incidentium, sed ad eam efficiendam requiri, ut radii per pupillam ad fundum oculi transeant. Lucis enim radii, per conum in solam iridem intacta pupilla incidentes, nullam contractionem eius excitarunt, quae tamen extemplo contingit, ubi radii per pupillam, iride nullo modo tacta, ad fundum oculi peruenerint. Cum vero crystallinus et aqueus humor sensus et irritabilitatis expertes sint, patet contractionis iridis causam in singulari quadam retinae adfectione sitam esse. Explicat hinc Cl. Auctor, cur in perfecta amaurosi pupilla plane non contrahatur, et in cataracta atque glaucomate tantum ex parte, cum motus pupillae semper rationem habeat ad sensum, in retina supersitem, et lucem, quae ad illam transit.

P. 7.

Secundo capite de causis, ob quas lux in retinam incidens, pupillae constrictionem producat et vero statu naturali iridis Cl. FONTANA disputat. Docuit vero primum nullam inter retinam et pupillam connexionem existere, et hypothesein Cel. MORGAGNI refellit, qui putauit, causam huius phaenomeni positam esse in retinae vltiore ad ciliare

P. 17.

corpus progressu, ob quem pro varia retinae irritatione ab immisso lumine continuo quoque ciliare corpus et annexa iris varium quoque motum exerceant. Nervus enim, ex quo retina conflata est, non irritabilis est, neque in membrana molli et mucosa tam validae oscillationes oriri possunt, vt ciliare corpus et adnexa iris inde moueri queant. Transi-
 p. 21. porro ad statum iridis naturalem et ex experimentis, in felibus et infantibus captis, cognouit, illam in somno penitus clausam esse, vt itaque contractio pupillae pro statu iridis naturali habenda sit, qua in re a plurimorum physiologorum mente Auctoris Cl. sententiam recedere neminem fugit. Ostendit porro iridem ad anteriora connexam esse in contractione pupillae, ea vero aperta planam illam fieri, neque hanc conuexitatem oriri a lentis crystallinae pressione, cum, cornea exsecta, iris ad lentem depressa sponte iterum conuexa fiat.

p. 36. Tertio capite Cl. FONTANA probare annititur motum iridis, cum neque a luce, in ipsam iridem incidente, pendeat, neque retina cum iride vilo modo cohaereat, plane non mechanicum, sed voluntarium esse, atque ad actiones animales pertinere. Confirmat vero illam sententiam tum argumentis sumtis a variis phaenomenis, quae in fele obseruuit, v. c. ex effectu terroris in pupillam: tum phaenomeno, quo pupillam in contemplatione obiectorum remotorum dilatari, in consideratione verum minutorum corporum claudi, obseruatur: vt taceam alia argumenta, a consensu duorum oculorum in motibus suis, qui vnā causam, in corpore ipso sitam, non exterius aduenientem, habent, et a motu oculi aperti, motum oculi clausi sequente, sumta sunt.
 P. 44. Concludit itaque pupillam ex animi voluntate ob molestiam, a luce nimia profectam, claudi, eaque molestia remota, iterum expandi, atque hac ipsa quoque

quoque ex re alia phaenomena v. c. dilatationem pupillae matutino tempore, aut, quae ex terrore proficiscitur, declarat. Addita quoque est explicatio variarum aliarum quaestionum, qua partim **MARIOTTE** de choroidea visus organo, sententiam refellit, partim ostendit signa prognostica, quae in morbis chirurgicis ex pupillae mobilitate petuntur, fallacia esse. Probat tandem visionem non vno, sed duobus oculis fieri, et pupillas utriusque oculi usu adfuescere huic motui, eodem temporis momento ab ambabus praestando.

Quarto capite ad nonnullas obiectiones, quae p. 56. contra nouam hanc hypothesin formari possint, respondet. Contendit itaque primum constrictionem iridis non violentam ideoque statum praeternaturalem esse, neque dilatationem pupillae, quae in morbis oculi et animalibus mortuis obseruatur, probare, dilatam pupillam in statu naturali existere. Deinde magis confirmat, quae superius de motu iridis voluntario prolata sunt, docetque ex consuetudine animum suum in hanc partem imperium amittere eadem ratione, qua motus palpebrarum et oculorum voluntati animi non amplius subiecti esse solent. Distinguit enim actiones animales in tales, quae consilio, et tales, quae usu sine nostra voluntate fiunt. Actiones mixtas, quae scilicet partim vitales sint, partim voluntati subiectae, existere posse plane negat, longaue digressionem ostendit respirationem et sternutationem ad actiones voluntarias omnino pertinere. Tandem in fine huius capituli explicat, quemodo in coeco pupillae aliquis motus superesse possit.

Vltimo capite de ratione huius pupillae motus p. 92. **Cl. FONTANA** disputat, et concedit illam non patere. Refellit vero praecipuas physiologorum hypothesen de ea re, ostenditque neque a musculosa

vi, neque a congestione humorum subitanea in iridis vasa, quae HALLERI est sententia *) illam constrictionem oriri, cum ea contractio status pupillae naturalis sit. Putat tamen in iridis constrictione, ex qua pupillae dilatatio sequitur, vasa eius quodammodo inaniri.

XXV.

Dissertatio inauguralis medica, de elementis et viribus medicis trium aquarum mineralium *Teplensium*, quam pro suprema Doctoratus medici laurea defendit IOANNES BAPTISTA IOSEPHUS ZAUSCHNER, Bohemus Pragensis. Pragae, typis Fitsky et Hladkyan haered. 1766. 8. pl. 22.

- N**on sine voluptate hanc perlegimus dissertationem, multa enim elaborata est diligentia, eiusque Cl. Auctor recentiores optimosque consulit scriptores. In duodecim capita libellus diuisus est: quorum *primum de salibus generatim sumtis, aliiqua ad eos rite cognoscendos, praemittendis*, inscribitur. Postquam Cl. Auctor generaliores quasdam notiones, de affinitate, de effectu, de igne et calore, de corporibus, quae eandem, quae maiorem minoremue inter se habeant affinitatem, de solutione, de praecipitatione etc. ex metaphysicis, et physica egit principiis, ad definitionem salis procedit, nonnullasque communes singularesque salium proprietates adducit: qua occasione saltem sic dictum essentialem corticis Peruuiani, et saccharum, quae abusu salibus adnumerantur, ex classe salium excludit.

Docet

*) Elem. Physiol. T. V. p. 379. |

Docet nunc differentiam falis acidi, alcalini et
 falis neutrius, rationemque exponit, cur hi sales,
 et praesertim neuter non semper conditiones requi-
 sitas habeant, quia scilicet mutua et perfecta, ut vo-
 cant, saturatione careant. Qua de re sales medii

p. 54.

non debent effervesce cum acidis, quod exemplis
 probat, illosque refutat, qui contrarium affirma-
 runt. Fieri quidem interdum posse concedit, ut

p. 65.

solutiones falis acidi, cum solutionibus falis alcalini,
 si scilicet ambae, aut una, vel altera, nimis aqua
 dilutae sint, inter se confusae non semper efferve-
 scant, cuius tamen rationem in nimia quantitate

p. 73.

aquae ponit. Hanc quoque copiam ob stare dicit,
 quod solutus mercurius sublimatus corrosivus a sale
 alcalino fixo non semper aurantio praecipitetur co-
 lore. Ceterum dari omnino salem alcalinum mine-
 ralem nativum euincit, licet complures eum ne-
 gent, quemadmodum etiam salem alcalinum mine-
 ralem volatilem extare asserit.

Caput secundum de principiis proxime consti-
 tuentibus aquam crucis agit. Haec aqua prorumpit
 limpida, saporemque habet subsalsum, ex acida le-
 nissime primum adstringentem, nonnihil dein ama-
 rescentem, paululumque lixiviosum. Cum rea-

p. 81.

gentibus examinata cum acidis parum, cum oleo
 tartari per deliquium minime effervuit, nec mercu-
 rium sublimatum aurantio tinxit colore; syrupo ta-
 men violarum viridem, et gallarum turcicarum so-
 lutioni brunnium impertiuit colorem: de quo vlti-

p. 91.

mo experimento recte monet, id minime ita esse
 comparatum, ut ad ferri praesentiam, vel absen-
 tiam, inde concludi queat. Interim per tempus et
 quietem ex aqua hac minerali sponte secedebat sedi-
 mentum flocculentum luteum, quod siccatum, et
 cum pulvere carbonum in igne tractatum, sincerum
 exhibebat ferrum. Aqua haec a terra modo dicta

p. 99.

martiali separata, decocta, colata, in filtro re-
quit terram fere insipidam, cum omnibus acidis et
feruescentem, hinc alcalinis accensendam. Sal
euaporatione et coctione, vt decet, acquisitus cry-
stallos exhibuit prismaticas, quarum pondus ex libra
ciuili Bohemica veteri, quae nostram duabus vncis
superat, drachmam vnam et grana triginta sex ae-
quauit. Hae crytalli non nisi frigore, addorem
humidoque aere, conseruari queunt, calore enim
temperato in puluerem album fatiscunt, et in igne
p. 105. facile fluunt. Prorsus igne exsiccatus hic sal nullo
cum acido, ne oleo quidem vitrioli effervesceat, aqua
autem solutus mutationem omnino aliquam cum
oleo vitrioli, cum alcalinis nullam subit, cuius effe-
uescentiae causam Cl. Auctor in superflua aqua
quaerit. Quare hunc salem neutrorum ordini in-
scribit, et *salem neutrum acidularem Teplensem* nomi-
nat. Si huic sali aqua soluto spiritum vini rectifica-
tissimum, alcohol dictum, affundas, sal sub floccu-
lorum forma statim secedit, quod et sali mirabili
Glauberi officinarum secundum Cl. Auctorem acci-
dere debet, quod tamen Cl. CARTHEUSER *)

*) In *rudimentis Hydrologiae Systematicae*. §. XXVII.
not. 6. p. 40. *Francof. ad Viadr.* 1758. Vt certio-
res fieremus, ipsi fecimus periculum, et ex duabus
diuersis officinis nobis adferri curauimus salem mira-
bilem *Glauberi*, quorum neuter affuso alcohol vini,
quaesitas crystallos ostendebat. Quum vero Cl. hu-
ius dissertationis Auctor hoc pure affirmaret, ipsi no-
bis paramus salem mirabilem, duplici quidem via,
ex massa scilicet post destillationem spiritus salis
Glauberi residua: et ex vitriolo et sale communi mi-
tis et bene vstis, vt Cl. NEUMANNUS illum parare
docet; et fateri debemus, solutiones ambas admixto
alcohol omnino exhibuisse separationem crystallo-
rum, hac tamen differentia, quod post affusionem alcohol,
lacteus quidam color in solutionibus salis mirabilis
simul

huic prorsus denegavit, adeo vt etiam differentiam specificam salis mirabilis in eo posuerit. Quod vero sal acidularis *Teplensis* ex acido vitrioli sit compositus, singulari probari conatur experimento, dum ex hoc sale et sale fixo tartari verum tartarum vitriolatum producit; et ex tartaro hoc vitriolato, ad p. 116. mixta muria fontana, post crystallisationem, vt vocant, remanente, denuo sale mirabilem *Glauberi* parat: quae experimenta omnem omnino attentionem merentur.

Sed sale muriaticum etiam in aqua acidulari *Teplensi* contineri euincit crystallis, quas ex priore superflite accepit liquore, qui in crystallos prismaticas redigi amplius non potuit. Liquor vltimus p. 121. omnem crystallisationem, quod aiunt, respuens, dabat decoctione sale sapore acriusculo vrente simul et vinoso praeditum, in igne per se non fluentem, in aere facile liquescentem, cum omnibus salibus acidis efferuescentem, saleque neutrum componentem, vno verbo, verum sale alcalinum fixum, qui, quum ex aqua minerali eductus est, iure mineralis natius dicendus. Differt a sale alcalino fixo, sapore minus vrente, difficiliore liquatione, deinde quod cum acido vitriolico et solutione aluminis praebeat sale neutrum acidulari *Teplensi* simillimum: quum contra sal tartari cum iisdem acidis exhibeat tartarum vitriolatum *).

Hac

simul se ostenderet, in solutione autem salis *Teplensis* et thermarum *Carolinarum* pulcherrimae nitidissimaeque statim adparerent crystalli.

- *) Occasione salis medii crystallini, quem ex sale alcalino fixo minerali natiuo, et sale acido nitri vel muriae acquisiuit Cl. Auctor, cuiusque mentionem not. 69 facit, confectiorem tamen pro secreto habet, dicere possumus, quod nobis ille sal notus sit, quem admodum pari methodo ex acido cremoris tartari cum

p. 125. Hac occasione Cl. Auctor etiam dirimit quaestionem, inter scriptores huc vsque agitatam: vtrum scilicet alcalinum id, quod ex aquarum mineralium decoctione et crySTALLIFICATIONE, quod aiunt, vitium remanet, sit tantum terra alcalina, vt quidam volunt, an verus sal alcalinus? Quamuis verum sallem esse ipse demonstret, tamen Cel. MARGGRAU *Berolinensis*, qui fixum hunc salem alcalinum aquarum mineralium eundem esse cum basi muriae alcalina autumat, assentire dubitat, et quidem hac ratione, quia tartarus vitriolatus mixtus cum sale alcalino fixo natiuo minerali nullum dedit: salem mirabilem *Glauberi* *): nec ex mixtione salis alcalini fixi natiui cum acido muriae talis ortus sit sal **).

p. 135. Ex sapore lenissimo acido adstringente, quoniam aqua acidularis linguae impertit, et ex principio separato superius detecto ad praesentiam vitrioli muris *fugacis* quidem, concludit, *volatile* enim, vti Cel. quod

cum eadem muria alium salem medium produci didicimus. Innotuit nobis quoque modus, quo salem *Sedlitzensem* in verum salem *Teplensem*, vel salem thermarum *Carolinarum*, qui alioquin cum *Teplensi* in omnibus conuenit, mutare valemus.

*) Ex hac mixtione, vt nos quidem arbitramur, nullus sal mirabilis enasci potest, quoniam, vt supra monuimus, contra leges esset affinitatis; acidum enim vitriolicum fortius adhaeret sali tartari, quam vt illud deserat, et cum alcali minerali natiuo se coniungat. Aliud tamen experimentum Cl. Auctori suppeditabimus, quod suam sententiam probare videret, scilicet si muriae alcalinae salis communis admiscemus acidum vitrioli, nullus inde nascitur sal neuter mineralis, quod tamen fieri deberet, si basis alcalina eadem esset.

**) Fallimur ipsi, aut Cl. Auctor se ipsum fefellit, quia haec mixtio non salem mirabilem, sed salem communem exhibere debuisset.

quondam HOFFMANNUS, non audet nominare, hinc Cel. SEIPPI sententiam sequitur. His prae-p. 139. missis tandem inde colligit principia proxima aqua crucis esse vitriolum martis *fugax*, terram alcalinam, salem alcalinum fixum acidularem, salem neutrum acidularem, muriam fontanam et aquam communem simplicem.

Sequitur caput *tertium*, quod principia proxime p. 146. constituentia aquam Marianam exponit. Postquam Cl. Auctor hanc aquam, quae a priore odore peculiari sulphureo, hepatis sulphuris non absimili, discrepat, eodem modo examinavit, pariaque cum ea instituit experimenta, eundem quidem salem neutrum, similemque terram alcalinam ex ea adeptus est, ac ex aqua *Ambrosia*. Ast massa salina, post euaporationem et decoctionem residua, a praecedenti diuersa erat. Erat enim minime sal alcalinus fixus nativus sincerus, sed inflammabili mixtus. Crucibulo enim commissus ac operculo tectus, igne p. 157. que tractatus exhibebat massam fuscam, quae non solum hepatis sulphuris colorem, sed etiam eius odorem habebat, quippe quae aqua soluta affuso aceto stillatio verum sulphur ad fundum dimittebat. Ergo aqua *Mariana* composita est ex terra al-p. 166. calina, ex hepate sulphuris peculiari, ex sale neutro acidulari, aqua communi, et sale alcalino fixo, cui pars quaedam inflammabilis adhaeret.

Caput *quartum* principia proxima constituentia p. 168. aquae tertiae, *Ambrosiae* scilicet a Cl. Auctore nuncupatae, exhibet. Sapore gaudet ex acido adstringente gratissimo, quem tamen, aliorum delata, perdit. Ad fontem deponitur massa lutea, ochra dicenda, quippe quae cum sapone vulgari in crucibulo operto fusa et magnete examinata verum dabat ferrum, quod etiam massa post decoctionem residua exhibebat. Ceterae cum aqua institutae experientiae p. 179. pro-

probabant, in hac aqua contineri vitriolum martis fugax Cl. Auctori dictum, terram alcalinam salern neutrum acidularem, priori, ex aqua *crucis* et *Marianae* accepto, simillimum, et salern fixum alcalinum.

- p. 181. Caput *quintum* vires medicas aquarum mineralium *Teplensium* generatim explicat. Vt hoc faciliori ratione fieri modusque agendi simul exponi queat, singularum partium constitutiuarum vires
- p. 191. medicas singulatim examinat. Hinc caput *sextum* de viribus medicis aquae communis simplicis, *septimum* de viribus medicis salis alcalini fixi acidularis
- p. 236. *Teplensis*: *octauum* de viribus medicis terrae alcalinae: *nonum* de viribus medicis salis neutrius acidularis
- p. 285. *Teplensis*: *decimum* de viribus medicis murinae
- p. 275. *Teplensis*: *undecimum* de viribus medicis vitrioli martis fugacis, cui easdem vires ac Cel. quondam HORMANNUS suo spiritui minerali aethereo elastico ad-
- p. 281. scribit: ac denique caput *duodecimum* de viribus medicis ipsarum aquarum mineralium *Teplensium* collectis principiis in usum vocandarum agit, ac fide atque experientiis meliorum auctorum probat. Quum vero nihil noui vel singularis omnia haec capita contineant, eorum vberiore explicatione et recensione supersedere possumus.

XXVI.

ALEXANDRI BERNHARDI KÖLPIN, M.D.
 Commentatio botanico physica de stylo eius-
 que differentiis externis. Gryphiswaldiae,
 typis A. F. Röse, 1764. 4. pl. 61.

In duas partes hanc suam de stylo tractationem Cl.
 Auctor diuisit, quarum prior in genere de parti-
 bus plantarum essentialibus, et accidentalibus, siue
 de iis, quae necessario adesse debent, fructificatio-
 nisque negotium absoluunt, et quae non semper
 praesentes inueniuntur, neque etiam absolute ad
 foecundationem requiruntur, exponit. Stylus, pri-
 marium huius tractationis obiectum, in multis plan-
 tis, quarum catalogum Auctor adiecit, aut plane
 deficit, aut ad minimum ob exiguitatem vix inter-
 nosci potest, in vtroque casu ad stigma respicien-
 dum, et ex eius differentia, classes et ordines plan-
 tarum determinandos esse bono Auctor suadet con-
 silio, cum nullus flos, deficiente stylo et stigmate
 simul, perfectus possit appellari, sed semper aut vna,
 aut altera, aut vtraeque partes conspiciantur. Ita-
 que cum ex stylo, aut eius defectu, ex stigmate, ge-
 nera plantarum eruantur, vtriusque partis sedem et
 locum in planta studiosius indicauit, et quidem sty-
 lum, tanquam partem, stigmate suffultam, pistil-
 lum cum germine nectentem, nunquam infra ger-
 men, sed semper inter germen et stigma quaeren-
 dum esse asseuerat, verum autem stigmatis locum
 ex physicis obseruationibus Noster determinat, ita
 vt, cum foecundationis tempore stigma singulari
 suo sibiue proprio madidum sit humore, in quem
 globuli ex antheris successiue apertis, profilientes
 deferuntur, omnem etiam locum pistilli eiusmodi
 Liguore

liquore irroratum, ad stigma referendum esse contendat. Altera pars huius tractationis specialius differentias styli externas, in numero, figura, proportionem, perduratiōe, situ et nexu, conspiciendas, exemplis illustrat. Non semper numerus styli, numerum diuisionum germinis sequitur, sed interdum stylus simplex cum germine quintuplici reperitur, veluti in nolana, et diosma, et in punica germen nouemloculare adest, licet vnicus tantum stylus inueniatur. Figura styli differt, partim ratione diuisionis ramulorum, quibus in stigma terminatur, partim ratione analogiae cum aliis corporibus naturalibus vel artificialibus. Harum differentiarum sex classes auctor constituit, stylosque assumit cylindricos in ludwigia, lilio, subulatos in commelina, ruta, filiformes, in conuoluulo, anagallide, capillares in collinsonia variisque graminibus, clauatos in leucoio, lathyro, angulosos in agave, piso. Proportio styli ratione reliquarum floris partium varia est, breuissimus enimprehenditur in hedera, cochlearia, brevis, in hottonia, vltimo, longitudine calycis et corollae in nicotiana, plumbagine, corolla et calyce longior in hibisco, aquilegia, longissimus tandem in trachelio, salvia. Ad perduratiōem styli quod spectat, illum in plurimis plantis vna cum stigmate perire, in nonnullis autem persistere, vel cum stigmate simul, vel eo pereunte, Cl. Auctor contendit. Prorsus singulari ratione in trapa corolla et stamina pereunt, perianthium vero totum cum tribus pistilli partibus in fructum vnitis et commutatis persistit. Nectitur ut plurimum stylus cum apice germinis, interdum vero ad latera eius inseritur in aphone, tormentilla, rubo, nonnullisque aliis. Situs styli quoque variat, pro diuersitate directionis, frequentissime enim erectus est; in quibusdam autem floribus superne flecti-

flectit
sicuti
uitur
lus si
cresci
ex pe
dibus
to ad
theris
et pi

Q
losop
minu
lis se
pella
prae
quer
prae
rei
vari
acce
suu
tent
vtiq
prae
pot

nectitur, vt in labiatis, aut declinatus conspicitur sicuti in aphodelo et gloriosa, aut spiraliter reuoluitur in glycine, et phaseolo. Tandem etiam stylus singulari quadam ratione cum corolla quasi con- crescit, ad minimum cum interiori margine nectarii ex petalo corollae facti arctius cohaeret, in orchidibus, cyripedio, et epidendro, quin immo, multo adhuc rariori exemplo, styli staminiferi aut antheriferi deprehenduntur in limodoro, nepenthe, et pistia.

XXVII.

Noua physico - medica.

Quae *Monachi* floret, *Electoralis Bauarica* scientiarum Academia in annum 1766 e classe philosophica problema proposuerat *), de faciliore et minus sumptuoso modo, argenti a vilioribus metallis separandi, quam haecenus vsitata eliquatio et cupellatio fuit, atque cum nemo inuentus sit, qui praefinito tempore illum explicaret, Academia sequentis quoque anni spatium huic rei inquirendae praemio aucto concessit. Tanta autem est huius rei difficultas, vt Academia, praeter adnotationes varias, quas ignotus quidam Auctor ei misit, nullas acceperit explicationes. Hic vero cum nomen suum non, vt voluerat Academia, celauerit, nec sententiae eius explicationi satisfecerint, quamuis vtique eas utiles et omni laude dignas Academia praedicet, nec praemii acquirendi spem habere idem poterit.

Eadem

*) vid. Comment. h. Vol. XII. p. 164.

Eadem Academia anno 1768 nouam proposuit quaestionem, quae ad classem eius philosophicam refertur: num lupulus Bauaricus aequè bonus sit, ac Boëmicus? Et, si differant, quatenus illa sit differentia? Quomodo lupulus indigenus tractandus sit, a tenerrima plantula, usque dum ad cereuisias adhibeatur, ut Boëmico, saltem quoad praecipuas qualitates, fiat simillimus? Qui prae ceteris ad has quaestiones optime responderit, ornabitur moneta aurea, quinquaginta aureorum pondere. Commentarii ante finem mensis augusti anni huius 1768, adiecta schedula obsignata, quae Auctoris nomen continet, mittendi sunt ad HELEPHONEM KENNEDY, qui munere Secretarii Academiae fungitur.

Defuit etiam scientiarum Academiae *Theodori Palatinae*, cui publico in congressu, qui habebatur *Manhemii* d. 12 mensis octobris 1767, tribui praemium posset, quod illa proposuerat inuentori rei cuiusdam, quae aequè ac cobaltum praeparando pigmento coeruleo, *smaltum* dicto, inferuisset *). Hinc idem problema Academia nunc in annum 1769, duplicato simul centum nimirum aureorum Hollandicorum praemio, repetit. Scripta vero super hac re ante finem mensis iulii eiusdem 1769 anni Academia expectat, ad Cl. LAMEY, Academiae Secretarium mittenda.

Praemium ab *Harlemensi* scientiarum Societate bis 1764 et 1765 propositum: *qui sint optimi et minus sumtuosi modi, quibus possit praecaueri decrementum littoris maris Harlemensis? **)* in Societatis conuentu

*) vid. Comment. h. Vol. XII. p. 720.

**) Comment. h. Vol. XII. p. 536.

d. 21 maii 1767 reportauit Cl. DAVIDES MEESE, in Academia Franequerana Botanicus et Societatis Oeconomicae Groeningensis Sodalis, vir inter botanicos variis scriptis celebr.

In eodem conuentu Societas praeter illam quaestionem de caussis difficultatis deglutiendi, in pharynge positis, quae sensim ortae, vt plurimum mortem adferunt, et nunc frequentius, quam olim obferuantur, cuius expōsitionem ante calendas ianuarias anni 1768 optauerat *), aliud nouum problema proposuit. Cum enim Societas hunc inprimis sibi-constituerit finem, vt patriae historiam naturalem, quantum fieri posset, illustraret, consilium cepit depromendi in posterum ex hoc potissimum thesauro problemata quotannis proponenda, seruata tamen libertate, quaedam, vbi commodum visum fuerit, ex aliis etiam doctrinis eligendi. Praemium vero anni 1769 huic proposuit quaestioni: *num de historia patriae naturali huc usque scriptum sit? quae in ea adhuc desiderentur? et quaenam sit optima eiusmodi historiae conscribendae methodus?* Scripta, quibus eruditi ad hanc quaestionem respondere tentauerint, mittenda sunt ad Cl. virum VAN DER AA, qui societati ab epistolis est. De legibus, quibus eos se adstringere oportet, qui propositam quaestionem explanaturi sunt, et de praemio, quod exspectare licet, iam alio loco **) ad Lectores retulimus.

Eandem Societatem in eodem conuentu Cl. DEKKERUM Directorem, Cl. vero SLABBER, PALIER, KARSTEN, qui Butzouii Professoris munere fungitur et STEHLIN, qui Academiae Imperiali

*) vid. Comment. l. c.

**) vid. Comment. l. c.

riali Petropolitanae ab epistolis est, socios elegisse relatum legimus.

Plyribus iam alio loco *) exposuimus de praemio, a quodam Academiae Regiae Parisinae Socio, ei artifice oblato, qui excogitaret *materiam, ad conficienda conspicienda aptam, quae eandem haberet cum crystallo Anglica, aut sic dicta Stras refractio- nis vim.* Commemorauimus ibi conditiones, quas Academia, cui iudicium de hoc inuento commissum est, in eiusmodi materia spectari cupit. Distribuendum erat hoc praemium in conuentu, d. 29 aprilis anni 1768 habendo, scriptaque et specimina addita, tantum vsque ad finem anni 1767 accipere decretum erat. Cum autem nonnulli artifices docerent, ad hanc rem multis experimentis opus esse, distulit Academia distributionem vsque ad annum 1769, ea tamen lege, vt scripta et specimina tantum vsque ad 30 nouemb. 1768 mitti possent. Liberum tamen relinquit iis, qui iam sua tradiderunt Academiae, vt, si velint, ea retractent mutantque, quae necessaria videantur. Nunc quoque nomen illius indicatum est, qui praemium hoc proposuit, quod antea ignorabatur. Fuit is CL. TRUDAINE DE MONTIGNY. Rex vero Galliae pro suo erga literas amore cum hac de re certior esset factus, ipse constituit ex suo fisco istam pecuniam soluere, vt adeo hoc inuentum, si perficiatur, ei debeatur, cui ad iuuandum scientiarum incrementum, praeter voluntatem benignissimam, optima ac certissima facultas est.

Academia Regia Chirurgorum *Parisina* publico in conuentu, d. 30 aprilis 1767 habito, sententiam tulit de iis commentariis, quos acceperat *de vera notione*
eorum

*) Comment. h. Vol. XIV. p. 173.

eorum tumorum, qui patrio vocabulo de Loupes, appellantur, et medendi methodo singulis eorum speciebus, singulisque partibus, quas occupant, accommodanda. Atque cum praemium duplex esset, problema enim bis proponendum fuerat *), inter duos diuisum est, ut vterque monetam auream 500 librarum Gallicarum acciperet. Primum ex his praemiis traditum est, CHOPART, qui inter chirurgos iuniores (Eleves) nosocomiorum Parisienorum est. Alterum accepit CHAMBRON, qui Breuane prope Lingones (Langres) chirurgiam facit. Illud vero praemium, quod prix d'émulation vocatur, adiudicatum est GIRARDEAU, Chirurgus supremo legionis, quae a Pedemontio nomen gerit. Quinque insuper monetas minores Academia distribuit.

Rothomagensis Academia scientiarum, praemium propositum quaestioni de mineris Normanniae et ratione illas in usum conuertendi, cuius distributio anno 1768 fieri debuisset, in sequentem distulit, honorario duarum monetarum, quarum quaeque 300 libras Gallicas aequat, ab Ill. Duce DE HARCOURT proposito.

Lugdunensem Academiam scientiarum elegantiorum et artium, quaestionem de aëre in nosocomiiis carceribusque noxio, eumque corrigendi optimo remedio bis, anno scilicet 1764 et anno 1767 duplicato praemio proposuisse, alio loco significauimus **). Nunc vero praemium illud adiudicatum est V. Cl. ALEX. PET. NAHUIS, Doct. Med. qui Hornii in Hollandia septentrionali medicinam facit. Secundum praemium Cl. B. C. de BOIS-

Mm 3

SIEN,

*) vid. Comment. hor. Vol. XI. p. 552. et XII. p. 561.

**) Vol. X. p. 718. et XII. p. 166.

SIEN, Medicus Lugdunensis, et Cl. IULIEN, Chirurgus Lugdunensis acceperunt. De praemio anni 1768, ei proposito, qui artificium inueniret, corium adeo durandi, vt glandi plumbeae et ensis aciei resisteret, iam alibi diximus *).

Ex eadem vrbe relatum legimus annuam distributionem praemiorum, iis discipulis Cl. BOURGELAT promissorum, qui proposita ex arte veterinaria themata optime explanaturi essent **), factam esse d. 31 octobr. 1767.

Praemium solutae quaestionis *de remediis antiseptis*, quam *Diuionensis* Academia ad annum 1767 proposuerat ***), accepit Cl. BOISSIEN, Medicus Lugdunensis, cuius supra, vbi de Lugdunensi Academia diximus, iam mentionem fecimus. Laudauit quoque Academia Commentarios Cl. RONDENAVE, Membr. Acad. Reg. Paris. et Cl. GODDARD, qui *Veruiers* in Archiepiscopatu Leodicensi medicinam facit, iisque viris Cl. alterum praemium, quod *accessit* dicitur, adiudicauit.

Regia Societas *Lemouicensis*, quae ab agricultura nomen gerit, quaestionem proposuerat, *de methodo destillandi vel praeparandi spiritum vini, cum quantitate, tum qualitate fructuosissimam* ****). Huius praemium accepit Cl. ROSIER, director scholae veterinariae Lugdunensis. Praeterea quoque Academia commentariorum Cl. VANNES et MEUNIER cum laude mentionem fecit.

Burdigalensis quoque Academia declarauit, se praemio, constituto quaestioni, *de plantis, quae*

*) vid. Vol. XII. p. 720. et XIII. p. 160.

**) vid. Vol. XIV. p. 368.

***) vid. Vol. XIII. p. 163.

****) vid. Vol. XIII. p. 693.

in rei frumentariae difficultate, loco panis succedanei inferuire possint, et aliquoties iam proposito *), non afficere posse Auctorem illius commentarii, qui inter omnes, quos super hac re acceperat, ei maxime placuisset. Experimenta enim in eo semine, quod Auctor indicauerat, iussu Academiae instituta, ostenderunt acrimoniam quandam eidem inesse, nulli praeparationi cedentem, cuius effectus sanitati utentium, omnino noxii esse possent. Inter libellos vero, qui ad quaestionem de argillae natura et remediis eam fertilem efficiendi pertinebant, nullus fuit, quem praemio dignum iudicaret. Contra vero cum praemia duo distribuenda restarent, quia non soluta erat quaestio de plantis nutrimento aptis, duo quoque auctores praemiis ob suos libellos de balneorum actione et usu, de qua et ipsa Academia quaeri voluerat, condecorati sunt, Cl. scilicet MARET, M.D. et Secretarius Academiae Divionensis, atque Cl. MARTEAU, medicus urbis Aumale. Problemata de morbis ex exsiccatione paludum oriundis et de analysi aquarum mineralium, quae ad annum 1768 pertinent, iam alio loco indicauimus **). Prima vero quaestionum anni 1769 est illa de argillae natura, quam Academia repetiit, altera autem versatur circa remedia destruendis lichenibus et muscis, qui arbores instant, apta.

Post tot praeclara instituta, quibus Potentissima Imperii Russici Domina, non modo apud suos, verum etiam in vniuerso terrarum orbe, nominis ac sapientiae, inprimisque in literas fauoris gloriam, immortalem sibi comparauit, nuper etiam nouum consilium in rei astronomicae commodum cepit,

Mm 4

sum-

*) vid. Comment. h. Vol. IX. p. 679.

**) Comment. XII. 165. et XIII. 160 et 534.

summa admiratione dignum. Astronomorum enim exercitatissimorum numerum conuocauit, qui transitum Veneris per discum Solis d. 3 iunii 1769 instantem, admodum quippe memorabile phaenomenon, regulisque astronomorum illustrandis ac firmandis, apprime inseruiturum, diuersis in locis latissime patentis imperii diligentissime obseruarent. Eorum vero principes commemorantur, Cl. MALET, EULERUS, filius EULERI magni natu tertius, RUMOVSKI, POPPOF, KRAFT, LOWITZ et ISLENJEW, quem vltimum, iam in locum ipsi assignatum, *Iakutski* in Sibiria, profectum esse percepimus. Reliqui vero loci, vbi obseruationes astronomicae instituentur, sunt *Kola*, *Kandalax* et *Kemi* in septentrionalibus Russiae prouinciis, *Orenburg* et *Tobolsk* in Sibiria, tandemque *Astracan*. Ut vero hoc institutum non solum Astronomiae reliquisque scientiis speculatiuis, sed et historiae naturali, quae vtilitati communi magis inseruit, eo fructuosius esset, decretum est duplex iter, in quo ad physicam imprimis variarum Russiae prouinciarum cognitionem attendatur. Fient autem haec omnia sub auspiciis Illustrissimi ComitIS WOLDEMIR ORLOFF, qui Praesidis Academiae Imperialis Petropolitanae munere maxima cum laude fungitur. Cl. GMELIN anno 1767 Tubinga illuc vocatus, qui ex consanguineis est Cl. GMELIN, satis orbi erudito noti itinere, per Sibiriam iussu Imperatricis ELISABETHAE, quondam facto, Floraque Sibirica, quae huic itineri debetur, cum certo numero studiosorum et delineatorum petet *Astracanum*, finem *Circassiae* ripasque fluminum *Tanais* et *Donex*, atque per *Vcraniam*, iis regionibus omnibus perlustratis, redibit. Dux vero secundae societatis proficiscentium erit Cl. PALLAS, filius Professoris Chirurgiae Berolinensis.

linensis, vir egregiis scriptis zoologicis clarus, atque inter principes in hoc doctrinae genere omnino referendus, qui olim Hagae Comitum medicinam fecit, et quem praeterito anno Augustissima Imperatrix Berolino Petropolin vocavit, munere professoris historiae naturalis et inspectoris Thesauri rerum naturalium, ibidem collecti, ei clementissime demandato. Socii eius erunt Cl. FALK, dignus Cel. LINNAEO discipulus, Cl. Viri LEPECHIN et GYLLENSTAEDT. Versabitur vero eorum studium imprimis in disquisitione corporum naturalium, quae ad ripas fluminis *Tanais* et in confiniis *Calmuco- rum*, atque circa *Orenburg* et *Casan* reperiuntur. Omnes vero Petropolin medio mense iunio 1768 relinquent. Cum autem non solum satis constet de doctrina horum virorum, atque in his rebus peritia, verum etiam latissimus pateat campus studio perquirendi, in his maxime regionibus, nondum pro dignitate exploratis, non dubitamus fore, ut omnes, qui augmento cognitionis historiae naturalis nobiscum delectantur, etiam vota sua cum nostris coniungant, pro felici totius huius instituti successu. Locum, a quo Cl. PALLAS propter istud iter auocatus est, ad reditum vsque eius accepit Cl. GAERTNER, Vir in historiae naturali studio egregie exercitatus, qui Tubingam, ubi haec- nus Professoris munere fungebatur, reliquit atque nunc in eo est, ut Petropolin petat.

Egregium nuper documentum non fauoris modo erga literas, sed et studii earum etiam apud exteros augendarum Potentissimus Rex Daniae dedit. Regiae enim societati Hafniensi donavit insignem pecuniae summam, ex cuius redditibus praemia sumantur inter eos quotannis diuidenda, qui ad varias

quaestiones ex re physica, mathesi et historia, ab Academia proponendas, optime responderint.

Vpsaliae coepit inclarescere societas, quae a cosmographia sibi nomen vindicauit, cuius cura et consilio globi geographici fabricantur, quorum diameter est vlnae vnus. Adeptum est hoc institutum laudem eam, quam merebatur. Pretium ipsis globis constitutum est 600 thalerorum monetae, cupreae, quod nondum summam 80 imperialis aequat.

Locum SAMUELIS AURIVILLII, in *Vpsalieni* Academia Med. Prof. Ord. nunc occupare Cl. *STRÉN*, qui haecenus Adiunctus tantum Facultatis Medicae in eadem Academia fuit, accepimus.

Holmiae quoque Cl. *ÅMAN*, Med. Doct. Professoris munere apud Cl. *MARTIN*, Anat. et Chir. P. P. ornatus est.

Qui variis libris ad rem herbariam pertinentibus egregiam doctrinam studiumque abunde declarauit Cl. Vir. ANTONIUS GOÛIAM dignitate Professoris Botanices et Inspectoris horti regii in Academia Monspessulana condecoratus est.

Munus Professoris Medicinae Ordinarii in Academia Ienensi, Vir Cl. ERNESTUS GODOFRIDUS BALDINGER prolusione aliqua Academica adiit, in qua de *lectione Hippocrutis medicis summae necessaria* disserit.

Cl. ADAMUS NIETZKI, Med. Doct. qui hucusque in Academia Halensi Medicinam cum laude docuit, nuper in Academiam *Altdorfinam* abiit munere Professoris Medicinae Ordinarii ornatus. In hac vero Academia d. 22 martii octuagesimo primo aetatis anno fatis cessit venerandus senex D. HANNES IACOBUS IANTKE, Prof. Med. Ord.

et

et Acad Senior, cuius vitam proxime descripturi sumus.

Et in nostra Academia Cl. GEORGE CHRISTIAN REICHEL, Med. Doct. Ord. Med. Assess. et Acad. Imperial. Nat. Curios. Socius, Vir multis nominibus laudandus nobisque amicissimus, d. 2 octobris superioris anni munus Professoris medicinae extraordinarii, oratione solenni, *de cognitionis partium corporis humani subtiliorum praestantia* adiit, edita simul prolusione, qua *de sanguine eiusque motu experimenta* refert.

Cl. quoque IOHANNES CHRISTIANUS TIL-
LING, Med. Doct. in disquisitione aquarum mineralium diu multumque occupatus, nunc a Serenissime Saxoniae Administratore iussus aquarum inprimis patriae nostrae medicatarum vim et usum docere, Professoris medicinae extraordinarii munus ante hac ei delatum die 9 martii adiit, edita habendae orationis causa prolusione, *de eorum, qui aquas mineralibus utuntur, diaeta*. Oratione vero ostendit, *quanta sit in omnibus medicinae partibus, quae valetudinem spectant, diaetae utilitas*.

Holmienstem Academiam Regiam Cl. Virum DU
HAMEL DE MONCEAU, Socium Academiae Regiae
Parisiensis in sodalitiū suū recepisse delatū ad
nos est.

Cl. IOHANN FRIEDRICH HARTMANNUM,
Hannoveranum, attentum tentaminum electricorum
obseruatorem inter socios Acad. Imperial. Natur.
Curios. receptum nuper esse cognouimus.

Ante aliquot menses Cl. Vir BALTHAS. LUDOV. TRALLES, cuius fama ob praeclara in artem salutarem merita, iam dudum omnem literarium implevit orbem Vratislavia Gotham vocatus erat, ut Serenissimae Duci LUDOVICAE DOROTHEAE,
gravi-

grauiter aegrotanti consiliis succurreret. Quamquam vero grauior, quo Seren. Dux, affligebatur morbus TRALLESII quoque consiliis excogitatum medelam elusit, ipsamque aegrotam tandem consumpsit, ille tamen praeclara praestitae operae tulit praemia; nam publico principalis fauoris documento Archiatri et Consiliarii Aulici dignitate ornatus et magnificis muneribus donatus, Vratislauiam reuersus est.

Inter alia multa, quae ex aliquo tempore in *Polonia* instituta sunt, placuit sapientissimo Regi etiam de re medica et chirurgica instituenda cum peritissimis vtriusque artis viris deliberare. Nos quamquam et ex multorum narrationibus et literis fide dignis compertum habemus, iam conuenisse de summis edicti Regii capitibus omnemque instituti rationem consignatam atque descriptam esse, pecuniam quoque haud exiguam sumtibus destinatum, tamen, ne quid a nobis festinaretur, plura dicere, in aliud tempus distulimus: nam eo copiosius tunc et certius nos de hac re exposituros esse pollicemur.

In Vniuersitate *Wittenbergensi*, mense februario 1768 programma latinum ac germanicum publice propositum est, quo quatuor Medicinae atque Philosophiae Professores, et Societatis Oeconomicae Lipsiensis membra honoraria, Amici et Collegae nostri, D. GEORG. AUG. LANGGUTH, D. GEORG. RUDOLPH. BOEHMER, IO. DANIEL TITIUS, et D. IO. ERNEST. ZEHER, consilium suum de *Transactionibus Philosophicis Anglicanis*, per modum *Subscriptionis* recudendis, aperiant, eiusque causas et conditiones succincte exponunt. Nimiam operis caritatem, et, quae inde efficiantur, raritatem ac integre colligendi difficultatem, in causis instituti sui praecipuis ponunt, quas se sperant sublaturus, solito immodico pretio

ad

ad duas tertias, prope imminuto operis autem splendore, nihilo secius pulchre conseruato. Qua re procul dubio et ipsas bonas litteras egregie iuuabunt, et eruditis plerisque, maxime iis, qui historiam naturalem, mathematica, physica, chemica, medica, oeconomica tractant ac colunt, officium facient gratissimum, hocce gazophylacio huc dum aegerrime carentibus. Ad conditiones quod attinet, ab eo tempore, quo hae ephemerides per volumina coeperunt publicari, operis recudendi fieri volunt initium, primumque volumen XLVII. proximis nostris nundinis autumnalibus publicam in lucem proferri; sequuturis in singulos annos duobus tribusue voluminibus. Patrio sermone, vt conscriptae sunt, describentur, Londinenfi exemplo nulla, nec chartae, nec typi, nec tabularum aenearum, forma, pulchritudine, adcuratione, concessurae; quibus pollicitis Programma, nouo nitidoque typo exscriptum, tanquam specimen, fidem plenissimam facit. Praemittentur singulis voluminibus summa obseruationum capita, subindeque, vbi necessitas fuerit, adnotatiunculae addentur, ad rei obiectae historiam et plenioram intelligentiam praecipue facturae: Latino tamen sermone vtrumque exprimetur, vt eorum etiam, qui Anglicam linguam non omnino callent, vtilitatibus consulatur. Commemorabuntur praeter ea in praefationibus vitae praestantissimorum Academicorum, aliaque adiicientur, quae operis vtilitatem amplificatura videbuntur harum rerum peritis aequisque arbitris. Pretium, quod palmarium putandum est, luctelli cupidinem, ab editoribus alienissimam, liquido ostendit, singulis voluminibus 1 thaleri cum 20 grossis, monetae nostrae argenteae, constitutum, saepe ne tertiam quidem pretii transmarini partem attin-

attingens; quam eius imminutionem, adeo conspiciam, editioni suae se impetraturos confidunt, compendio versuum, in charta augustiore minoribus litteris pressius ducendorum, tribus plerorumque voluminum alphabetis ad dimidium commode contrahendis. Eclypi tamen, ut idem possit esse usus, ac archetypi, huius paginas in eius marginibus suis numeris adcuratissime curabunt indicari. Sumtus sane non exiguos liberaliter suppeditabunt editores, horumque iam magnam partem operi, descripto tempore certissime prodituro, impenderunt; ad prosperandos tamen successus, consueta *Subscriptionis* via, suppetias sibi ferri optant, et aequissime contendunt. Fautores igitur suos, et quo maxime interest, ut institutum hoc frugiferum modis omnibus promoueat, diligenter rogant, ut nomina ac dignitates suas cum desideratorum exemplarium numero, vel apud se, vel apud spectatissimos quosque Germaniae Bibliopolas, mature, et ante nundinarum nostrarum proximarum exitum, suo tamen admodum modico impendio, profiteantur; quo amplissima eorum nomina fronti operis inscribi, ipsique adeo plurimum dignitatis ac commendationis conciliari, possit. Sub finem nundinarum autumnalium primi exemplar voluminis, Lipsiae, sine noua impensa, contra tum aut nunc etiam in antecessum beneuole, numeratam pecuniam, hi ex promisso accipient; ad illosque, qui duodecim exemplaribus nomina dederunt, decimum et tertium, in quam remunerationem gratuitum perueniet. Post illa vero tempora, ipsoque iam feruente opere, de auctiore pretio 2 thalerorum cum dimidio, quo singula deinceps volumina venient, nihil derogabitur.

Memoria THOMAE SCHWENCKII, Medicinae Doctoris, Physici et Poliatri apud Haganos, Professoris Anatomiae et Chirurgiae, Lectoris artis obstetriciae, Senatoris Hagani, Societatis Harlemonsis Sodalis.

Postulat interdum medicorum prudentia, impatiens aegrorum taedium bene promittendo minuere, studiis eorum abuti, et, si quod forte superfuerit remedium, quamquam incertum, id euentu prospéro demonstrando commendare: saepe adeo spes ipsa remediis omnibus potentior est. Et tamen vanitas haec aegrorum, aut, si lenius appellare placeat, recuperandae sanitatis naturale studium, plerumque in contemptum medicorum conuertitur, quos cum, in aduerso morbi exitu, faciles in cedendo, et necessitate fere ad hanc lenitatem coactos dicere debuissent, artis parum gnaros criminantur. Quae obiurgatio etsi ferenda fortasse erat, si in quosdam propter aegros nonnullos caderet, tamen, quoniam cum omnibus et arte omni communicari solet, haud dubie iniquissima est. Nam si totum illud iudicium de exitu morborum lubricum esset, et fraude perpetua impeditum, si nec obseruandi diligentia, nec comparandi acumen, nec subtilitas concludendi aliquid valeret, quoad quidem humana vis praestare euentum potest: aut nemo vnquam fuisset in hoc genere verax; fuere autem multi; aut casu tantum respondisset non nunquam euentus. Sed totum hoc temeritati casus permittere, aequè foret ineptum, ac diuinandi vim in iis agnoscere, qui talia vere praedixissent. Restat ergo, vt consilio et arti suus honor relinquatur, vt, natura morborum accurate cognita, vsu diuturniore adiuncto, examine et cautione adhibita, disci posse iudicium

de

de euentu concedatur, et quo quis excellentior in hoc genere fuerit, eo plus doctrinae et in agendo prudentiae ei tribuatur. Talem fuisse SCHWENCKIUM, cuius vitam enarrabimus, ipsi ciues eius professi sunt: cum enim omnem eius laudem paucis amplecti vellent, eum et praedicendis morborum euentibus, et infitarum variolarum prospera curatione, et summa humanitate inclaruisse dixerunt. Ac nos quidem malleus ita de eo agere, vt, quibus institutis venisset ad hanc facultatem, appareret; sed nec consilium nostrum patitur, ad ea digredi, nec satis multa in hanc partem de eo memoriae prodita sunt.

Parens eius, MATTHIAS WALRADUS, qui, cum superiore seculo exeunte in comitatu Principis Waldecensis Traiectum ad Mosam venisset, finito bello a. 1713 nosodochiorum curam demandatam sibi accepit, hunc THOMAM, e MARIA BERGERIA, Francica exsule, a. 1694 d. 12 octobris ibi genitum et liberaliter educatum, eadem in vrbe frequentare nosodochia voluit, duce BARTHELEMO, HUYSERO, KETTENESIO, vt pharmaceuticis et chirurgicis disciplinis praeparatus Leidam adire, scholisque ALBINI patris, DECKERI, RAVII, LEMORTII, et BOERHAAVII eo vtilius interesse posset. Quo cum a. 1712 se contulisset, capitis iam a. 1715 Doctoris honoribus, Hagani Comitum medicinae faciendae causa petiit. Prosper in hoc vitae genere successus, et fama obstetriciae peritiae, ad quam et ipsam SCHWENCKIUS se dederat, tantum valuerunt, vt, mortuo REVERHORSTIO, a. 1723 Anatomiae et Chirurgiae Professor Haganus, mox ab eiusdem vrbis Senatu Lector artis obstetriciae, poliater et physicus eligeretur. Secuta sunt mox alia apud eosdem praemia, vt

vt dignitas Senatoris, quae tanto magis ei decerni debuit, quanto luculentius amorem erga Haganos declarauerat, recusato munere medicinae Ultraiecti docendae, quod ei a. 1728 oblatum fuerat. Instituta a. 1752 Harlemensi Societate, cooptatus est SCHWENCKIUS, adiutisque omni modo Societatis consiliis, inter alia scribendo ei profuit: certe non nulla eius scripta in Actis Societatis exstant. Hanc virtutis, doctrinae et praemiorum laudem, quam dignitas archiatri Nassouiensis et vndique expetita eius consilia medica non parum illustrarunt, cum ipsos quinquaginta annos inde a Doctoratu capto meruisset, abdicauit se a. 1765 muneribus Professoris et Lectoris, quae et ipsa per duos et quadraginta annos gesserat, et perhonorifico suorum iudicio decoratus est, donatusque moneta, cuius inscriptio summam in administrando munere laudem, longumque et vtilem laborem praedicat. Ac ne quid ad legitimam senectutis quietem deesset, a. 1766 et Physici munere fungi desiit. Iam per se debilem aetatem fregerat etiam ex aliquot annis pedum morbus, qui vbi non multo ante mortem euauisset, anxietatibus vexari aeger saepe numero solebat, ita tamen, vt medicinae locus esset: donec a. 1768, nullo ante morbo infestatus, d. 11 Februarii septuaginta et trium annorum senex ipsi huic anxietati succumbere coactus est.

Index scriptorum a Cl. SCHWENCKIO editorum.

Diff. inaug. med. de salua, L. B. 1715. 4.

Rari casus explicatio anatomico-medica, Hag. Comit. 1733. 8.

Haematologia siue sanguinis historia, experimentis passim superstructa. Accedit obseruatio anatom. XIV. Pars III.

Nn

mica

micâ de acetabuli ligamento interno, caput femoris firmante, cum binis tabulis adiectis, Hag. Comit. 1743. 8. Quem librum Experientissimus ABR. WESTERHOFF in Belgicam transtulit linguam, ibid. 1744.

Schets van Heelmiddelen en haar uitwerkingen op het lichaam, s'Gravenhage, 1745. 8. in 1753 herdrukt, en merkelyk vermeerderd.

Noodig bericht over de Inenting der Kinderpokjes in's Hage, s'Gravenhage, 1756. 8.

In Commentariis Societatis Scientiarum Harlemensis inveniuntur sequentia:

Aanmerkingen ower de Weer (Callus) der Beenderen, I. D. p. 39.

Bericht wegens eene zeer spoedige geneezing eener Beroerdheid, of ten deelen Verlamminge: hersteld door het Ryden op een Wagen, I. D. p. 414.

Aanmerkingen over verscheide manieren van Bloedstelpen, en de voornaamste Bloed-stelpende middelen in de Heel Kunde, II. D. p. 225.

Voorbeeld, hoe eene samengestelde Breuk, gevaarlyk door veele toevallen, gelukkig behandelt en geneezen is, IV. D. p. 133.

Beschryving van eene Nageboorte, waarm drie Moederkoeken zich vertoonden, IV. D. p. 141.

Aanmerkingen over het getal der Dooden van 1756, 1757 en 1758, in welke twee laatste jaaren de Kinder-pokjes gegrassieert hebben in's Gravenhage, V. D. p. 158.

Beschryving van een nieuw Werktuig, om de Lyfmoeder te ondersteunen, V. D. p. 206.

Aanmer

Aanmerkingen op het getal der Dooden van a. 1759, 1760, 1761, 1762 en 1763, in welke twee laatste jaaren de Kinder-pokjes gegrasseerd hebben in's Gravenhage, VIII. D. I St. p. 485.

Aanmerkingen van een stuk been eener Runder-Ribbe, naa het twee-en-twintig maanden en agt dagen in de Long gedraagen te hebben, door hoeften geloofst, VIII. D. II. St. p. 203.

XXVIII.

Continuatio indicis scriptorum physico-medicorum, quae anno 1764 prodierunt.

Dizionario compendiofo di Sanità, che contiene l'esatta descrizione delle umane Malattie, comprese pur quelle degli Artefici, e della Gente applicata e sedentaria: colla specificazione de' Rimedi sperimentati da piu celebri Professori dell'Arte medica; tradotto dal Francese, ed illustrato con osservazioni iatrosifiche dal Dottor. GIAN. PIETRO FUSANACCI. Tomo I. II. III. in Venezia, 8.

Medicus veri amator, ad Apollineae artis alumnos. Parisiis, 8. (Auctore Cl. LE CLERC).

An Essay on comparative Anatomy. London, 8.

Fasciculus dissertationum anatomico-medicarum, Amstelodami, 8. c. tab. aen. (Continetur: 1) MADAI *diff. anatome oui humani foecundati, sed difformis, trimestri abortu elisi.* 2) BOEHMER *de vracho humano.* 3) THEUNE *de confluxu trium cauarum in dextro cordis atrio.* 4) THEMELII *comment. qua nutritionem foetus in utero per vasa umbi-*

umbilicalia solum fieri, occasione monstri ouilli jure ore et faucibus nati, ostenditur.)

Leichte und bewährte Hausmedicamente für den Bürger und Landmann, zu einem innerlichen Gebrauch, Ulm, 8.

Observations sur l'usage interne du Colchique d'Autonne, du sublimé corrosif, de la feuille d'Oranger, du vinaigre distillé, etc. dans lesquelles on trouve des moyens de guerir plusieurs maladies, qui résistent aux remèdes usités, par Mr. Mr. STOERK, LOCHER, DE HAEN, Medecins de Vienne; précédées d'un Memoire, pour servir à l'histoire de ces differens moyens de guerison. P. M. L. B. D. P. D. M. P. à la Haye et à Paris, 12. (*i. e. par M. LE BEGUE DE PRESLE, Med. de la Faculté de Paris*).

Parallele des differentes methodes de traiter la maladie venerienne. à Amsterdam, 12.

Observations sur la nature, les causes et les effets des epidemies varioliques, et refutation de quelques ecrits contre l'inoculation de la petite verole. Ouvrage, ou l'on trouve les preuves les plus convaincantes de l'utilité de cette pratique, et les plus propres à determiner enfin tous les citoyens, à l'adopter. à Geneve, 12. (*Auteur Cl. DAVID*).

Dissertation neutre sur l'Inoculation de la petite verole. à Amsterdam et à Paris, 12.

Recherches sur quelques points d'Histoire de la Medecine, qui peuvent avoir rapport à l'arret de la Grande Chambre du Parlement de Paris, concernant l'Inoculation, et qui paroissent favorables à la tolerance de cette opinion. à Liege et

et à Paris, 12. Voll. II. (*Auctor est Cl. DE BORDEU*).

Das bestrittene Vorurtheil in zween Abhandlungen, die Einsprofung der Kindspocken und die Beerdigung der Todten in den Kirchen und Städten betreffend. Aus dem Franzöf. übersetzt und mit einer Vorrede herausgegeben von I. WETSCH, M. D. Wien, 8.

Examen de l'Inoculation, par un Medecin de la Faculté de Paris, à Londres et à Paris, 12. (*Auctore Cl. DORIGNY*).

L'Inoculation de la petite verole renvoyée à Londres, par M***, Doct. en Med. à la Haye, 12. (*Auctore Cl. LEHOC*).

Lettre à M***, où l'on prouve la possibilité des naissances tardives, d'après la structure et le mécanisme de la matrice. à Paris, 8.

10. TRAUGOTT ADOLPH disp. inaug. arteriologiae recte concinnandae leges, cum specimine arteriae carotidis externae exhibens. Resp. *Dan. Victor Nüßelin*. Helmst. 4.

Eiusd. disp. inaug. de infanticidii notis sectione legali detegendis. Resp. *Henr. Chph. Dreyer*, ibid. 4.

Eiusd. disp. inaug. de morbis catarrhalibus. Resp. *Car. Gerh. Cahlo*, ib. 4.

De dysenteria commentarius, auctore MARCO AKENSIDE. Londini, 8 mai.

CHRIST. LUD. ALBERTI, disp. inaug. de vi electrica in amenorrhoeam, i. e. catameniorum obstructionem. Gottingae, 4.

BERNH. SIEGFR. ALBINI academiarum annotationum liber sextus, continet physiologica, anatomica, pathologica, phytotomica. Leidæ, 4. c. tab. aen.

Nouvelle description physique, historique, civile et politique de l'Islande, avec des observations critiques sur l'Histoire naturelle de cette Isle: donnée par M. ANDERSON: ouvrage traduit de l'Allemand de M. HORREBOW, qui y a été envoyé par le Roi de Dannemarc. à Paris, 12. Voll. II.

Instructions simples et aisées sur les maladies de l'urethre et de la vessie, mises à la portée des personnes, qui en sont affligées, et pour l'avantage des jeunes chirurgiens, dans lesquelles on donne une description des parties de la generation, qui appartiennent à l'un et à l'autre sexe, avec quelques observations physiologiques et pathologiques sur celles des femmes, etc. par GEORGE ARNAUD. à Amsterdam, 12.

IOH. ASTRUCS *Abhandlung aller Venuskrankheiten; aus dem Franz. übers. durch IOH. GOTTL. HEISE. Frankf. und Leipzig.* 8.

SAM. AURIVILLIUS disp. de angina infantum in patria recentioribus annis observata. Resp. *Hem. Christ. Dan. Witke.* Vpsaliae, 4.

Eiusd. disp. de glandulis animalibus. Resp. *Car. Ribe,* ibid. 4.

Eiusd. disp. de rheumatismo. Resp. *Io. Arzell.* ibid. 4.

EMAN. WENCESL. BACHMANN disp. inaug. de pleuritide. Prag. Bohem. 4.

ARRAH. BAECK *Oratio* om farfoter som måst härja
ibland Rikets allmoge. Stockholm, 8.

De catarrho et de dysenteria Londinenfi epidemicis
vtrisque anno 1762 libellus, Auctore GEORGE
BAKER. Londini, 4 mai.

ERN. GOTTFR. BALDINGER *introductio* in noti-
tiam scriptorum medicinae militaris. Editio au-
cta. Berolini, 8.

Question importante: Peut on déterminer un terme
prefix pour l'accouchement? par M. LE BAS,
à Paris, 8.

HENR. BASSII tractatus de morbis venereis, quem
observationibus auxit et in usum auditorum edidit
I. W. B. Francof. et Lips. 8.

*Naturgeschichte des Mineralreiches, mit besonderer An-
wendung auf Thüringen, herausgegeben von D. IOH.
WILH. BAUMER, 2 Theil. Gotha, 8. m. K.*

GOTTFR. SAM. BAUMLERS *präservirender Arzt,
oder gründliche Anweisung zu einer ordentlichen
Diät etc. aus den hinterlassenen Schriften des sel.
Verfassers herausgegeben von D. GEO. HEINR.
BEHR. Frankf. und Leipzig, 8.*

Dissertation sur la propriété et la conservation des
dents, par M. BEAUPREAU. à Paris, 8.

Discours prononcé aux ecoles royales de Chirurgie
à Toulouse, le jour de l'ouverture du cours des
maladies des os, l'année 1763, sur les progrès de
l'anatomie et les avantages de cette science, par
M. BECANE. à Toulouse, 12.

Osservazioni intorno alla doppia refrazione del Cri-
stallo di Rocca dal GIOV. BATT. BECCARIA.
In Torino, 4.

— BELGRADO diss. delle sensazione del calore e
del freddo. Parma.

V. N. BELZ *Abhandlung vom Schalle, wie er entsteht, fortgeht, ins Ohr wirket, und wie der Empfang des Schalles kraft der innerlichen Struktur des Ohrs hervorgebracht wird, und wie das Hören geschieht, welche den von der königl. Acad. der Wissenschaften in Berlin auf das Jahr 1763 ausgesetzten Preiß erhalten hat. Berlin, 4. (Idem liber ibidem eodemque anno prodit Gallice conscriptus).*

PHIL. HENR. BENDER *disp. inaug. de cosmeticis. Argent. 4.*

Obseruationum medicarum, quae anatomiae superstructae sunt, collectio prima, quae morborum historias complectitur, dissectis cadaueribus illustratas. Recensuit et proprias addidit IOSEPH. BENVENUTUS. Lucae.

Tal om Kalla Bad i gemen, och Loka Badningar i synnerhet af PETER IONAS BERGIUS. Stockholm, 8.

THORBERN BERGMANN *Oratio om möjeligheten at före komma afkans skadeliga verkningar. Stockholm.*

Eiusd. *Bref til K. S. A. secretererne angående anmärkningar öfwer de swar om skadelige frukträs maskar. ibid.*

Vollständige Abhandlung vom Wiesenbaue, so wohl dem natürlichen, als künstlichen, nach den Gründen der neuen Landwirthschaft erörtert vom Herrn IO. CHPH. BERNHARD, Zweyte, mit einem Anhang und Zusätzen vermehrte Auflage. Frankf. und Leipzig. 8.

Principes physiques, pour servir le suite aux Principes mathematiques de NEWTON, par le Pere BERTIER. Tom. I. II. III. à Paris, 12. Voll. III.

AMBR. BERTRAND Operazioni chirurgiche. Tom.
I. II. in Torino, 8. c. tab. aen.

De l'eau relativement a l'economie rustique: ou
Traité de l'irrigation des près, par M. BERTRAND.
à Avignon, 3.

A Dissertation on the inutility of the amputation of
Limbs, by I. U. BILGUER. London, 8.

Dissertation sur l'inutilité de l'amputation des
membres; par M. BILGUER, traduite et aug-
mentée de quelques remarques par M. TISSOT.
à Paris, 12.

IOH. CHPH. BISCHOF'S *Betrachtungen des Welt-
gebäudes und einiger Merkwürdigkeiten der Natur.
Danzig und Leipzig, 8. m. K.*

Herbarium Blackwellianum emendatum et auctum,
i. e. ELISABETHAE BLACKWELL collectio stir-
pium, quae in pharmacopoliis ad medicum
vsum afferuantur, quarum descriptio et vires ex
Anglico idiomate in latinum conuersae sistuntur,
c. praef. CHPH. IAC. TREW. Excudit, figuras
pinxit atque in aes incidit NIC. FRID. EISEN-
BERGER. f. *Neu vermehrtes und verbessertes Black-
wellisches Kräuterbuch u. s. w.* a tab. vii. color. pict.
548-560. Norimb. fol.

PHIL. AD. BOEHMER disp. inaug. de febre scarla-
tina epidemice haftenus grassante. Resp. Dieter.
Herm. Ehrlich. Halae, 4.

Eiusd. disp. inaug. de purgantibus chronica cutis
exanthemata nonnunquam exacerbantibus. Resp.
Io. Abr. Gerbes, ibid. 4.

Eiusd. disp. inaug. de transitu febrium benignarum
in malignas, praesertim in Frisia orientali. Resp.
Nic. Herm. Eschershausen, ibid. 4.

Eiusd. disp. inaug. de vlcere putridam praecaudente
febrem. Resp. Henr. Matth. Gutfeldt, ibid. 4.

Von der Wendung. Ob die Wehmütter bey gefährlichen Geburten den Kopf zuerst zur Welt zu helfen versuchen, oder ohne solchen Versuch das Kind, so bald das Wasser springfertig ist, wenden und bey den Füßen herausziehen sollen? von G. D. RÖSSEL, M. D. Flensburg, 8.

JOH. CHPH. BOHLIUS *von der nöthigen Vorsichtigkeit bey denen in lebendigen Geschöpfen anzustellenden Erfahrungen von der Unempfindlichkeit der Sehnen.* Königsberg, 4.

Contemplation de la nature par M. BONNET, T. I. II. à Amsterdam, 8 mai.

ADOLPH. IULIAN. ROSE *epist. gratul. de motu humorum in plantis vernali tempore vivationi.* Lipsiae, 4.

Recherches sur la construction la plus avantageuse des digues. Ouvrage, qui a remporté le prix quadruple proposé par l'Academie Royale des Sciences, Inscriptions et belles Lettres de Toulouse pour l'année 1762, par M. l'Abbé BOSSERT et par M. VIALLET. à Paris, 4.

Dissertation sur les depots du Sinus maxillaire, par M. BOURDET, Dentiste du Roi, cet. à Paris, 12.

Consultation contre la légitimité des naissances pretendues tardives, par M. BOUVART, f. loco, 8.

IO. CAR. BREDTSCHNEIDER *quaest. inaug. an foetus in vtero materno per os nutriatur? Neg.* Pragae Boh. 4.

Oeconomical and Medical Observations, in two Parts; from the Year 1758 to the Year 1763 inclusive. Tending to the Improvement of Military Hospitals; and to the Cure of Camp Diseases, incident to Soldiers. To which is sub-
joined

joined an Appendix containing a curious Account of the Climate and Diseases in Africa, upon the Great River Senegal, and farther up than the Island of Senegal. In a Letter from Mr. BOONE, Practitioner in Physic to that Garrison for three Years to Dr. BROCKLESBY; by RICHARD BROCKLESBY. London, 8.

Abhandlung von der medicinischen Erziehung der Kinder und den Krankheiten derselben. Aus dem Franz. des Herrn BROULET übers. von IOH. SAM. RISTEN, I und II Band. Altenburg, 8.

M. TH. BRÜNNICHII entomologia, sistens insectorum tabulas systematicas cum introductione et iconibus, (*latine et danice*). Hafniae, 8. c. tab. aen.

Eiusd. Ornithologia borealis, sistens collectionem avium ex omnibus imperio Danico subiectis provinciis insulisque Borealibus Hafniae factam cum descriptionibus novarum nominibus incolarum, locis natalium et icone. *ibid.* 8. c. tab. aen.

ANDR. EL. BÜCHNER disp. inaug. de actiologiae variolarum per hypothesein tentata explanatione. Resp. *Iac. Phil. Pelisson*. Halae, 4.

Eiusd. disp. inaug. sistens casum rariorem affectus spasmodico convulsivi vagi. Resp. *Christ. Gottlob Leonh. Schwarzenberg*. *ibid.* 4.

Eiusd. disp. inaug. de causis quibusdam specialibus apoplexiae observationibus anatomicis rarioribus confirmatis. Resp. *Sam. Sigism. Adami*, *ibid.* 4.

Eiusd. disp. inaug. de crisi- bus cum febribus tantum, non aliis morbis connexis. Resp. *Car. Cuhlmeyer*. *ib.* 4.

Eiusd.

- ANDR. EL. BÜCHNER disp. inaug. de consensu primarum viarum cum perimetro corporis humani. Resp. *Gerh. Henr. Rocholl*. ib. 4.
- Eiusd. disp. inaug. sistens dysenteriam ex principis chemiae sublimioris perlustratam. Resp. *Christ. Gottl. Müller*. ib. 4.
- Eiusd. disp. inaug. de fluxus menstrui ratione ad ventriculū et intestina. Resp. *Io. Bernh. Lorbeer*. ibid. 4.
- Eiusd. disp. inaug. de frequentiae ortu calculi renum et vesicae eiusque causis. Resp. *Io. Frid. Achilles*. ib. 4.
- Eiusd. disp. inaug. de gummi-resinis Kikékunemalo, Look et Galda. Resp. *Rud. Seelmaier*. ibid. 4.
- Eiusd. disp. inaug. de morborum acutorum et chronicorum differentia vera. Resp. *Hans Venninghausen*. ib. 4.
- Eiusd. disp. inaug. de ossificatione durae meningis singulari obseruatione confirmata. Resp. *Frid. Lud. Albrecht*. ib. 4.
- Eiusd. disp. inaug. de salutaris vis vitae in morbis actione. Resp. *Car. Ephr. Thalheim*. ib. 4.
- Eiusd. disp. inaug. de scorbuti cum lue venerea complicatione. Resp. *Eric. Lud. Siefert*. ib. 4.
- Eiusd. disp. inaug. de secretionē lactis muliebris et praecipuis ab ea impedita pendentibus morbis. Resp. *Io. Gottlob Fritze*. ib. 4.
- Eiusd. disp. inaug. an symptomata, per causas non explicata, possint vera esse prognostica morborum signa? Resp. *Erdm. Dan. Kluge*. ib. 4.
- Traité historique des Plantes, qui croissent dans la Lorraine et les trois Evêchés, contenant leur description, leur figure, leur nom, l'endroit où elles croissent, leur culture, leur analyse et leurs pro-

pro
arts
me
Sacr
dic
in v
I. D
re
nac
IAC.
lyfi
IOSE
cul
IOAN
de
ste
au
Eiusd
liu
ibi
Eiusc
na
et
ibi
Eiusc
na
sti
ib
Eiusc
ti
Eiusc
le
pro

propriétés, tant pour la medecine, que pour les arts et les metiers, par M. I. P. BUCHOZ, Tome III. à Nancy, 8. c. tab. aen.

Sacra Embryologia, siue de officio Sacerdotum, Medicorum et aliorum circa aeternam paruulorum in vtero existentium salutem Libri IV. S. T. et V. I. D. FRANC. EMAN. CANGIAMILLA Auctore et Interprete: Editio prima in Germania. Monachii et Ingolstadiæ. fol.

IAC. SMITH CARMICHAEL disp. inaug. de paralyfi. Edinburgi. 8.

IOSEPH. CARRERE disp. de sanguinis motu et circulatione. Resp. Bern. Souler. Perpiniani.

IOAN. FRID. CARTHEUSER disp. chem. physica, de genericis quibusdam plantarum principiis hætenus plerumque neglectis. Ed. 3tia prioribus auctior. Francof. ad Viadr. 8.

Eiusd. disp. inaug. de incitamentis motuum naturalium internis. Resp. Car. Ferdin. Pfizner. ibid. 4.

Eiusd. disp. inaug. de morbis potioribus ex præternaturali constitutione glandularum capitis, colli et thoracis nascentibus. Resp. Io. Sam. Kruttge. ibid. 4.

Eiusd. disp. inaug. de morbis potioribus ex præternaturali glandularum abdominis et artuum constitutione oriundis. Resp. Car. Ludov. Schutze. ibid. 4.

Eiusd. disp. inaug. de sale mirabili Glauberiano natiuo. Resp. Car. Theoph. Steinberg. ib. 4.

Eiusd. disp. inaug. exhibens theses quasdam generales de simplicibus balsamicis et aromaticis. Resp. Io. Dan. Schutze. ib. 4.

Refle.

Reflexions generales sur l'Isle de Minorque, sur son climat, sur la maniere de vivre, de ses habitans, et sur les maladies, qui y regnent par M. CLAUDE FRANCOIS PASSERAT DE LA CHAPELLE. à Paris, 12.

Le Manuel des Champs, ou Recueil choisi instructif et amusant de tout ce, qui est le plus necessaire et le plus utile pour vivre avec aisance et agrement a la Campagne, par M. de CHAUVALON, Pretre de l'Ordre de Malthe: ouvrage divisé en quatre parties: la premiere traite du potager, des arbres fruitiers, de la taille, de la greffe, de la culture des fleurs, des arbrisseaux, enfin du Jardin d'ornement: la seconde des terres labourables, des prés, des vignes, de la façon et qualité des vins, de la bierre, du cidre, de l'hydromel etc. des bois, de la chasse et de la peche: la troisieme des chevaux, des betes a cornes, des betes a laine, des volailles, des oiseaux sauvages, qui s'appriivoient aisement, des mouches a miel et des vers a soye: la quatrieme de la cuisine, de la patisserie, des confitures, des liqueurs et autres choses necessaires ou utiles pour l'usage de la vie. à Paris, 12 maj.

L'art de conserver la santé des personnes valetudinaires, et de leur prolonger la vie; traduit du latin de CHEYNE, et augmenté d'un Dictionnaire des alimens. à Paris, 12.

Reliqua proxime.

Contenta

Contenta in hac parte.

I. Journal de Medecine, par Mr. ROUX. Tom. XXI. XXII	P. 387.
II. Parallele des differentes methodes de traiter la maladie venerienne	405
III. BAUMER <i>Naturgeschichte des Mineralreichs, II. Buch</i>	408
IV. RELHAM's Refutation of the reflexion against inoculation published by Dr. RAST, ob Lion, cet.	409
V. GODAR Dissertation sur la nature, la maniere d'agir, les especes et les usages des antispasmodiques cet.	412
VI. HARDUINI animadversionum botanicarum specimen alterum	422
VII. A. CORN. CELSI de medicina libri octo. Edit. KRAUSII	426
VIII. BRÜNNICHII Entomologia	431
IX. Eiusdem Ornithologia borealis	432
X. ARNAUD Instructions simples et aisées sur les Maladies de l'urethre et de la vessie	433
XI. <i>Physikalisch-mikroskopische Beschreibung eines besondern phosphorescirenden und faserichten Steins, cet.</i>	437
XII. BRUGMANNI Tentamina philosophica de materia magnetica cet.	438
XIII. HOMPECK <i>Abhandlung von der electrischen Abstoßung</i>	441
XIV. OEDER Elementa botanica	442
XV. BECHERS <i>neue Abhandlung vom Carlsbade, I. Theil</i>	454
XVI.	

XVI. CRANTZ Institutiones rei herbariae, T. I. et II.	p. 460
XVII. Histoire naturelle generale, et particulaire avec la description du Cabinet du Roi, T. XII	471
XVIII. VON GLEICHEN <i>das neueste aus dem Reiche der Pflanzen</i>	489
XIX. KRASCHENINNIKOW <i>Beschreibung des Landes Kamtschatka</i>	498
XX. REYGER Tentamen Florae Gedanensis	509
XXI. VON ROSENSTEIN Underrättelser om Barm Sjukdomar och deras Bote-Medel etc.	511
XXII. HIRSCH Paris quinti nervorum encephali disquisitio anatomica cet.	530
XXIII. AB HOUMBOURG Diff. ergo haemorrhoidi recenter tumidae sectio, non hirudo	531
XXIV. Dei Moti dell' Iride	532
XXV. ZAUSCHNER de elementis et viribus medi- cis trium aquarum mineralium Teplensium	536
XXVI. KÖLPIN Commentatio physico-botanica de stylo eiusque differentiis externis	543
XXVII. Noua physico-medica	545
XXVIII. Continuatio indicis scriptorum physico- medicorum, quae anno 1764 prodierunt	563

